

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

Katedra slavistiky

ŽENSKÉ FORMY V POLSKÉM JAZYCE

Magisterská diplomová práce

THE FEMININE FORMS IN POLISH LANGUAGE

The Master's Thesis

Autorka práce: Bc. Zuzana Lipková, obor polská a česká filologie

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ivana Dobrotová, Ph.D.

Olomouc 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, pouze za použití uvedené studijní literatury a s pomocí odborných rad vedoucí práce.

V Olomouci dne

.....

Bc. Zuzana Lipková

Poděkování

Děkuji doc. PhDr. Ivaně Dobrotové, PhD. za odborné vedení mé diplomové práce. Rovněž děkuji Dr. Michału Hanczakowskému za cenné rady a připomínky. Za trpělivost a morální podporu patří mé vřelé díky také Jakubu Plasovi.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Jazyk, kultura a identita.....	11
2.1	Genus, sexus a gender	11
2.2	Genderová lingvistika v rámci gender studies.....	12
2.3	Recepce rodových studií v Polsku.....	13
3	Ženské názvy v polštině	16
3.1	Přechylování	16
3.1.1	Tvoření ženských názvů v polštině	17
3.1.2	Přechylovací formanty	18
3.2	Omezení přechylování ženských názvů	20
3.2.1	Fonetické a estetické příčiny zablokování moce.....	21
3.2.2	Sémantické příčiny zablokování moce.....	22
3.2.3	Referenční potenciál substantiv jako faktor ovlivňující moci.....	22
3.2.4	Pragmaticko-funkční faktory blokuující přechylování	24
3.2.5	Extralingvistické příčiny zablokování moce	25
4	Názory na panující tendence v oblasti tvoření ženských jmen	28
5	Analýza vybraných ženských pojmenování v polštině	29
5.1	Specifika mediálního (rozhlasového) diskurzu	29
5.2	Kritéria klasifikace ženských jmen.....	30
5.3	Pomocný aparát při rozboru ženských názvů	31
5.4	Komplexní analýza jednotlivých skupin ženských názvů.....	34
5.4.1	Názvy akademických titulů a hodností	34
5.4.2	Názvy funkcí	35
5.4.3	Názvy profesí	42
5.4.4	Obecné názvy	47
6	Závěr.....	54
7	Bibliografie.....	59
7.1	Monografie	59
7.2	Studie, články a sborníky.....	60
7.3	Slovníky.....	63
7.4	Elektronické zdroje.....	63
	Anotace.....	65
	Annotation.....	66
	Resume	67
	Přílohy	69

1 Úvod

Skutečnost, která nás obklopuje, je vnímána hlavně prostřednictvím jazyka. Na druhé straně existuje názor, že jazyk, jakožto systém prostředků znakové povahy, značně determinuje podobu světa, je nástrojem k formování postojů týkajících se mimojazykových entit. Ať už se přikloníme ke kterémukoliv z nich, nesporným faktem zůstává přesvědčení, že svět, v němž žijeme, a jazyk, kterým se dorozumíváme, se značnou měrou navzájem ovlivňují.

V poslední době se ve většině zemí značně diskutovaným problémem stává vztah mezi jazykem a pohlavím. Je předmětem zájmu nejen úzkého okruhu jazykovědců, ale stále častěji také širší veřejnosti. V polském prostředí je pohled na jazyk z genderové perspektivy v současnosti i nadále přijímaný s jistou nedůvěrou. Boj proti rodové nerovnosti či nevyváženosti, zakořeněné v jazykovém systému, je takto velmi často bagatelizován.

Zvolené téma diplomové práce, *Ženské formy v polském jazyce*, je poměrně široké. Koresponduje však do jisté míry s širší vybrané problematiky. Nejedná se totiž o jev posuzovaný pouze a jen z perspektivy čistě jazykové. Důležitou úlohu při popisu a hodnocení odehrávají aspekty sociokulturní, psychologické, na příklad problematika společenské prestiže, zdvořilosti nebo reference. Analýzu čistě gramatickou je nutno doplnit o přístup z hlediska pragmatiky, někdy rozšířený až na úroveň diskursu. Středem mého zájmu jsou formy názvů akademických titulů a hodností, funkcí a povolání u žen, neboť právě v těchto pojmenovacích kategoriích dochází k největší variantnosti. Základním pracovním přístupem je přístup z hlediska synchronního.

Cílem této práce je komplexní analýza ženských pojmenování - jejich slovtvorné struktury, ale i jejich podílu na výstavbě vyšších celků, s přihlédnutím k výše zmíněným mimojazykovým aspektům (zejména typu reference). Na sebraném jazykovém materiálu budu demonstrovat napětí mezi tendencí k využití potenciálu jazykového systému, který se projevuje pravidelným tvořením ženských pojmenování paralelních k mužským, a mezi tendencí tato pojmenování nepoužívat a signalizovat ženské pohlaví „nepřímo“, prostřednictvím omezení schopnosti skloňování. Cílem je tedy analýza konkurence přechýlených a nepřechýlených názvů při označování žen a zjištění, která tendence v současné polštině převažuje, zda současný polský jazyk směřuje k posilování rodově specifického vyjadřování, nebo zda tenduje k neutralizaci rodových odlišností.

Materiál k tomuto popisu jsem čerpala z diskuzí, debat, pořadů, volných vstupů a komentářů vysílaných na vlnách třech polských celoplošných rozhlasových stanic, *RMF FM*,

Polskie Radio - program *Jedynka* (dále PR1) a *Radio Maryja* (dále RM). Důvodem volby právě těchto médií byla snaha zachytit a prozkoumat spontánní mluvený jazykový projev. Toto úsilí se podařilo naplnit zejména v debatách a diskusích na nejrůznější témata, méně již ve zpravodajských pořadech, kde se značně projevil institucionální charakter promluv a jeho uvědomělejší vztah k normě spisovné polštiny, charakteristický v jazyce psaném.

Volba konkrétně těchto rozhlasových stanic byla motivována snahou zachytit co nejširší posluchačské spektrum. Soukromé rádio RMF FM je jedním z největších, nejmodernějších a nejpopulárnějších celostátních hudebně informačních rádií v Polsku, zacíleným především na posluchače mladší věkové kategorie. Oproti tomu se celoplošná veřejnoprávní stanice PR1 profiluje jako rádio především informačně zaměřené, orientované na aktuální zpravodajství a publicistiku. Od předchozích dvou se v mnohém odlišuje velmi populární křesťanská rozhlasová stanice RM, vyznačující se zřetelem k problematice společensko-náboženské a šířící křesťanskou kulturu. Nejpočetnější skupinu v rámci posluchačské obce zde tvoří starší a nejstarší generace obyvatel.

První kapitola pojednává o jazykových a sociokulturních aspektech rodové problematiky. Blíže popisuje mezioborovou disciplínu gender studies, zejména její recepci v Polsku. Vymezuje základní oblasti, které jsou předmětem zájmu tohoto vědního oboru.

Následující oddíl je věnován aspektům tvoření ženských názvů v polštině. Pojednává o slovotvorném procesu přechylování. Blíže se věnuje rovněž stylistické a obecně sémantické charakteristice členů rodových dvojic. Zabývá se přechylovacími formanty a snaží se zmapovat současné tendence panující uvnitř této kategorie. Závažnou podkapitolu tvoří popis mechanismů, blokujících utváření ženských pojmenování od názvů mužských. Jako zásadní se poté jeví faktor referenční, který vymezuje oblast výskytu lexému vzhledem k jeho denotačnímu statusu.

Třetí kapitola přibližuje názory několika polských lingvistů na panující tendence týkající se otázky utváření a používání feminin. Dospívá přitom k závěru, že status těchto názvů je v polském jazyce stále nejasný, ovlivňován proměnlivými, hlavně mimojazykovými faktory.

Další oddíl je věnován zevrubné analýze vybraných ženských jmen v polštině, které jsou ze sémantického hlediska roztříděny do menších skupin vzhledem ke svému specifickému chování uvnitř každé z nich. Excerpovaný materiál je zasazen do širšího kontextu mediálního diskurzu se speciálním zřetelem k publicistickému (rozhlasovému) stylu jednotlivých komunikátů. Základním východiskem pro rozbor ženských pojmenování se stala

jazykově stylistická charakteristika lexémů, jejich příznakovost či bezpříznakovost. Zájem byl soustředěn především na vymezení stylového příznaku a jeho podobu v české a polské lingvistické tradici.

Závěr práce shrnuje výsledky empirického výzkumu a pokouší se zodpovědět řadu otázek, které tato problémová oblast vyvolává. Zároveň poukazuje na nutnost dalšího soustavného bádání vybraného tématu.

Diplomová práce *Ženské formy v polském jazyce* je doplněna o přílohy, které obsahují souhrn veškerých analyzovaných jazykových dat.

V posledních třiceti letech se častým tématem v odborných publikacích stává různě pojímaný a interpretovaný obraz žen v jazyce a s ním spojená rodová problematika. Postoje, které se k tomuto kontroverznímu tématu zaujímají, představují pestrou škálu od popření existence rodové nevyváženosti v jazyce přes nezájem o jakékoliv hodnotící soudy až po pochvalné reakce a pozitivní přijetí současného stavu.

Předchůdcem kritického postoje k aspektům reflektování ženského pohlaví v jazyce je Jan Baudouin de Courtenay a jeho práce *Charakterystyka psychologiczna języka polskiego* (1915). Iniciátorkou současných analýz z této tematické oblasti, pojímaného především z hlediska sociolingvistiky, je Kwiryna Handke. Je autorkou a redaktorkou mnoha monografií a studií, mj. příspěvku *Język a determinanty płci* (1994), který se spolu s dalšími články týkajícími se této problematiky stal součástí sborníku *Płeć w języku i kulturze* (1994). Práce Handke se zabývají postavením žen v jazyce, rozlišováním ženského a mužského stylu vyjadřování a nutností jejich delimitace v závislosti na komunikační situaci. K dalším významným publikacím této autorky patří *Status rodzinny i zawodowy a językowe zachowania kobiet i mężczyzn* (1992) a nejnovější *Socjologia języka* (2008).

Podobné názory jako Handke, distancující se od radikálních feministických postojů, ale uvědomující si problém diskriminace žen v jazyce, sdílí i další lingvistky, jako Roma Łobodzińska v práci *Jaka jest kobieta w języku polskim?* (1994), Maria Peisert v práci „On“ i „ona“ *we współczesnej polszczyźnie potocznej* (1994) nebo Anna Pajdzińska v článku *Kobieta najlepszym przyjacielem człowieka (przyczynek do językowego obrazu świata)* (2001).

V posledních letech znovu ožívá zájem o problematiku názvů titulů a hodností, funkcí a povolání u žen, čemuž se mj. věnují Handke (1994), Marta Nowosad-Bakalarczyk v článkách *Płeć a rodzaj gramatyczny we współczesnych ofertach pracy* (2003) a *Tendencje w sposobie wyrażania żeńskości we współczesnej polszczyźnie* (2006) nebo v novější publikaci

Płeć a rodzaj gramatyczny we współczesnej polszczyźnie (2009), v nichž pozitivně hodnotí současný jazykový úzus a rodovou nevyváženost označuje jako prostředek k zjednodušení systému polštiny.

Eugeniusz Pawłowski je autorem článku *Baran mówi o Kowal. O tworzeniu i odmianie nazwisk i tytułów żeńskich* (1951), Alina Kępińska příspěvku *Pani prezydent czy prezydentka?* (2007), Katarzyna Paprzycka studie *Feministyczny głos przeciw feminizacji form męskich. O dylematach na temat psychologów, psycholożek i psycholożków* (2008), kde odmítá uznání veškerých přechýlených forem jako jediných závazných a apeluje na přirozený rozvoj jazyka, který by byl schopen zajistit pojmání názvů typu *psycholog* jako neutrálních, odkazujících k osobám zabývajícím se psychologií, nevyvolávajícím specifické rodové konotace (2008: 131).

Zofia Kubiszyn-Mędrala ve studii *Żeńskie nazwy tytułów i zawodów w słownikach współczesnego języka polskiego* (2007) seznamuje s různými názory na téma tvoření a používání ženských názvů povolání a titulů v jiných než lexikografických pracích. Uvádí také způsob popisu těchto feminin ve třech slovnících současné polštiny. Iwona Kaproń-Charzyńska se zabývá dílčím problémem, a to formantem *-ka* v článku *Żeńskie neologizmy osobowe z formantem -ka we współczesnej polszczyźnie* (2006).

V duchu tendenční, někdy až vyhrocené feministické lingvistiky jsou psány práce Adama Jaworského *A Linguistic Picture of Women's Position in Society* (1986) a *On Gender and Sex in Polish* (1989). Podobný postoj sdílejí autoři příspěvku *Explorations in Linguistic Sexism: A Contrastive Sketch* (1986), kterými jsou Robert K. Herbert a Barbara Nykiel-Herbert, jak rovněž Bärbel Miemietz, autorka článku *Motivation zur Motion. Zur Bezeichnung von Frauen durch Feminina und Maskulina im Polnischen* (1993).

Obecné rodové aspekty a reflexe genderové lingvistiky jsou tématem studií a monografií Marty Dąbrowské – *Rodzaj gramatyczny a seksizm* (2008), Doroty Brzozowské – *Terminy feminizm, seksizm, gender we współczesnym języku polskim* (2003), vysvětlující nejdůležitější termíny z této oblasti. Brzozowska je rovněž autorkou studie *Kategoria rodzaju we współczesnym języku polskim* (2005), zabývající se vztahem přirozeného a gramatického rodu v polštině.

Do této kategorie dále patří práce Doroty Hołowiak – *The Impact of the Feminist Movement on the Lexicon of Contemporary Polish* (2009), Magdaleny Marszałek – *Płeć jako element obrazu świata we współczesnych elementarzach polskich* (2000), Kamily Terminińskiej – *Androgynia we współczesnej polszczyźnie* (1994), Małgorzaty Warchoń-Schlottmann – *Aktualne problemy z feminizacją nazewnictwa w języku polskim* (2007), shrnující studie

Artura Rejtera – *Problematyka relacji język – płeć w najnowszych polskich pracach lingwistycznych. Uwagi o metodzie* (2007) a Antoniny Grybosiové – *Feministyczne reinterpretacje językowego obrazu świata Polaków* (2006).

K závažným syntetickým pracím z tohoto pohledu patří publikace Małgorzaty Karwatowské a Jolanty Szpyra-Kozłowské *Lingwistyka płci. Ona i on w języku polskim* (2005), která je psána přístupným jazykem a opírá se o excerpci materiálu ze slovníků, lexikonů a encyklopedií. Přínosem je také využití materiálu hovorového jazyka současné polské mládeže.

Marek Łaziński v monografii *O panach i paniach. Polskie rzeczowniki tytularne i ich asymetria rodzajowo-płciowa* (2006) líčí rodovou nevyváženost v gramatice a lexiku na pozadí jiných slovanských jazyků a v širším kulturním, sociologickém a psychologickém kontextu. Obšírně se také věnuje problematice oslovení, zdvořilosti či reference v rámci komunikačních situací a v nich působících faktorů (ráz komunikátu, vztahy mezi účastníky aktu sdělení, typ kontaktu a další).

Práce obsahuje tyto použité zkratky (popř. zkratková slova) a značky:

<i>aj.</i> – a jiné	<i>ISJP</i> – Inny słownik języka polskiego
<i>ang.</i> – anglický jazyk	<i>iron.</i> – ironický
<i>apod.</i> – a podobně	<i>kniž.</i> – knižní
<i>arch.</i> – archaický	<i>kol.</i> – kolektiv
<i>CBOS</i> – Centrum Badań Opinii Społecznej	<i>lék.</i> – lékařství
<i>bus.</i> – business	<i>[MASK]</i> - maskulinita
<i>círka.</i> – církev	<i>met.</i> – metaforický
<i>č.</i> – číslo	<i>meteor.</i> – meteorologie
<i>dial.</i> – dialektologický	<i>mj.</i> – mimo jiné
<i>euf.</i> – eufemistický	<i>motor.</i> – motorismus
<i>[FEM]</i> – feminita	<i>např.</i> – na příklad
<i>GL</i> – genderová lingvistika	<i>nar.</i> – narozený
<i>hanl.</i> – hanlivý	<i>neutr.</i> – neutrální
<i>hovor.</i> – hovorový	<i>NSPP</i> – Nowy słownik poprawnej polszczyzny
<i>histor.</i> – historický	<i>odb.</i> – odborný
<i>hud.</i> – hudba	<i>poet.</i> – poetistický

pohr. – pohrdavý

polit. – politika

popř. – popřípadě

práv. – právo

PR1 – Polskie Radio – program Jedyńka

psych. – psychologie

publ. – publicistika

r. – rod

rád. – rádio

RM – Radio Maryja

roč. – ročník

s. – strana

[SEX] – sexus

SJP – Słownik języka polskiego

slang. – slangový

sociol. – sociologie

sport. – sport

srov. – srovnání

sv. – svazek

tel. – televize

tisk. – tisk

tj. – to jest

tzv. – takzvaný, takzvaně

uměl. – umění

USJP – Uniwersalny słownik języka

polskiego

úř. – úřední

věd. – vědecký

voj. – vojenství

vulg. – vulgární

vzneš. – vznešený

WSPP – Wielki słownik poprawnej

polszczyzny

x - krát

zast. – zastaralý

zejm. – zejména

žert. – žertovný

* - nespisovný tvar

% - procento

2 Jazyk, kultura a identita

Univerzální vlastností struktury většiny přirozených jazyků, projevující se ve způsobu jejich používání mluvčími, je jazyková reprezentace mužů a žen. Vyjadřování rodových distinkcí pomocí jazyka není vždy přesným odrazem těchto kategorií, jak se objevují ve skutečnosti, jež nás obklopuje. V jazyku jsou často zakódovány nejrůznější stereotypy a předsudky spojené s obrazem obou pohlaví.

2.1 Genus, sexus a gender

Gramatický rod¹ (**genus**) je mluvnickou kategorií závaznou pro všechny ohebné slovní druhy, pro jména osob, zvířat, pojmů, jevů, věcí apod. Je prostředkem produktivním a živým, neboť zapojuje lexémy, nově utvořené i přejaté, do tvarového systému jazyka (Petr a kol. 1986: 37). Gramatický rod u substantiv jako kategorie syntakticky volná signalizuje skladební vztahy mezi subjektem a predikátem a mezi jednotlivými členy nominální skupiny. Formálními gramatickými prostředky vyjádření rodu je zakončení substantiv, tj. jeho flexivní paradigma, a kongruentní tvary koncovek u sloves², přídavných jmen a některých číslovek. Gramatický rod se ale vyjadřuje i lexikálně, a to zvláštními slovy nebo slovtvornými (přechýlenými) formacemi. Vymezení rodové příslušnosti je u substantiv, které označují živé bytosti, dáno jejich vazbou na rod přirozený, u ostatních jmen poté zakončením základního tvaru nominativu singuláru. (Petr a kol. 1986: 39–40)

Pro problematiku tvoření a používání ženských názvů a procesu přechylování obecně je důležitý zejména aspekt gramatických prostředků vyjádření rodu. Velmi často bývá opomíjen. Chybně se předpokládá, že ženský rod je signalizován pouze morfologickou strukturou názvů. Konkrétně se jedná o podobu jediného pádu, a to nominativu singuláru a jeho koncovku. Ta je považována za jakéhosi reprezentanta rodu. U nepřechýlených výrazů je tzv. mužská

¹ V polském jazyce existuje řada klasifikací gramatického rodu. *Gramatyka polska* Strutyńského (2000) např. vyděluje pět gramatických rodů substantiva: mužský rod (*rodzaj męski*) – *r. męskoosobowy*, *r. męskożywotny*, *r. męskonieżywotny*, ženský rod (*r. żeński*) a rod střední (*r. nijaki*). Z praktických důvodů budu v této práci používat základní dělení na tři rody v čísle jednotném (mužský, ženský a střední) dva v čísle množném (*męskoosobowy* a *niemęskoosobowy*, k němuž patří tzv. *rzeczowniki męskozwierzęce* a *męskorzeczowe*).

² V aktivu rod ovlivňuje préteritum a kondicionál. V případě pasiva má gramatický rod vliv na tvary všech tří časů a slovesných rodů.

koncovka feministickým prostředím odmítána a považována za sexistickou a všeobecně diskriminující ženy.

U podstatných jmen vztahujících se k živým substancím se uplatňuje kategorie přirozeného rodu (**sexus**), která odlišuje živé bytosti mužského a ženského pohlaví.³ Rozdíly v přirozeném rodu designátů se jazykově vyjadřují různě, nejčastěji však slovotvorně, prostřednictvím sufixálních formantů. V polštině se ale u značného množství jmen živých substancí paralelní rodové varianty nevyskytují a k přechylování nedochází. Dalšími prostředky, pomocí nichž se zaznamenává rozdíl v pohlaví, jsou prostředky lexikální. Ty se objevují ve spojení s omezeným okruhem substantiv, která přirozený rod naznačují přímo svým významem (*kobieta – mężczyzna, siostra – brat* aj.). Až na ojedinělé případy (substantiva *postać, osoba*, jež jsou pojmenováními rodově neutrálními, souhrnnými) existuje v této skupině substantiv silná korelace mezi oběma rody. (Grzegorzczkova, Laskowski, Wróbel 1999: 208) Substantiva mužského gramatického rodu vztahující se k živým bytostem vždy označují osoby mužského pohlaví. Obdobně je tomu i u feminin a ženského pohlaví. Feminina reprezentují pouze bytosti ženského rodu, ale výše zmíněná maskulina, kromě funkce rodově specifické, mužské, mají i funkci neutrální. Nazývají lidské bytosti vůbec, mohou být použity ve významu generickém.

Gender⁴ poukazuje na rozdíly mezi muži a ženami z kulturního a sociálního hlediska. Odlišnosti biologické, fyzické jsou definovány pojmem pohlaví, který je základem pro vymezení obsahu termínu gender, ač s ním není vždy jednoznačně komplementární. Gender - kulturní rod (*pleć kulturowa*) analyzuje odlišné role, jaké jsou oběma pohlavím připisovány v procesu socializace. Jedná se o proměnlivé a silně kulturně podmíněné představy o jejich charakteristice a chování často spojené se stereotypním a předsudečným jednáním a postojem. Podle této koncepce je gender jednou z nejdůležitějších strukturálních kategorií, která organizuje a hierarchizuje sociální a kulturní prostor člověka (Marszałek 2000: 284).

2.2 Genderová lingvistika v rámci gender studies

³ U názvů zvířat je gramatická kategorie většinou čistě arbitrární (*łasica, motyl*). Výjimku tvoří omezený soubor pojmenování typu *byk – krowa*, kde rozdíly v gramatickém rodě odpovídají rozdílům v pohlaví zvířat.

⁴ V polštině někdy překládáno jako „*pleć społeczno-kulturowa*” (srov. Brzozowska 2003: 276)

Rodem ovlivňované odlišnosti ve vyjadřování mužů a žen, jazyková reflexe sociálních vztahů mezi nimi, demonstrace rovnosti či nerovnosti obou jazykovými prostředky jsou v centru zájmu **genderové lingvistiky**⁵ (dále GL), jež je součástí interdisciplinární, především kulturologicky a sociologicky orientované disciplíny zvané **gender studies** (rodová studia). GL vychází z předpokladu, že řeč je druh společenského jednání, který může za určitých okolností určité skupiny osob diskriminovat, ponižovat nebo diskreditovat. Pokud tato diskriminace vyplývá z příslušnosti k danému pohlaví, hovoří se o jevu tzv. sexismu, který se nejčastěji týká žen (Jurasz 1994: 203). O charakteru jazyka se v této souvislosti mluví jako o patriarchálním, jehož důležitým rysem jsou jazykové stereotypy. Ty připisují oběma pohlavím specifické genderové role a tímto i utužují tradiční představy o mužství a ženství. Souhrnně je GL mezioborovou průřezovou disciplínou, která mapuje oblast potlačování žen v jazyce, dopad tohoto jevu na chápání jejich postavení ve společnosti čili souvislosti mezi změnami sociálního chování a změnami jazykovými. Počáteční období těchto studií se zejména v zemích západní Evropy vyznačovalo úsilím o zviditelnění žen v jazyce. V současné době se výzkum posouvá směrem k analýze konverzačních stylů či obecných mechanismů prosazování moci prostřednictvím jazyka, role lingvistiky při budování osobnosti nebo strategii úspěšného řečového jednání (Valdrová 1997: 88).

2.3 Recepce rodových studií v Polsku

Gender studies se v Polsku začala pomalu rozvíjet v první polovině 90. let. Velkou měrou se o ně zasloužily značně interdisciplinárně koncipované přednášky, které organizovala varšavská *Szkoła Nauk Społecznych* založená roku 1992 Stefanem Amsterdamským. V rámci ní vznikly roční a čtyřleté postgraduální programy Gender studies. Rodovými otázkami se zde zabývaly mj. Maria Janion (1996, 2001), Małgorzata Fuszara (2002, 2007), Jolanta Brach-Czaina (1992, 1997) snažící se tyto aspekty pojímat v širších antropologických a filozofických souvislostech. Studiu ženských práv se věnovala např. Eleonora Zielińska (2000). S tímto prostředím je spjata také činnost předních vědkyň Krystyny Kłosińskiej (1999, 2010) nebo Katarzyny Rosner (2008). V současnosti je možné obor Gender studies absolvovat mj. na Jagellonské univerzitě v Krakově nebo na Varšavské univerzitě. S Varšavou jsou

⁵ Název této disciplíny není vždy jednotný. Používají se také označení „feministická“, „ženská“, „genderlect“, ačkoliv jde o zcela jiné pojmy. V polštině se velmi často objevuje název „gender linguistics“.

spojena i genderová postgraduální studia v rámci Polské akademie věd (*Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk w Warszawie*), jejímiž přednášejícími jsou mj. Kazimiera Szczuka, Magdalena Środa, Paweł Dybel, Agnieszka Graff, Inga Iwasiów nebo Tomasz Kitliński.

Tato akademická pracoviště často úzce spolupracují s různými společenskými organizacemi, jako je tomu v případě spolupráce se zprvu nezávislou iniciativou *Feminoteka*.⁶ Od roku 2005 funguje jako nadace a její hlavní činností je distribuce knih s ženskou tematikou, provozování linky důvěry, monitorování situace ve sdělovacích prostředcích nebo zajišťování odborných školení. Počáteční spolupráce akademického okruhu s prostředím nejrůznějších sociálních organizací se pomalu začíná transformovat do podoby kulturního feministického hnutí, jehož dokladem mohou být např. každoročně od roku 2000 na různých místech Polska organizované pochody a demonstrace za práva žen (tzv. *Manifa*).

V polštině je předmětem zájmu GL problematika ženských apelativ a proprií tvořených od názvů mužských (včetně názvů příjmení a jmen pro označení žen a dcer, tzv. *nazwy i nazwiska odmězowskie i odojcowskie*), absence přechýlených forem u některých skupin substantiv, vytvářející tzv. *luki leksykalne* (z ang. „lexical gaps“), negativní konotace frazeologismů, přísloví a rčení obsahujících ženská pojmenování či sémantická degradace některých feminin (např. *panienka, dziewczynka*). V gramatickém systému se pozornost upírá hlavně na nadužívání generického maskulina. Rozumí se jím používání podstatných jmen rodu mužského pro označení mužů i žen, popř. množiny osob rodově smíšené, neurčené či neurčitelné. Základová maskulina tedy plní funkci zástupnou a ze strukturalistického pohledu jsou pocíťována jako korelační členy rodově neutrální, kdežto feminina jako rodově příznaková, referující pouze k osobám ženského pohlaví. GL vychází z předpokladu, že gramatický rod užitého substantiva ovlivňuje naši představu o referentu promluvy, mužském či ženském (Čmejrková 2002: 270). Předpokládá se, že užití bezpříznakového maskulina⁷, které je často podvědomě vnímáno právě jako rodově specifické, i pro označení žen, má za následek jejich potlačení nebo diskriminaci v jazyce i ve společnosti.⁸ Přehlíží se přitom fakt, že se univerzální maskulinum používá především z důvodu jazykové ekonomie, ve funkci zamezení redundance přenášené informace. Dalším jevem z této oblasti jsou asymetrie v rodovém systému. Jedná se především o fungování pouze dvou rodů v čísle množném,

⁶ K dalším polským feministickým iniciativám a sdružení patří *Fundacja Kobieta eFKa, Centrum Praw Kobiet, Polskie Stowarzyszenie Feministyczne, Ośrodek Informacji Środowisk Kobiectych OŚKa* a jiné.

⁷ Kvůli širšímu významu jsou maskulina v textech používána mnohem častěji než jejich ženské protějšky.

⁸ Čmejrková (2002: 279) zdůrazňuje, že bez důsledné diferenciacie typů referenčních situací nelze jednoznačně ani na nejobecnější úrovni určit, který kontext vyvolává rodově specifickou nebo nespecifickou interpretaci mužských jmen.

zejm. poté o *rodzaj męskoosobowy*, který staví do kontrastu na jedné straně osoby mužského pohlaví, na druhé osoby ženského pohlaví, zvířata, věci atd. Další disproporce se objevují v rámci kategorie mluvnické shody, uvnitř nominálních skupin. Slovesa, adjektiva a zájmena, která blíže určují podstatná jména mužská nebo ženská, mají nečastěji mužskou formu (např. *Jeden mężczyzna i trzy kobiety poszli do kina.*) (Karwatowska, Szpyra-Kozłowska 2005: 23).

Pro vyjádření rodové nevyváženosti existují v polském jazyce pojmenování různá. Užívají se synonymně, ačkoli každý z nich má poněkud jiné zabarvení. Nejčastěji se objevuje pojem „*asymetria*“ nebo „*asymetryczność*“, neobsahující rysy hodnocení, vyjadřující nezaujatý vztah k dané problematice. Setkáváme se také s termíny jako „*nierówność*“, „*dominacja*“, „*maskulinizacja*“, „*podporządkowanie*“, „*dyskryminacja*“, „*androcentryzm*“ a „*seksizm*“⁹, jež implikují, že osoba, užívající těchto formulací, chápe zmiňovaný jev jako nežádoucí, ženám křivdící. Nejradiálnějšími pojmy a frázemi jsou „*seksistowska tendencyjność*“, „*usamczanie języka*“, „*językowa nieegzystencja*“ nebo „*waporyzacja kobiet*“. (Karwatowska, Szpyra-Kozłowska 2005: 113).

Obecně je v současné době problematika rodové asymetrie v Polsku běžným uživatelům jazyka poměrně neznámá. Jen výjimečně se setkáváme s někým, kdo existenci tohoto jevu v jazyce vnímá. Většina z nich poté ale není nakloněna jakýmkoliv změnám, zdůrazňujíc potřebu zachování historické kontinuity a respektování tradic. (Karwatowska, Szpyra-Kozłowska 2005: 275) Rovněž velké množství jazykovědců specializujících se na jazykovou kulturu zaujímá konzervativní postoj vůči změnám obrazu světa zakořeněnému v jazyce. K těmto novotám jsou spíše skeptičtí. Podle jejich názoru se více jedná o manipulaci, vliv určité ideologie (Grybosiova 2006 : 78).

⁹ V kontextu anglického jazyka se teorie tzv. jazykového sexismu v systému projevuje třemi způsoby: jazykovou asymetrií (používání maskulin ve funkci specifické i generické), chápáním formy mužského rodu jako nepříznakové a ženského jako příznakové, odvozené, nesamostatné a tzv. sémantickým sexismem (negativní konotace některých feminin). Kromě zmíněných typů sexismu „systémového“, vyplývajícího ze samotného významu lexému, je možné vydělit i sexismus, vyplývající z takového užití lexikální jednotky v kontextu, v němž výraz nabírá sexistický charakter. (Dąbrowska 2008: 67)

3 Ženské názvy v polštině

Polština spolu s češtinou, slovenštinou a lužickou srbštinou patří mezi západoslovanské jazyky. Přesto se od nich v mnohém liší. Rozdíly je možno vidět mimo jiné v tvoření ženských pojmenování. Čeština jakožto silně flektivní jazyk s výraznou kategorií rodu tyto názvy celkem pravidelně přechyluje. Naproti tomu v polském jazyce existuje řada omezení. Působí zde nejrůznější činitele, systémové, psychologické či obyčejové, které zamezují vznik či používání pravidelných přechýlených formací.

3.1 Přechylování

Přechylování (moce) je slovotvorný proces spočívající v tvoření životných jmen se změnou původního, přirozeného i mluvnického, rodu. Pod pojmem slovotvorný proces se obecně rozumí předvídatelné, pravidelné a nenáhodné změny lexikálněsémantických a gramatických rysů lexikální jednotky, vedoucí ke vzniku jednotky nové. Z tohoto úhlu pohledu základním principem moce je *modifikace*¹⁰ spočívající ve změně hodnoty rysu¹¹, jímž je báze lexém slovníkově charakterizován. (Ziková 2003: 125) Pojmenování, která vznikla v procesu přechylování, v polštině řadíme k již zmiňovaným modifikačním derivátům. Základním typem významu, neseným sufixálním formantem, je u těchto derivátů příznak pohlaví (ženské, ojedinele mužské). K jiným sémantickým relacím v rámci onomaziologické kategorie modifikační¹² patří např. velikost (deminutiva), emoce (augmentativa), mládí bytostí pojmenovaných báze lexémem (jména mláďat) aj.

U moce se tedy jedná o zvláštní případ slovotvorné, formální i sémantické, modifikace lexému. V rámci této operace vznikají především názvy osob (až na některé charakterizační

¹⁰ Podle jiné interpretace je za základní princip přechylování považována mutace. Významy derivátů někdy připouštějí i parafrázi typu „malarka – kobieta, która jest malarzem, maluje” (Grzeorczykowa, Puzynina 1998: 422).

¹¹ Rozumí se tím pravidelná změna hodnoty rysů [MASK] nebo [FEM], které jsou funkcemi sémantické kategorie přirozeného rodu [SEX] (srov. Ziková 2003).

¹² Vycházím zde z Dokulilova (1962) vymezení onomaziologických kategorií jako základních pojmových struktur, tvořících v daném jazyce základ pojmenování.

názvy) a zvířat (kromě názvů zvířat nedomestikovaných a odborných zoologických pojmenování). Nejčastěji je směr moc od maskulina k femininu.¹³

Pojmenování živých bytostí utvářejí rodové dvojice, slovotvorné a neslovotvorné (Hrušková 1967: 536). U první zmiňované dvojice se k odvozování uplatňují slovotvorné derivační přípony (např. *nauczyciel – nauczycielka*). Jedno pojmenování je na pojmenování druhém, nejčastěji mužském, závislé jak v rovině významu, tak v rovině formy.¹⁴ Dvojice neslovotvorné mají podtyp lexikální, tvořící neproduktivní skupinu nejstarší slovní zásoby (např. *brat – siostra*) a souslovný, kdy člen přechýlený tvoří pojmenování sdružené, apoziční spřežku (např. *filolog – kobieta-filolog*). V některých případech je přechylovacím formantem změna tvaroslovné charakteristiky (a koncovkou *-a*) mužské na ženskou nebo opačně. Tzv. konverze ale není příliš častá (tvary **ministra, *magistra*).

Přechýlená pojmenování se z pohledu obecných slovotvorných kategorií tvoří od jmen konatelských (nomina actoris) (např. *dyrektorka*), činitelských (nomina agentis) (např. *sprzątaczką*), nositelů vlastnosti (nomina attributiva) (např. *cudzoziemka*) a názvů podle příslušnosti k zemi, místu, skupině lidí (např. *Polka*).¹⁵

Ze stylistického hlediska jsou buď oba členy rodové dvojice na stejné úrovni (např. *aktor – aktorka*), anebo se jeden z nich vyznačuje určitým příznakem, je méně ustálený (např. *inspektor – inspektorka*). Stylistické konotace a hodnoty jsou u některých přechýlených názvů dobově proměnlivé. Přemísťují se od periferie do centra a opačně. Jednou jsou součástí neutrální slovní zásoby, jindy jsou pociťovány jako stylisticky příznakové. Takto se proměňovaly např. názvy manželek nositelů titulů a hodností (např. *doktorowa*).

Také významové vztahy mezi členy dvojic jsou v některých případech komplikované. Existuje skupina párů, jejichž rodoví reprezentanti nejsou plně synonymní. Typickým příkladem takto zatemněné rodové korespondence je např. femininum *dyrektorka*.

3.1.1 Tvoření ženských názvů v polštině

¹³ Opačný postup sledujeme nejčastěji u názvů zvířat, přičemž charakteristickým formantem je zde zejména sufix *-or* (např. *gęś – gęsior, kaczką – kaczor*). U názvů osob se jedná např. o rodové dvojice *wdowa – wdowiec, stewardesa – steward*.

¹⁴ Ponechává se významová struktura základu a pojmenovaná substance získává modifikační příznak opačného pohlaví.

¹⁵ Přechýlená jména netvoří samostatnou onomaziologickou kategorii, ale pouze kategorii modifikační, slovotvornou, probíhající napříč ostatními kategoriemi.

V polském jazyce existují dva způsoby tvoření ženských jmen označujících osoby. V prvním případě se k bázovému lexému pravidelně připojují přechylovací slovtvorné formanty. Takto vzniklé formace můžeme plně ohýbat (např. *nauczyciel* – *nauczycielka*). Do této skupinu patří i ženské názvy utvořené od mužských, které označují „někoho, kdo provozuje sportovní disciplínu“ a „někoho, kdo provozuje hru na hudební nástroj“. Nová pojmenování typu *plotkarka*, *pięściarka*, *oszczepniczka*, *judoczka* nebo *skrzypaczka*, *gitarzystka* se bez větších obtíží ujala a dodnes fungují v spisovné jazykové normě i úzu. Druhou skupinou slov jsou pojmenování, která do derivačního slovtvorného procesu nevstupují a rys [FEM] získávají jiným způsobem. Přirozený rod referentu vyjadřují pomocí flexivní morfologie. K identifikaci ženského pohlaví dochází na základě absence schopnosti skloňování, která vstupuje do přímého kontrastu se schopností ohýbat substantivum mužské. Formantem je v tomto případě nulová realizace flexe. Doplňujícími ukazateli „ženskosti“ mohou být prostředky lexikální (slovo *pani*, jméno konkrétní ženy) a/nebo prostředky flexivně-syntaktické (např. gramatická forma přísudku nebo přívlastku či tvar příjmení).¹⁶ K tomuto typu patří otevřená skupina ženských názvů označujících tituly, některé funkce a povolání u žen. Nejpočetnější jsou v této kategorii zastoupena feminina zakončená na *-log*.

3.1.2 Přechylovací formanty

Přechylovací formant *-ka* je po stránce formální díky prakticky neomezené pojivosti s bázovým lexémem v porovnání s ostatními v současné polštině velmi produktivní.¹⁷ Touto příponou se ženská jména tvoří od životných maskulin označujících osoby, a to jak od domácích, zakončených na *-acz* (např. *dziאלaczka*), *-ak* (např. *rodaczka*), *-arz* (např. *malarka*), *-iciel* (např. *donosicielka*), tak i od jmen cizího původu (např. *poetka*). Od mužských jmen zakončených na *-ec* (s variantami *-aniec*, *-eniec*, *-owiec*) se ženské názvy buď netvoří vůbec, nebo u nich dochází ke krácení kmene maskulina.

¹⁶ V souvislosti s některými nepřechýlenými názvy vyvstává otázka, zda je v případě, že označují ženy, možno považovat je za samostatné lexikální jednotky. Łaziński (2006: 227) doporučuje, aby byla pojmenování typu *prezydent*, *minister*, *architekt* klasifikovaná pouze jako lexémy *męskoosobowe*, které, pokud se objeví v ženské referenci, kontextově přijímají ženské syntaktické uspořádání.

¹⁷ Omezení v rámci této kategorie se týkají pojmenování zakončených na *-log*, a to z fonologických důvodů, neboť vyvolávají alternaci koncových konsonantů báze. Další restrikce se u tohoto formantu týkají názvů zakončených na *-a* (typ *logopeda*), některých názvů nositelů vlastnosti na *-ec* (typ *skapiec*) a dalších.

Sufix *-ka* představuje multifunkční formant, produktivní mj. také u slootovorné kategorie deminutiv.¹⁸ Často se uvádí, že deriváty typu *muzyczka*, *krytyczka* jsou nepřijatelné právě z toho důvodu, že asociují zdobněliny a zní neseriózně až dětinsky.

Z diachronního pohledu četnost užívání formantu *-ka* v určitých obdobích poněkud kolísala. Ve srovnání s lety 1945–1964 jsme po roce 1989 zaznamenali mírný pokles jeho produktivity. Ve slootovorném systému se hodnota přípony *-ka* především u kategorie názvů titulů, funkcí a povolání u žen zmenšila především ze sociologických a psychologických důvodů (společenská prestiž). Nezanedbatelný vliv má také v poslední době progresivní tvoření ženských názvů pomocí konverze. (Kaproń-Charzyńska 2006: 261)

Normativní příručky klasifikují ženské názvy s příponou *-ka* jako málo oficiální až pohrdavé. Jadacka (2002: 1767) konstatuje, že v průběhu posledních desítek let byly ženské názvy s touto příponou uznány za málo oficiální, nezdvořilé, nekorespondující s důstojností, hodnotou a společenskou pozicí označovaných osob. Nastal hromadný ústup dokonce od ženských názvů již přijatých (typ *dyrektorka*, *kierowniczka*) ve prospěch pojmenování nepřechýlených. Dále se uvádí, že v odvozené podobě zůstaly pouze názvy povolání tradičně vykonávaných ženami (např. *aktorka*, *malarka*, *písařka*) nebo povolání málo atraktivních a společensky neprestížních (např. *fryzjerka*, *sprzątaczką*). V dnešní spisovné polštině podle ní neexistuje žádný název prestižní profese, pozice či akademického titulu, který by figuroval v přechýlené podobě.¹⁹ Kaproń-Charzyńska (2006: 267–269) tomuto tvrzení oponuje a zdůrazňuje, že se problém podceňování a malé oficiálnosti zdaleka netýká všech formací utvořených pomocí tohoto formantu. Výše uvedený výrok je podle ní aktuální pouze u derivovaných jednotek, které mají své nepřechýlené ekvivalenty, jež mohou být použity v osloveních (jako tzv. *formuły adresatywne*). Jedná se tedy jen o označení prestižních profesních pozic a funkcí.

Jak vyplývá z výzkumu, které provedla Kaproń-Charzyńska (2006), po roce 2000 došlo k opětovnému nárůstu produktivity formantu *-ka*. Podle jejího názoru se navzdory domnělým omezením mnoho přechýlených názvů v současné polštině objevuje (např. *architektka*, *ortopedka*, *psycholożka*), a to bez jakéhokoliv depreciativního nádechu. Domnívá se, že by

¹⁸ Ze všech polských sufixů se formant *-ka* používá v nejvíce slootovorných kategoriích.

¹⁹ Autorka dále dodává, že definitivním kritériem, jež rozhoduje o užívání nebo neužívání přechýlených názvů, je možnost použít je při oslovení, ve zdvořilostních frázích typu (*paní* + titul, postavení, profese). Jestliže je titul nebo název profese či funkce součástí těchto frází, musí mít mužskou, neodvozenou formu.

proto měly být uznány za spisovné a neutrální, přičemž by bylo nutné přihlédnout k typu reference, tedy k dosahu jejich používání.²⁰

Přechylovacím formantem může být rovněž záměna tvaroslovné charakteristiky mužské na ženskou. Polská jazykověda zavedla termín tzv. *formant paradygmatyczny z końcówką -a* (Waszakowa 1996: 145). Ten se pravidelně používá při přechylování ženských jmen od jmen mužských s adjektivní flexí zakončených na *-ny* (např. *woźna*), dále na *-owy* (např. *księgową*), na *-alski* (např. *spóźnialska*) nebo na *-ący* (např. *przewodnicząca*). Tímto způsobem také tvoříme feminina od maskulin zakončených na *-arz*, mající expresivní charakter (např. *szczęściara*), dále od mužských substantiv zakončených na *-och* (např. *pieszczocha*), na *-iś* (např. *wygodnisia*) a od části jmen zakončených na *-nik* (např. *bezwstydnica*). V kategorii názvů titulů, funkcí a povolání u žen je tento formant, zejména ve feministických textech, velmi populární. Objevují se takové formace jako **ministra*, **magistra*, **doktora*, **profesora* aj.

Další ženské přechylovací formanty jsou ve spojení s názvy osob nejčastěji příznakové, ve většině případů tvoří buď slova s negativním či knižním nádechem, nebo názvy označující manželky. Přípona *-ica* pravidelně derivuje názvy samic a v této funkci je produktivní (např. *lwica*). Figuruje rovněž v některých derivátech od mužských jmen na *-ec* (např. *ulubienica*). V některých případech jeho použití vyvolává pejorativní konotace (např. *papieżyca*).

Pomocí přechylovacího formantu *-i(y)ni* se tvoří ženská jména od mužských jmen zakončených na *-ca* (např. *sprzedawczyni*). Tento sufix je jako jediný monofunkční, proto se v současné polštině někdy navrhuje jako formant u nových ženských názvů (např. pojmenování **naukowczyni*). V této souvislosti ale někteří jazykovědci (Jadacka 2005) tvrdí, že je formant *-i(y)ni* dnes pocíťován jako poněkud archaický.

Ženské formanty *-owa* (např. *krawcowa*), *-ina* (např. *starościna*), *-anka* (např. *koleżanka*), *-ówka* (např. *Żydówka*), *-na* (např. *druhna*), *-icha* (např. *Cyganicha*) a *-essa/-esa* (např. *stewardesa*) jsou v současné polštině málo časté.

3.2 Omezení přechylování ženských názvů

²⁰ Kaproń-Charzyńska (2006) je nazývá tzv. pragmatickými synonymy. Od svých nepřechýlených ekvivalentů se odlišují pouze tím, že se neobjevují v osloveních.

Ve srovnání s veškerými evropskými jazyky, které disponují prostředky pro vyjádření kategorie rodu, polština zamezuje přechylování ženských životných pojmenování v největší míře. Většina názvů označujících osoby zůstává v neodvozené podobě. Odmítnutí derivace mělo za následek neohebnost jmen, což dokládá úzký vztah mezi flexí a derivací.²¹ Informace o kategorii rodu jsou tedy vyjadřovány syntakticky, prostřednictvím ustrnutí schopnosti skloňování²². Má to nutně za následek narušení kongruence mezi substantivem a dalšími členy na něm závislými. Tento jev bývá považován za nejvyšší stupeň rodové asymetrie u substantiv (Łaziński 2006: 242).

3.2.1 Fonetické a estetické příčiny zablokování moce

Nejdůležitější systémové příčiny zablokování tvoření ženských pojmenování se pojí s fonematickou strukturou maskulina a možnostmi připojení ženských formantů. Nejvýrazněji blokují přechylování maskulina zakončená na *-ec/-owiec* a *-log* (Łaziński 2006: 256). Ženské názvy z oblasti sportu se od mužských derivují pravidelně. Pro označení sportovkyně se vžilo pojmenování *sportsmenka* (od *sportowiec*) a pro vědkyni se v některých prostředích používá substantivum *naukowczyni*²³ (od *naukowiec*). Existuje ale celá řada mužských pojmenování na *-ec/-owiec*, která ženský protějšek postrádají (např. *PR-owiec*²⁴). Dnes velmi málo používaný formant *-ówka*, kterým se tradičně tvořila feminina k maskulinům na *-owiec*, je příkladem působení extralingvistického faktoru v této oblasti. Pojmenování typu *gestapówka*, *cyrkówka*²⁵ aj. jsou považovány jako příznakové. Většina mužských pojmenování zakončených na *-owiec* v současné spisovné polštině zamezuje přechylování ženských názvů. Cizí morfém *-log*, který je součástí mnoha názvů označujících vědce různých specializací, může tvořit pravidelné deriváty se sufixem *-ka*. Převážná většina lingvistů ale takto přechýlená pojmenování neuznává a argumentuje tím, že ženský sufix *-ka* deformuje tvar cizího slovotvorného základu.²⁶ Tímto způsobem utvořené formace jsou považovány za „komické a neseriózní“ (Łaziński 2006: 257). V tomto případě se jedná spíše o vliv estetického faktoru. O zablokování derivace zde rozhoduje jazykový úzus.

²¹ Srov. Baran mówi o Kowal. O tworzeniu i odmianie nazwisk i tytułów żeńskich (Pawłowski 1951).

²² Lotko (1974: 56–57) porovnal skloňování ženských příprí i apelativ v češtině a polštině a dospěl k závěru, že polský jazyk oproti českému ztrácí svůj flexivní ráz.

²³ *Naukowczyni* je zatím příznačné zejména pro oblast spojenou s gender studies. Slovníky toto heslo nezahrují.

²⁴ Specialista v oblasti public relations.

²⁵ Tomuto pojmenování dnes konkuruje substantivum *artystka cyrkowa*.

²⁶ Aleternace *g/ż* se ale pravidelně objevuje u cizích pojmenování typu *Norweg – Norweżka*.

Dalším fonetickým omezením přechylování ženských názvů jsou souhláskové skupiny, stojící na hranici mezi slovotvorným základem a formantem, které jsou obtížně vyslovitelné (např. *adiunktka*, *pediatrka*, *architektka*²⁷). K blokaci derivace ženských názvů dochází také u některých maskulin, jejichž slovotvorný základ končí na souhlásku zadopatrovou *k* nebo *g* (např. *zbieg*, *szpieg*, *wróg*, *świadek*) nebo u mužských podstatných jmen zakončených na *-urg* (např. *dramaturg*, *chirurg*).

3.2.2 Sémantické příčiny zablokování moce

Veškeré ženské přechylovací formanty s výjimkou sufixu *-(y)ni* jsou v polském jazyce polyfunkční. Ve většině případů dochází k homonymii těchto názvů s pojmenováními, patřícími do jiných slovotvorných kategorií. Sufix *-ka* tvoří hovorová pojmenování pro činnosti nebo povolání typu *murarka* (práce, kterou vykonává zedník), *ślusarka* (práce, kterou vykonává zámečnick). Z toho důvodu se tyto názvy nepoužívají ve funkci přechýlených jmen. Nutno podotknout, že lexikální homonymie je charakteristickou vlastností každého přirozeného jazyka. Např. lexém *marynarka* má ve slovníku již dva významy²⁸, je proto podle Łazińského (2006: 259) logicky bezvýznamné zakazovat používat ho i ve významu přechýleného ženského názvu²⁹.

3.2.3 Referenční potenciál substantiv jako faktor ovlivňující moci

Podstatná jména mohou být v textu použita referenčně, předmětně, anebo nereferenčně čili predikativně. V prvním případě se substantivum vztahuje k určitému objektu mimojazykové reality. Ve druhém jen informuje o vlastnostech tohoto objektu, proto není logicky nutné pomocí ženských formantů opakovat informace o přirozeném rodu subjektu (Łaziński 2006: 260). U predikativního užití se totiž nejedná o identifikaci nebo zviditelnění žen, ale o jejich charakterizaci či zařazení do určitých tříd a skupin. Referenční užití Łaziński (2006: 261) dělí na konkrétní (určité a neurčité³⁰) a obecné (distributivní a kolektivní,

²⁷ Substantivum *architektka* ale figuruje ve slovníku *Słownik poprawnej polszczyzny* (2005) již jako pojmenování neutrální.

²⁸ Substantivum *marynarka* znamená pojmenování pro část oděvu a pro loďstvo.

²⁹ Spisovné označení pro námořnici zní *kobieta marynarz*.

³⁰ U neurčitého užití rozlišuje užití neurčité pouze pro příjemce (např. *Dzwoniła do mnie pewna nasza wspólna znajoma.*), neurčité pro oba účastníky komunikačního aktu (např. *Dzwoniła jakaś kobieta.*), neurčité

atributivní³¹ a generické). U generické reference je rovněž redundantní signalizovat pohlaví prostřednictvím rodu. Substantivum je referenčně homonimické, může se vztahovat buď pouze k mužům, nebo zároveň i k ženám. Ve větě s referencí atributivní, konkrétní neurčitou a existenciální (kolektivní) se určení ženského pohlaví pomocí rodu pokládá za matoucí, nechceme-li vyloučit muže ze skupiny osob, o nichž referujeme. V referenci konkrétní určité je nezbytně nutné informace o přirozeném rodu uvést (Łaziński 2006: 263).³² Zároveň je u reference konkrétní určité a neurčité podle autora důležité, zda je našim záměrem podtrhnout, skrýt nebo neutralizovat informaci o pohlaví, např.:

Rozmawialiśmy o dwóch nowych pracownikach. Obaj zostaną wynagrodzeni.

Tato věta je přijatelná v případě, že podstatné jméno *pracownik* je chápáno jako neurčité, atributivní, nebo vztahuje-li se ke skupině osob různého pohlaví. Jsou-li uvedena konkrétní jména nebo příjmení, status názvu se mění na konkrétní určitý. Vzhledem ke skupině osob různého pohlaví je tedy vyloučeno užít číslovku *obaj*:

Rozmawialiśmy o dwóch nowych pracownikach: Mateuszu Brylskim i Joannie Kowalskiej. Oboje zostaną wynagrodzeni.

Łaziński (2006: 264) závěrem dodává, že pravděpodobnost použití jednotlivých substantiv v kontextech, v nichž pohlaví subjektu není nutné diferencovat, ovlivňuje výskyt přechýleného pojmenování ve slovníku.

Vlastnost substantiva omezující jeho užití na určité denotační statusy (typy reference) autor nazývá referenčním potenciálem (Łaziński 2006: 267). V polštině je obtížné tvořit ženské názvy od názvů mužských zakončených na souhlásky *k* a *g* (srov. pojmenování zakončená na *-log*). U názvů národností ale k přechylování dochází (např. *Norweg – Norweżka, Grek – Greczynka, Belg – Belgijka* aj.). Tyto formace byly utvořeny nepravidelně za pomoci konektivů *-ij* a *-yn*. Názvy národností jsou totiž základními pojmenováními identifikujícími totožnost člověka a často se objevují v referenci konkrétní, která vyžaduje uvedení informace o pohlaví.³³ Od maskulina *nauczyciel* se pravidelně tvoří příponou *-ka*

existenciální (např. *Ktoś napewno umie to wytłumaczyć.*), neurčitým způsobem vymezuující objekt (např. *Pisała do ciebie któras z twoich koleżanek.*), neurčité libovolné (např. *Pożycz to którejkolwiek z moich koleżanek.*) a neurčité částečné (např. *Niektóre moje koleżanki są sympatyczne.*).

³¹ Distributivní a kolektivní (např. *Każda kobieta dba o urodę. Wszystkie kobiety dbają o urodę.*), atributivní (např. *Autor tego listu jest nieznaný.*) a generické (např. *Pisarze muszą być obcзыtani.*)

³² Jedná-li se o podstatná jména označující osoby, která figurují v rodových dvojicích, rod vždy označuje pohlaví (např. *Razem z nami weszła do pokoju obrad tłumaczka.*)

³³ Od názvů národností se ženské deriváty tvoří téměř pravidelně. Pouze ve slovníku *USJP* (2004) chybí přechýlené ženské názvy pro pojmenování *Ilir, Inka, Balt, Celt*, která se užívají hlavně genericky v množném čísle, a pro pojmenování *Angol, bamber, enerdowiec*, která jsou používána především ironicky a pohrdavě.

přechýlené femininum *nauczycielka*³⁴. Jinak je tomu ale u substantiva *nauczyciel akademicki*, od kterého se femininum netvoří mimo jiné také proto, že málo kdy nastane potřeba ho použít. Patří totiž k pojmenováním, jejichž referenční potenciál je často omezen na užití predikativní a generická. V referenci konkrétní určité se namísto pojmenování *nauczyciel akademicki* volí názvy jiné, např. *wykładowca/wykladowczyni*.

Je nutné si uvědomit, že referenční faktor mající vliv na zablokování přechylování feminin, neplatí vždy. Łaziński (2006: 270) tvrdí, že mají-li se přechýlené názvy v polštině tvořit systematicky, musí nejdříve dojít k ustálenosti těchto pojmenování v konkrétním denotačním statusu, přičemž stejně důležitý je zde fakt, zda pohlaví referenta hraje ve sdělení důležitou roli nebo zda je informací redundantní.

3.2.4 Pragmaticko-funkční faktory blokuující přechylování

Možnost použít substantivum ve funkci pragmatické se objevuje v nejnovější literatuře. Jadačka (2005: 128–129) konstatuje, že se v průběhu posledních třiceti let zformovala charakteristická norma, jiná v případě, kdy hovoříme o nějaké ženě, jiná, kdy ji bezprostředně oslovujeme. Možnost užití substantiva ve zdvořilostních frázích, v tzv. titulární referenci, je považována za zvláštní případ reference konkrétní určité. Spolu s pojmenováním označujícím titul, funkci či profesi se v těchto konstrukcích objevuje obligatorní titul *pan/pani* ve vokativu, který jednoznačně signalizuje pohlaví adresáta. Tzv. titulární substantiva proto zůstávají většinou v mužském tvaru a odkazují-li k ženám, pak nejbližší rozvíjející je členy (slovesa a shodné přívlastky) jsou ženského rodu.³⁵

Některá substantiva jsou pokládána za titul pouze v jednom ze svých významů. Např. titulem *mecenas* oslovujeme advokáta nebo právního poradce, *doktor* lékaře, *profesor* učitele na střední škole nebo *magister* farmaceuta. Titulární potenciál substantiv je ovlivněn lexikálním významem profesního pojmenování, faktorem společenského statusu povolání a poměrem žen a mužů v určité profesní skupině.

Nárůst počtu těchto názvů probíhal v polštině spolu s posilováním zablokování přechylování ženských názvů. Łaziński (2006: 275) konstatuje, že nejen vědecké tituly a

³⁴ Přechýlené substantivum *nauczycielka* je možné použít pouze ve spojitosti s osobou, která učí na základní škole. Patrný je zde vliv faktoru statusu na zablokování derivace. Společenský status učitele na univerzitě je bezesporu větší než společenský status učitele na základní škole.

³⁵ Łaziński (2006: 274) zde hovoří o existenci tzv. shody ad sensum.

vysoké administrativní funkce mají v polštině sklon k blokování derivace feminin.³⁶ Podle něj další fází přirozeného vývoje těchto konstrukcí bude pravděpodobně osamostatnění názvů v referenčním užití ve vztahu k ženám již bez prepozičního *pani*. Tyto případy patří zatím do hovorové vrstvy jazyka. Dále dodává, že nové ženské deriváty by se tvořily snadněji, kdyby tyto názvy přestaly být spojovány s titulem *pani*. Podle jeho názoru je titulární potenciál těchto jmen oproti například faktorům fonetickým nebo sociologickým a psychologickým rozhodujícím činitelem zamezujícím přechylování.

3.2.5 Extralingvistické příčiny zablokování moce

K nezanedbatelným příčinám omezení přechylování patří faktory psychologické a sociologické (sociokulturní). Ženské odvozené formy v polštině v mnohých případech snižují sociální prestiž názvů povolání. Z toho důvodu podle většiny Polek nesklonná maskulina užitá vzhledem k nim samým nejlépe odpovídají jejich emancipačním snahám (Warchoń-Schlottmann 2006: 43). S vysokým sociálním statusem³⁷ osob a prestižností povolání, která vykonávají, se také pojí problematika zdvořilosti a oslovení. Názvy, označující povolání, funkce a tituly, spojené s těmi, kdo je vykonávají či zaujímají, jsou totiž obvykle součástí ustálených zdvořilostních oslovení (ne vždy totožných s názvem povolání), ve kterých figuruje titul *pan/pani*, odkazující k pohlaví. (Łaziński 2006: 253–254) Vztah mezi gramatickým rodem těchto názvů a společenským statusem ženy, která toto pojmenování používá, je poměrně složitý.

V praxi se setkáme s různými příklady, které potvrzují vliv extralingvistických faktorů na tvoření a používání ženských názvů. Když málo prestižní povolání a funkce, většinou značně zfeminizované, vykonávají osoby mužského pohlaví, bývají často označovány jiným názvem o něco prestižnějším (např. *sprzątaczką – pracownik porządkowy*). Podobným příkladem jsou i dvojice *przedszkolanka – wychowawca przedszkolny* nebo *kosmetyczka – kosmetolog*.

³⁶ Substantivum *trener*, které je v polštině pokládáno za titul, má zapsaný ve slovnících a běžně užívaný ženský derivát *trenerka*. Přesto ve spojení *pani vítěz* v posledních letech mužská forma.

³⁷ Prestiž, spolu s dalšími, jako např. příjem, vzdělání či životní styl, se nejčastěji pokládají za indikátory sociálního statusu (Jandourek 2001: 194). Sociální pozicí (statusem, postavením) se obecně rozumí postavení jednotlivce ve společnosti. V mé práci tato označení používám synonymně. Společenský status vnímám jako přiznání úcty, projev uznání atd. určité jednotce (skupině, společenské pozici). V tomto významu se také používá termín *prestiž* (srov. *Fryzjer czy fryzjerka? Rodzaj gramatyczny nazwy zawodu jako nośnik statusu społecznego* (Kamasa: 2007)).

Setkáme se i s případy, kdy přechýlené femininum je významovým rozsahem užší a často označuje povolání nebo funkci méně prestižní. Do tohoto okruhu jmen patří např. rodová dvojice *sekretarz – sekretarka*. Ženská forma se ve většině případů používá ve významu podřadné a pomocné role v sekretariátu, kdežto mužská se nejčastěji vztahuje k prestižní funkci v sociálních, vědeckých nebo politických organizacích. Sémanticko-prestižní faktor ztěžuje používání přechýlených názvů i v dalších případech. Pojmenování *dyrektorka* se používá například pouze ve spojení s osobou, která řídí mateřskou nebo základní školu. Obdobně se chová i substantivum *kierowniczka* a mnohá další.³⁸

Průzkum CBOS³⁹ (*Centrum Badania Opinii Społecznej*) z roku 2009 ukazuje, že nejvyšší prestiži se u naprosté většiny občanů těšily funkce, tituly a povolání, které mají charakter služby společnosti nebo vyžadují kvalifikované speciální dovednosti a vyšší míru inteligence. Nejlépe byly hodnoceny profese univerzitního profesora (*profesor uniwersytetu*) a hasiče (*strazak*). K relativně dobře hodnoceným povoláním, která se umístila v žebříčku nad hranicí 50%, podle veřejného mínění patří i profese horníka (*górnik*), zdravotní sestry (*pielęgniarka*), lékaře (*lekarz*), inženýra pracujícího v továrně (*inżynier pracujący w fabryce*), učitele (*nauczyciel*), kvalifikovaného dělníka, např. soustružníka, zedníka (*robotnik wykwalifikowany, np. tokarz, murarz*), účetního (*księgowy*), profesionálního důstojníka s hodností kapitána (*oficer zawodowy w randze kapitana*) nebo soudce (*sędzia*). Funkce ministra (*minister*), radního (*radny gminny*) či poslance (*poseł na Sejm*) byly hodnoceny se značným despektem. Měly nižší prestiž než např. profese novináře (*dziennikarz*), policisty (*policjant*) uklízečky (*sprzątaczką*) nebo nekvalifikovaného stavebního dělníka (*robotnik budowlany niewykwalifikowany*).

Z výše vyjmenovaných názvů povolání, funkcí a titulů pět vytváří spisovné ženské rodové varianty: *lekarka, nauczycielka, księgowka, radna, sędzia* (s plným ženským skloňováním). Název *pielęgniarka* nemá pravidelně derivovaný mužský protějšek se stejným významem.

Někdy je pozastavení derivace ženských názvů vysvětlováno z psychologicko-společenské perspektivy, kde velkou úlohu odehrávají (nejspíše jen podvědomé) asociace s nářečím nebo hovorovým jazykem. Dlouhou dobu se v povědomí lidí sociální rozvoj spojoval s přesídlením z vesnice do města. Protože rozvinutá slovtvorba ženských názvů (např. *kowalka, starościna, Nowakowa, Zarębianka*) je charakteristickým rysem vesnické mluvy, nářečí, jako doklad o emancipaci a pokroku žen sloužily právě neodvozené formy mužské. (Miodek 1998: 87)

³⁸ Srov. *Rodzaj gramatyczny a seksizm* (Dąbrowska 2008)

³⁹ Dostupné http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2009/K_008_09.PDF, 9.3.2011.

V hovorové slovní zásobě neexistují žádná omezení při tvoření feminin od maskulin (např. *fanka, singielka, agentka* aj.). Slangová konotace těchto mnohých ženských jmen, spojená někdy s expresivními rysy, může vzbuzovat nechuť k používání feminin, označujících povolání, funkce aj. Většina Polek tedy používá nepřechýlené mužské formy těchto názvů. Považuje je přitom za obecné, oficiální a úřední (Karwatowska, Szpyra-Kozłowska 2005).

Nepříznivě v tomto ohledu působí rovněž fakt, že samotné feministky, které se k této problematice vyjadřují nejčastěji, se ve svých názorech značně liší. Jimi navrhované varianty ženských pojmenování bývají nejednotné (např. **ministerka* a **ministra*, *psycholożka*, **psychologistka* a **psychologini*, **dortorka*, **dortora* a **dortore(s)a* atd.).

4 *Názory na panující tendence v oblasti tvoření ženských jmen*

Łaziński (2006: 276, 324) tvrdí, že historie zablokování derivace ženských názvů v polštině směřuje od relativní rovnováhy přirozeného a gramatického rodu přes její krajní asymetrii až postupnému stabilizování opětovné rovnováhy. Tendence nepřechylovat ženská jména v posledních letech podle něj již není tak silná. Tento jev ovlivňuje snaha jazykového systému o pravidelnost a také čím dál tím silnější a jasnější hlasy publicistiky, včetně feministické.

Handke (1994: 25) naproti tomu konstatuje, že „emancipační a feministické tendence v Polsku nejsou doprovázeny snahou o tvoření pravidelných přechýlených forem, přímo signalizujících ženský přirozený rod. Nevyužívá se ani v nejmenší míře lexikální a slovotvorné možnosti, které jazyk nabízí. Naopak, setkáváme se spíše s činností upevňující status quo, tedy i dominanci mužských ukazatelů rodu (...).“⁴⁰ Nowosad-Bakalarczyk (2003: 34–35) dodává, že maskulina přestávají být pocíťována jako rodově příznaková. Dochází k neutralizaci rodových opozic. Mužské názvy přijímají širší generický význam. Ve svém významu zahrnují pouze informace o činnostech, které se daným povoláním, funkcím připisují, a gramatický rod (v tomto případě mužský) má charakter arbitrární, čistě konvenční, stejně jako je tomu u většiny substantiv. V důsledku toho se začínají přechýlená feminina používat stále méně. Tato tendence se podle autorky týká i pojmenování s nízkou prestiží. Neznamená to ale, že tradice tvoření přechýlených jmen zaniká úplně.⁴¹ Expanze mužských forem (zejména profesních názvů, titulů a funkcí) ve výsledku přináší zjednodušení jazykového systému. Dá se předpokládat, že tendence k maskulinizaci spojená s eliminací mužské rodové specifikace, někdy považovaná právě za projev diskriminace žen, je vyjádřením snahy o zrovnoprávnění.

Výše uvedené názory zřetelně ukazují, že status většiny ženských pojmenování v polském jazyce je velmi nejasný. Neexistují jednoznačně a precizně definované normy týkající se používání těchto názvů. Faktory, které ovlivňují přechylování, jsou značně proměnlivé a různorodé, velmi často mají mimojazykový charakter.

⁴⁰ Srov. *Tytuły (naukowe, służbowe, zawodowe) kobiet* (Jadacka 2000)

⁴¹ Počet těchto jmen není velký a objevují se spíše v hovorovém jazyce a méně oficiálních komunikátech.

5 Analýza vybraných ženských pojmenování v polštině

K posouzení otázky, zda současný polský jazyk více směřuje k vytváření přechýlených ženských jmen, nebo zda se přiklání k používání formálně mužských názvů pro bytosti ženského pohlaví, mi bude sloužit jazykový materiál vyexcerpovaný z mluvených projevů rozhlasových stanic RMF FM, PR1 a RM v období od roku 2009 do roku 2010. Analyzovaný vzorek obsahuje celkem 542 jednoslovných i víceslovných lexikálních jednotek, zachycených spolu s nejbližšími lexémy v širším kontextu věty, případně větného ekvivalentu. Každý příklad je doplněn dalšími nezbytnými informacemi (datum pořízení jednotlivých lexikálních jednotek a jejich konkrétní zdroj).

5.1 Specifika mediálního (rozhlasového) diskurzu

Příklady sloužící ke komplexní analýze byly čerpány z komunikátů vysílaných na vlnách výše uvedených rozhlasových stanic. Jedná se jednak o projevy mluvené, veřejné, předem připravené a patrně čtené, k nimž patří zprávy, odborné komentáře, přednášky, politické projevy a jiné. Obecně se v tomto případě hovoří o pořadech zpravodajských, které mají především funkci informační a definiční. Jejich hlavním úkolem je zachytit, popsat a předat aktuální událost různě diferencovanému publiku, přičemž se předpokládá značná neutralita ve výrazu i v přístupu k údajům (Osvaldová a kol. 2001: 14) Kromě těchto projevů se v rámci rozhlasového stylu setkáme i s mluvenými komunikáty, které se při použití výrazových prostředků vyznačují osobním přístupem a individuálním projevem. Nejčastěji se jedná o komunikáty nepřipravené a spontánní. Tato oblast se vyznačuje tendencí k uvolňování jazykových norem, charakteristická pro promluvy soukromé, spjaté s komunikací běžně mluvenou, v níž se často objevují prostředky z nejrůznějších stylových vrstev. Spisovné vyjadřování, které je podstatou každé rozhlasové mluvní situace, je doplňováno například kolokvialismy, dialektismy, ale i výrazy nespisovnými. Dochází tak ke koexistenci normy psaného a mluveného jazyka. Rozhlasové vysílání je totiž jak oficiální, hromadný sdělovací prostředek, zaměřený na zveřejňování věcných informací o aktuálním dění, tak i prostředek, který se prostřednictvím předávání informací emotivně zabarvených snaží posluchače (klienta) pobavit, zaujmout či získat.

Rozhlasový styl se spolu s dalšími styly hromadných sdělovacích prostředků (novinářský, televizní aj.) řadí k funkčnímu stylu publicistickému. Jeho jasně vymezená funkčnost (splnutí funkce sdělovací a působící) stojí v opozici značné výrazové heterogenosti⁴², o níž bylo pojednáno výše. Mluvený rozhlasový projev se na rozdíl od publicistických projevů psaných vyznačuje větší mírou přesvědčivosti, přehlednosti (přístupnosti) a spontánnosti (Slovák 1975: 36).

5.2 Kritéria klasifikace ženských jmen

Základním kritériem klasifikace ženských pojmenování je kritérium významové. Lexikální jednotky jsou rozděleny do obecných sémantických kategorií. Tyto lexémy se v jazykovém systému chovají specifickým způsobem, vymezeným na základě obecných vlastností náležejících jednotlivým sémantickým třídám. Veškerá ženská pojmenování jsem roztřídila do následujících skupin – *názvy akademických titulů a hodností, názvy funkcí* (s podskupinou *názevů vojenských a policejních hodností*), *názvy povolání a pojmenování obecná*.

Názvy akademických titulů a hodností tvoří relativně uzavřenou skupinu, do níž řadím tituly akademické, akademicko-vědecké, týkající se absolventů doktorských studijních programů a tituly vědecko-pedagogické. Dále zde patří pojmenování čestných hodností, dosažených nikoliv studiem, ale jmenováním, a univerzitních hodností a oslovení při slavnostních akademických obřadech. Skupina názvů funkcí pojmenovává osoby ženského pohlaví na základě funkce, kterou ve společnosti plní. Ta se vztahuje ke konkrétní pozici v organizační struktuře s jasně definovanými rolemi a přesně vymezenou kompetencí. Kategorie kromě názvů funkcí obsahuje rovněž názvy vojenských a policejních hodností. Skupina profesních pojmenování je velmi široká. Obsahuje názvy označující nejrůznější druhy pracovní činnosti. Obecně se do této skupiny řadí profese spojené jak s prací fyzickou, tak i duševní. Kategorie obecných názvů obsahuje ženská pojmenování s obecným významem a ze všech skupin vykazuje největší míru variantnosti.

⁴² Šířeji o napětí mezi stylově protikladnými prvky v publicistickém textu pojednává Pilátová (2009: 11).

5.3 Pomocný aparát při rozboru ženských názvů

Základním východiskem pro rozřídění jazykových prostředků a jejich následný rozbor je jejich stylové odlišení z hlediska příznakovosti a bez-/nepříznakovosti. Za slohově neutrální jsou považovány lexikální jednotky centrální z hlediska postavení v jazykovém systému, zpravidla frekventované a pravidelné, spisovné, stylově, dobově a lokálně nezabarvené a neexpresivní. Lze je uplatnit v různých komunikačních situacích a stylových oblastech. Jednotky příznakové jsou naproti tomu velmi často periferní, nepravidelné, vyznačující se příslušností k určitým útvarům či poloútvaram národního jazyka, k funkčnímu stylu aj. Jazykový prostředek, který se odchyluje od stylistické neutrálnosti, obsahuje tzv. stylový příznak. Čermák (1997: 375) a obecně česká lingvistická tradice definuje příznak jako „rozlišující (zvláště funkční či sémantický) rys jednotky nebo jazykové kategorie, často aditivní povahy, vytvářející z ní obvykle variantu“. Uvedením stylového příznaku je normativními příručkami (slovníky a mluvnicemi) upozorňováno na objektivní styl, v němž je užití určitého prostředku náležité. Jedná se tedy o informaci řečově predikační. (Karlík a kol. 2002: 360)

Stylové zbarvení je v jazykovém systému možno seřadit na základní ose knižnost (dále *kniž.*) – neutrálnost (dále *neutr.*) – hovorovost (dále *hovor.*). Na straně hovorovosti lze tuto osu prodloužit za hranici spisovnosti k jazykovým prostředkům substandardním⁴³, na straně knižnosti pak k prostředkům archaickým (dále *arch.*). Obecně problematika nespisovnosti jazykových jednotek přesahuje stylovou oblast, má pouze stylistické důsledky.⁴⁴ Pro fundovaný jazykový popis je základní stylová osa jako třídící kritérium nedostatečná. Rozlišují se nejčastěji tři způsoby vymezení stylistické příznakovosti lexémů – vymezení podle příslušnosti k stylové oblasti, v nichž se jednotka používá, vymezení z hlediska spisovnosti či nespisovnosti a expresivity či neexpresivity výrazu (Čechová a kol. 1997: 123). Vymezení podle stylové sféry řadí lexémy do konkrétní komunikační oblasti, v níž plní určitou funkci (odborná oblast, publicistika, administrativa a další.). Za základní funkční styly tedy považují styl prostě sdělovací, odborný, administrativní, publicistický, rétorický a umělecký (Čechová 1997). Každá slovníková příručka poté nabízí odlišný repertoár stylových příznaků lexikálních jednotek, které jsou v něm obsaženy. Značně se liší zejména příznaky různých odborných oblastí. Jednotky mohou být zařazeny do nejrůznějších

⁴³ V rámci této oblasti je možno vydělit další stylové příznaky – např. slangovost (dále *slang.*) aj.

⁴⁴ Nespisovné prostředky slouží v soukromé komunikaci, která se spisovné normě nepodřizuje. V ostatních funkčních oblastech je jejich užívání považováno za chybné. (Karlík a kol. 2002: 360)

oblastí, jako např. hudba (dále *hud.*), sport (dále *sport.*), církev (dále *církv.*), úřad (dále *úř.*), publicistika (dále *publ.*)⁴⁵, politika (dále *polit.*), umění (dále *uměl.*) lékařství (dále *lék.*), business (dále *bus.*), vojenství (dále *voj.*), právo (dále *práv.*), psychologie (dále *psych.*), sociologie (dále *sociol.*), meteorologie (dále *meteor.*), motorismus (dále *motor.*) aj.

Polská lingvistická tradice ve spojitosti se stylovými příznaky hovoří o tzv. kvalifikátorech⁴⁶. USJP (2004) tímto termínem rozumí zkratku uváděnou před slovníkovou definicí, která vymezuje rozsah použití jednotlivých lexikálních jednotek a která tyto jednotky hodnotí jak z hlediska chronologie, tak z hlediska příslušnosti k určitým (polo)útvaram národního jazyka, určité oblasti (geografické, tematické) výskytu jednotek či jejich emocionálního zabarvení. Kvalifikátory tedy označují pozici určité jazykové jednotky ve slovní zásobě, čímž vytvářejí její stratifikaci.

První skupinou stylových příznaků v USJP (2004) jsou tzv. chronologické kvalifikátory (*kwalifikatory chronologiczne*), k nimž patří tyto: *arch.* pro lexikální archaismy, *histor.* pro lexikální historismy, *zast.* pro výrazy zastaralé⁴⁷. Druhou skupinu tvoří tzv. kvalifikátory stylistické (*kwalifikatory stylistyczne*), které lexikum diferencují na základě příslušnosti k jednotlivým útvarům národního jazyka. Do této oblasti patří kvalifikátory *kniž.* pro slova knižní⁴⁸, *publ.* pro publicismy, *vzneš.* pro slova vznešená, honosná (tzv. *słowa podniosłe*)⁴⁹, *poet.* pro poetismy, *věd.* pro obecné výrazy vědecké⁵⁰, *odb.* pro odborné výrazy⁵¹ a *úř.* pro úřední výrazy. Ke stylistickým kvalifikátorům se řadí i příznaky *hovor.* pro kolokvialismy, *dial.* pro dialektismy, *slang.* pro slova slangová. Další skupinou jsou tzv. expresivní kvalifikátory (*kwalifikatory ekspresywne*), jež signalizují vztah produktora textu k objektům mimojazykové skutečnosti. Nejčastěji se jedná o výrazové prostředky příznakové. Řadí se sem tyto příznaky: *euf.* pro eufemismy, *iron.* pro lexikální jednotky s ironickým

⁴⁵ V této kategorii můžeme dále vydělit lexikální jednotky z oblasti tisku (dále *tisk.*), rádia (dále *rad.*), televize (dále *tel.*).

⁴⁶ V této práci budu termíny stylový/stylistický příznak, stylové zabarvení a kvalifikátor používat synonymně.

⁴⁷ V USJP (2004) jsou za zastaralé považovány ty jednotky, které běžně používají představitelé nejstarší (nar. 1900–1919) a starší (nar. 1920–1939) generace. Generace střední (nar. 1940–1959) tato slova zná, ale volí je velmi zřídka. U generace mladší (nar. 1960–1979) a nejmladší (nar. 1980–2000) se prakticky nevyskytují. Zastaralá slova podle USJP (2004) patří do slovní zásoby aktivně-pasivní (postupně z lexika mizí a jsou nahrazována novějšími).

⁴⁸ USJP (2004) knižní lexikální jednotky definuje jako výrazy, jejichž pochopení a používání vyžaduje intelektuální přípravu a lepší úroveň znalosti jazyka. Jedná se o výrazy všeobecně používané (např. *dumac*, *konkluzja*, *weryfikacja*, *spotęgować*), tzv. slova učenecká, erudovaná (např. *konsensus*, *sensu stricto*), nebo výrazy méně používané (např. *chybotać się*, *rozchetać*). Prostředky knižní jsou specificky spisovné prostředky charakteristické zejména pro komunikáty psané.

⁴⁹ Kvalifikátor *vzneš.* v USJP (2004) označuje výrazy charakteristické pro vysoký styl zejména v projevech psaných, ale i oficiálních mluvených, započítávaných do stylu rétorického (např. *człgodny*, *maestro*, *wieczera*).

⁵⁰ Samostatně se tento příznak v USJP (2004) objevuje zřídka, bývá zastupován konkrétními kvalifikátory profesionálně-vědeckými (srov. příznaky *hud.*, *sport.*, *lék.* aj.)

⁵¹ Příznak *odb.* je v USJP (2004) velmi často nahrazován konkrétními příznaky odborně-vědeckými. Jednotky s tímto příznakem mohou být jak spisovné, tak nespisovné.

zabarvením, *pohr.* pro výrazy s významem „pohrdavý“, *hanl.* pro slova hanlivá, *mazl.* pro mazlivé výrazy, *met.* pro slova s významem metaforickým, *žert.* pro výrazy s žertovným zabarvením, *vulg.* pro vulgarismy. Další skupinou kvalifikátorů jsou tzv. odborně-vědecké kvalifikátory (*kwalifikatory profesjonalno-naukowe*), které slovní zásobu rozrůžňují podle tematických oblastí vzhledem k denotátům. Těchto příznaků je v USJP (2004) přes 90. Ve slovníku jsou jako další druh příznaků uvedeny tzv. kvalifikátory spojené se sociolektem a prostředím (*kwalifikatory socjolektalno-środowiskowe*), jichž je opět větší množství. Jedná se o výrazy hovorové používané v komunikaci neoficiální a to ve specifickém prostředí. Jako poslední jsou uvedeny tzv. geografické kvalifikátory (*kwalifikatory geograficzne*), které se ve slovníku uvádějí pouze ve spojitosti s dialektismy. Mají jedině doplňující charakter.

5.4 Komplexní analýza jednotlivých skupin ženských názvů

5.4.1 Názvy akademických titulů a hodností

Do skupiny pojmenování akademických titulů a hodností ze sebraného materiálu patří feminina *magister*, *doktor*, *doktor habilitowany*, *profesor*, *dziekan* a *rektor*.

V souladu se spisovnou normou se všechny tyto lexikální jednotky v sebraném materiálu objevují v podobě nepřechýlené:

3.11.2010 (RM) *Liturgię oświatni śpiew chóru akademickiego WSKSiM pod dyrekcją magister Ireny Szczurko.*

18.11.2009 (PR1) *Doktor Ilona Rosiek-Konieczna przyznała się przed sądem do winy i tłumaczyła, że chciała tylko pomóc.*

16.10.2010 (RM) *Jest z nami pani profesor doktor habilitowany Janina Moniuszko-Jakoniuk z Uniwersytetu Medycyny w Białymstoku oraz pani profesor doktor habilitowany Anna Rażny, kierownik Katedry Kultury Nowożytnej Rosji, dyrektor Instytutu Rosji i Europy Wschodniej.*

7.11.2010 (RM) *Profesor Katarzynie Hałasińskiej-Macukow, rektor Uniwersytetu Warszawskiego, nie podoba się między innymi to, by doktorzy, którzy wrócą do kraju po pięciu latach pracy na zagranicznej uczelni, mogli bez habilitacji stać się profesorami.*

22.11.2009 (PR1) *Pamiętam, że moja dziekan pani Maria Kaniewska zawsze mówiła, że aktorstwo nie służy do leczenia kompleksów, ale u mnie chyba trochę tak było, przynajmniej pomagało mi poprawiać moje nędzne samopoczucie.*

Skupina těchto názvů ani ve slovníku nemá stylově neutrální, paralelní rodové varianty formálně ženské (srov. nepřijaté varianty **magistra*, **doktorka*, **doktora* a **doktore(s)a*). Lexém *profesorka* v USJP (2004) a jinde sice existuje, je klasifikován jako ženský protějšek maskulina *profesor*, ale může být použit pouze ve významu „učitelka na střední škole“. Uvádí se s kvalifikátorem *hovor*.

Nepřechýlené názvy z této kategorie se v USJP (2004) objevují buď se stylovým příznakem *úř.* (*doktor habilitowany*, *profesor*, *dziekan*, *rektor*), nebo s kvalifikátorem *věd.* (*doktor*). Jsou charakteristické zejména pro funkční oblast odbornou a administrativní, v nichž jsou zásadní funkce regulativní a operativní. V oficiálních komunikativních situacích a v projevech psaných se také velmi často většina z nich objevuje v podobě zkratk (*Prof. dr*

hab., mgr aj.). Pro výše zmíněné funkční oblasti je typická neosobnost, kolektivnost a abstrahování od pohlaví osob. Akademický titul či hodnost v tomto případě nenese informaci o pohlaví určité osoby, plní především funkce informační a prestižní. V této kategorii k přechylování názvů ve spisovném (národním, primárně psaném) jazyce nedochází. Silně zde působí faktory extralingvistické, zejména úřední a prestižní (srov. žebříček nejlépe hodnocených funkcí či povolání podle průzkumu CBOS z roku 2009, v němž *profesor akademicki* zaujímá výsadní postavení).

5.4.2 Názvy funkcí

Množinu všech výrazů z kategorie názvů funkcí a vojenských a policejních hodností je možno roztrždit do menších skupin. První z nich tvoří lexémy, které se v sebraném vzorku ve všech kontextech objevily pouze ve formálně mužské, nepřechýlené podobě (*kanclerz, minister, prokurator, prezydent, konsul, ambasador, prezes, skarbnik, senator, premier, biskup, komisarz, sekretarz, wicemer*⁵², *wicemarszałek, gubernator, doradca, major, młodszy aspirant, młodszy chorąży*). Ilustrativně uvádím některé z nich:

17.10.2009 (RMF FM) *Polska konsul w Szwajcarii Jolanta Chojecka powiedziała RMF FM, że placówka poinformuje o szczegółach najwcześniej w poniedziałek po rozmowie z prawnikiem Polańskiego.*

19.10.2009 (RMF FM) *Przed pokazem po czerwonym festiwalowym dywanie w audytorium parku De la Musica przemaszerał Lech Wałęsa wraz z polską ambasador przy Stolicy Apostolskiej Hanną Suchocką i burmistrzem Rzymu.*

22.10.2009 (RMF FM) *Sekretarzem klubu został Sebastian Karpiniuk a klubowym skarbnikiem Iwona Śledzińska-Katarasińska.*

27.10.2009 (RMF FM) *Prokurator Iwona Palka potwierdziła, że śledczy z Katowic otrzymali materiały właśnie z Centralnego Biura Antykorupcyjnego.*

14.4.2010 (PR1) *W katastrofie w Smoleńsku zginęli funkcjonariusze Biura Ochrony Rządu, podpułkownik Jarosław Florczyk, kapitan Dariusz Michałowski, porucznik Paweł Janeczek, podporucznik Piotr Nosek, starszy chorąży Artur Francuz, chorąży Jacek Surówka, chorąży Paweł Krajewski, chorąży Marek Uleryk, młodszy chorąży Agnieszka Pogródka-Węclawek.*

⁵² Název *wicemer* USJP (2004) nezaznamenává. Objevuje se samostatně heslo *mer* s kvalifikátorem *úr.* a prefix *wice-*.

Rovněž USJP (2004) neregistruje ani u jednoho výše jmenovaného názvu nepříznačnou přechýlenou ženskou formu (srov. *ministerka, *ministra). Jako *hovor.* jsou ve slovníku označeny názvy *prokurátorka, kurátorka, ambasádorka*. Výraz *sekretarka*⁵³ je v určitých kontextech významově užší, není vždy členem rodové dvojice s pojmenováním *sekretarz*:

7.11.2009 (PR1) *Tak uważa sekretarz prezydenckiej Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Raisa Bohatyrjowa.*

13.4.2010 (PR1) *Niepoleciała sekretarka prezydenta.*

V tomto případě má na použití nepřechýleného názvu vliv faktor sémanticko-prestižní.

Ačkoliv se v této skupině již začíná objevovat jistý počet nepřechýlených formací figurujících v USJP (2004) jako jednotky stylově neutrální, bezpříznačové, většina z nich ale nadále příznak má (*kanclerz, konsul, sekretarz, prezes, skarbnik, komisarz, wicemarszałek, gubernator, doradca*⁵⁴, *młodszy aspirant - úř., biskup, pastor - církv., menedžer - bus., młodszy chorąży - voj.*). Podle výše zmíněných kvalifikátorů se tato pojmenování nejčastěji pojí s věcně objektivními styly, jejichž dominantní funkcí je odborná funkce sdělovací. V tomto ohledu je tato skupina nejvíce podobná kategorii názvů akademických titulů a hodností, která se vyznačuje důsledným nepřechýlením. Názvy, které se používají pouze ve formě nepřechýlené, označují nejčastěji vysoké (nejvyšší) státní a jiné funkce. Značně zde působí zejména kritérium společenské prestiže.

Do druhé skupiny patří pojmenování, pro která jazykový systém většinou nabízí jak formy odvozené, ženské, tak i neodvozené, mužské. Také v sebraném materiálu se objevily obě rodové varianty. Volba přechýlené či nepřechýlené formy je ovlivňována mnoha faktory, často mimo jiné také odlišnou stylovou charakteristikou jednotlivých členů rodových dvojic. Řadí se sem páry *posłanka/poseł, europosłanka/europoseł, rzeczniczka/rzecznik, pełnomocniczka/pełnomocnik, dyrektorka/dyrektor (wicedyrektor), kierowniczka/kierownik a redaktorka/redaktor.*

Ke dvojicím, ve kterých jsou obě formy hodnoceny jako stylově neutrální, patří pouze *posłanka/poseł*. Přechýlená forma se ve vzorku objevila celkem 25x, kdežto nepřechýlená

⁵³ Heslo *sekretarka* obsahuje v USJP (2004) tuto definici „pracovnice, která vyřizuje korespondenci, komunikuje s lidmi a zařizuje běžné záležitosti týkající se určité osoby nebo instituce“. Z toho důvodu patří do kategorie názvů profesí. U hesla *sekretarz* jsou uvedeny celkem čtyři definice podle odlišného kontextu a významu. Kromě definice výše uvedené se výraz objevuje také ve významu „funkce ve společenských, vědeckých a politických organizacích, jak rovněž osoba, která tuto funkci plní“. V tomto kontextu je heslo opatřeno příznakem *úř.* a je tudíž započítáváno do skupiny názvů funkcí.

⁵⁴ Heslo *doradca* je uvedeno se stylovým příznakem *úř.* v jednom ze svých významů (a to ve spojitosti s osobou, která poskytuje odborné poradenství za účelem získání jistého finančního obnosu).

pouze 5x. Pojmenování *poseł* bylo užito v prvním případě v referenci konkrétní určité (resp. v tzv. titulární referenci), při oslovování, spolu s lexémem *pani* jako součást zdvořilostních frází:

17.11.2009 (PR1) *No właśnie, pani **poseł**, jak to będzie z nami?*

Druhým případem byla situace, kdy konkrétní žena, o níž se mluvilo, byla přímo (fyzicky) v nahrávacím studiu přítomna. Přestože se zde nejedná o titulární referenci, mluvčí ve snaze vyjádřit zdvořilost a úctu, rovněž volil formu nepřechýlenou:

10.11.2010 (RM) ***Poseł** doktor Gabriela Masłowska, wykładowca akademicki był naszym gościem.*

6.10.2010 (RM) *Na to pytanie w Rozmowach Niedokończonych odpowie **poseł** Beata Kępa, członek Hazardowej Komisji Śledczej.*

Fakt, že se v případě dvojice *postańka/poseł* opravdu jedná o rovnocenné varianty, že tedy ženská forma není nijak stylisticky zabarvena, dokládá následující příklad:

4.11.2010 (RM) *No ale też domownicy i pani **postańka** i jej mąż nic na ten temat nie powiedzieli, a przecież pani **poseł** była wysokim urzędnikiem państwowym.*

Nedůsledné použití členů rodového páru poukazuje na stírající se rozdíly v možných kontextech, v nichž se může jedno nebo druhé pojmenování objevit. Toto zjištění se samozřejmě týká pouze názvů s referencí konkrétní, vyjma reference titulární. Tam se použití přechýlené formy pro označení ženy z etických a estetických důvodů striktně odmítá. Ačkoliv se jedná o vysokou státní funkci, k používání přechýlené formy názvu dochází značně často. Kritérium společenské prestiže v tomto případě slábne (v žebříčku prestižních povolání a funkcí se funkce poslance umístila poměrně nízko).

Pojmenování *europostańka* a *europoseł* USJP (2004) jako samostatná hesla neregistruje, samostatně uvádí prefix *euro-* a název *poseł/postańka*. V analyzovaném vzorku se název *europoseł* objevil 1x a *europostańka* 2x. Ve spojení s jedním a týmž jménem se vyskytlo jak pojmenování přechýlené, tak nepřechýlené. Tento případ se zdá být totožný s rodovou dvojicí *postańka/poseł*:

4.11.2009 (PR1) ***Europostańka** Lena Kolarska-Bobińska przewiduje rychły kompromis.*

24.1.2010 (PR1) *Jak zaznacza **europoseł** Lena Kolarska-Bobińska, pakiet telekomunikacyjny wpłynie na prawodawstwo unijnych krajów, z których część wprowadziła już pewne regulacje.*

U dvojice *rzeczniczka/rzecznik* je situace podobná jako u páru *postańka/poseł*, s tím rozdílem, že výrazy nejsou podle USJP (2004) bezpříznakové, ale objevují se (oba) se stylovým příznakem *úr*. Předpoklad větší oficiálnosti situací, v nichž se tato pojmenování

vzhledem ke svým příznakům objevují, není naplněn beze zbytku. Ve srovnání s jinými názvy funkcí se tyto lexémy používají v mediálním diskurzu (psaném i mluveném) poměrně často. Mluvčí je totiž funkcí, jejíž náplní práce je každodenní komunikace s novináři. Žurnalisté poté plní roli zprostředkovatele a komentáře a prohlášení mluvčích citují či parafrázuji. Je možné, že právě z důvodu značné frekvence výskytu toho výrazu (nejčastěji v referenci konkrétní) se ženská forma *rzeczniczka* objevuje ve vzorku tak hojně. Femininum *rzeczniczka* bylo v excerptech zaznamenáno celkem 22x, kdežto maskulinum *rzecznik* pouze 9x. Nepřechýlený tvar byl například součástí kontextu, v níž mluvčí (moderátor) představoval své hosty. Na volbu právě této podoby substantiva měla bezpochyby vliv potřeba vyjádřit se zdvořile. Oficiální ráz komunikátu nepovažoval za nezbytně nutné sdělit informace o pohlaví osoby prostřednictvím názvu funkce. Tento úkol plnilo uvedené vlastní jméno hosta. Substantiva, která proprium blíže specifikovala, plnila jediné informační funkci:

24.1.2010 (PR1) *Moi goście w studiu – doktor Barbara Czerska, etyk, filozof, rzecznik Polskiego Towarzystwa do Badań nad Rakiem Piersi.*

Pojmenování *pełnomocnik* má v USJP (2004, 2006) stylový příznak *práv.*, kdežto přechýlená varianta *pełnomocniczka* zaznamenaná není. Nezachycují ji ani slovníky WSPP (2005), USJP (2006), NSPP (1999) a SJP (1998). Figuruje pouze v ISJP (2000). Tato forma byla utvořena pomocí přechylovacího formantu⁵⁵ *-ka* od báze lexému *pełnomocnik*.

V sebraném materiálu se název ve formě mužské objevuje celkem 8x:

17.10.2009 (RMF FM) *Z pełnomocnik rzędu ds. walki z korupcją rozmawiała Agnieszka Burzyńska.*

Naproti tomu forma ženská se vyskytla pouze jednou, z čehož není možno vyvodit jakékoliv závěry. Jeden jediný doklad užití přechýleného substantiva může být stejně tak individuální chybou konkrétního mluvčího, jak i slabým příznakem toho, že se ženská forma začíná ve spisovném jazyce používat (jako kdysi v případě dnes již vžitého názvu *posłanka*)⁵⁶:

24.1.2010 (PR1) *„To tylko gra na czas, taka uciezka w przyszłość,“ – odpowiada pełnomocniczka byłego prezydenta Ewelina Wolańska.*

V USJP (2004) jsou lexémy *wicedyrektor*⁵⁷, *dyrektor* a jeho ženský ekvivalent *dyrektorka* označeny jako *neutr.* a kromě názvu *wicedyrektor*, který v tomto slovníku samostatné heslo pro tento ženský protějšek nemá (srov. *europoseł/eroposłanka*), fungují jako

⁵⁵ Alternace *k/cz* je považována za spoluformant.

⁵⁶ Troufám si říci, že druhá možnost je v případě lexikální jednotky *pełnomocniczka* značně nepravděpodobná. Situace by možná byla jiná v případě, pokud by se mužská forma *pełnomocnik* nepojila s odborně-vědeckým kvalifikátorem *práv.*, vymežujícím tomuto lexému specifické funkce a kontexty.

⁵⁷ USJP (2004) pojmenování *wicedyrektor* ani neregistruje.

rovnocenné členy rodové dvojice. Z příkladů ale vyplývá, že v živém jazyce tato pojmenování paralelní nejsou (srov. zatemnění rodové korespondence). I v případech, kdy norma doporučuje použít formu přechýlenou, se v živém jazyce podle mého průzkumu častěji objevovala forma nepřechýlená. Celkem se výraz *dyrektor* v excerptech vyskytl 9x, *wicedyrektor* 2x (bez ženské varianty) a *dyrektorka* 4x. Poslední z nich se použil pouze ve spojení s osobami, působícími na neurčitých pracovištích nebo v čele lokálních kulturních akcí:

29.10.2009 (RMF FM) *Warszawski sąd skazał dyrektorę nieistniejącej już placówki na dwa lata więzienia w zawieszeniu i osiem tysięcy złotych grzywny.*

28.4.20101 (PR1) „*Najważniejsze są jednak retrospektywy twórczości czterech autorów,*“ – *podkreśla dyrektorka Przeglądów ze strony polskiej Jolanta Dygoś.*

Formálně mužský tvar dominoval ve většině případů. Byl zaznamenán v situacích, kdy se jednalo o ředitelky divadel, větších festivalů, muzeí, různých institucí a center:

12.10.2010 (RM) (...) – *mówi Janina Mirończuk, dyrektor hospicjum „Światło” w Toruniu.*

Výše jsem uvedla (srov. rovněž SJP (1995)), že pojmenování *dyrektorka* se používá jen ve spojení s osobou, která řídí méně prestižní instituce, např. mateřskou nebo základní školu. Sebrané příklady tuto tezi většinou potvrzují. Vyskytla se pouze jedna odchylka. Také ve spojení s osobou spjatou s prostředím mateřské a základní školy mluvčí použil formu neodvozenou:

3.11.2009 (PR1) *Wicedyrektor jednej z warszawskich szkół podstawowych Bogumiła Szymańska-Krzemińska twierdzi, że nauczyciele nieustannie przypominają uczniom o zasadach higieny.*

Dvojice *kierowniczka/kierownik* je v USJP (2004) považována za bezpříznakovou (*neutr.*) ve všech komunikačních situacích. Sebraný materiál dokládá celkem 6 výskytů názvu nepřechýleného a 5 výskytů jeho ženského ekvivalentu. Kontexty, ve kterých se vyskytují, jsou velmi podobné. Používání přechýleného názvu v tomto případě není ničím omezováno. Z toho důvodu se v sebraném vzorku objevil téměř stejně často jako jeho mužský protějšek:

17.11.2009 (PR1) *Tak informuje profesor Lidia Brydak, kierownik Krajowego Ośrodka ds Grypy.*

17.11.2009 (PR1) *Według profesor Lidii Brydak, kierowniczki Krajowego Ośrodka ds. Grypy, spośród ogólnej liczby zachorowań na tę chorobę blisko dwadzieścia trzy procent przypadków wywołał wirus AH1N1.*

Na užívání/neužívání ženských názvů *dyrektorka* a *kierowniczka* má vliv především faktor sémanticko-prestižní. Ve spojitosti s pojmenováním *kierowniczka* ale působení tohoto činitele postupně slábne.

Ve dvojici *redaktorka/redaktor* jsou obě formy v USJP (2004) uvedeny se odborným stylovým příznakem *tisk., tel., rád.* Nepřechýlený tvar se objevil celkem 11x a přechýlený 1x. První zmíněný figuroval buď v titulární referenci nebo v rámci víceslovného pojmenování *redaktor naczelny*, které je již v USJP (2004) opatřeno kvalifikátorem *úr.*:

31.10.2009 (PR1) *Irena Piłatowska, mądry redaktor naczelna Studia Reportaży i Dokumentu Polskiego Radia oraz członkini jury tłumaczy, że jurorów na równi zachwyciły dwie opowieści.*

Zajímavým úkazem jsou rodové koncovky adjektiv, které určují řídící substantivum. V případě přídavného jména *mądry* se jedná o paradigma mužské. Druhé adjektivum je ale uvedeno již ve formě ženské. Celá výpověď tímto působí neústrojně, je porušena zásada kongruence. Nepřechýlený mužský tvar se kromě výše zmíněného kontextu objevil také v tzv. titulární referenci. Pravidlo zdvořilosti předepisuje používání substantiva *pani* spolu s pojmenováním nepřechýleným. Tímto předpisem se řídili i mluvčí:

17.10.2009 (RMF FM) *Niech pani nie spada z krzesła, pani redaktor, dlatego że niestety mechanizmy regulujące funkcjonowanie państwa naprawdę są ciągle powiedziałabym mocno niedoskonałe.*

26.10.2009 (RMF FM) *Pani redaktor, mamy w armii 142 generałów i 140 spośród nich to generałowie, którzy doskonale rozumieją swoje miejsce i rolę w demokratycznych siłach zbrojnych i którzy znakomicie pełnią swoją funkcję.*

Přechýlená forma se objevila v materiálu sice jenom jednou, ale ilustrativně dokládá závislost tvaru substantiva na druhu reference. V tomto případě se totiž jedná o referenci konkrétní určitou, která vyžaduje, samozřejmě pouze pokud je to systémově možné, uvedení přechýlené formy ženské. Zde konkrétně je tato potřeba ještě upevněna nesklonným tvarem příjmení Terpiał:

22.3.2010 (PR1) *Ja już w tej chwili oddaję głos na redaktorkę Terpiał.*

Třetí skupinu v rámci názvů funkcí a vojenských a policejních hodností tvoří pojmenování, která se v sebraném materiálu objevila pouze v podobě přechýlené. Jedná se o tyto lexémy: *szełfowa, asystemka, strażniczka, wiceprzewodniczka, przewodniczka, wiceszełfowa, zastępczyni* a *śledcza*.

Všechny tyto názvy v USJP (2004) figurují buď jako *neutr. (asystentka, strażniczka, przewodnicząca, wiceprzewodnicząca)*, nebo s kvalifikátorem *hovor. (szefowa, zastępczyni)* či *práv. (śledcza)*. Samostatné heslo pro lexém *wiceszefowa* ve slovníku zaznamenané není, je proto nutno hodnotit ho stejně jako název *szefowa* (s přidaným prefixem *wice-*). V analyzovaném materiálu byl zaregistrován pouze jednou:

18.11.2009 (PR1) *A tak naprawdę kartą Chlebowskiego głosowała wiceszefowa komisji, posłanka PO Krystyna Skowrońska.*

Jediný výskyt měl i název *zastępczyni* opatřený slovníkovým kvalifikátorem *hovor.:*

18.2.2010 (PR1) *A Helena Bogdan, zastępczyni prezesa Związku Polaków na Białorusi, tego właśnie kierowanego przez Stanisława Siemaszke, jest zdania, że wszystko odbyło się zgodnie z prawem.*

Podle rozvolněné stavby věty lze usuzovat, že se jedná o projev méně oficiální, patřící svým charakterem spíše do oblasti komunikační, prostě sdělovací.

V této skupině se tedy většina pojmenování objevuje bez stylového příznaku. Přechýlená pojmenování nejsou funkčně nijak limitována. Jsou používána ve všech kontextech a pocitována jako rovnocenné varianty k názvům mužských:

23.10.2009 (RMF FM) *A jak Anna Jarucka, asystentka Włodzimierza Cimoszewicza, która przypomniała sobie światło w zamianach oświadczenia majątkowego swego pryncypała.*

26.10.2009 (RMF FM) *Za rolę Hany Schmidt, strażniczki w obozie koncentracyjnym, Kate Winslet dostała w tym roku Oscara.*

Přestože slovník klasifikuje název *szefowa* jako *hovor.*, analyzovaný vzorek dokládá, že podle kontextů, v nichž se pojmenování vyskytují, se názvy neobjevují pouze v neoficiálních situacích běžně dorozumívací oblasti či soukromé komunikace:

5.11.2009 (PR1) *Argumentuje profesor Danuta Koradecka, szefowa Centralnego Instytutu Ochrony Pracy.*

29.10.2009 (RMF FM) *Merkel wczoraj ponownie została wybrana szefową niemieckiego rządu.*

13.10.2009 (RMF FM) *Podkreśla szefowa Narodowej Rady Bezpieczeństwa i Obrony Raisa Bohatryjowa.*

Lexém *szefowa* má podle mého výzkumu značně expanzivní charakter, jeho používání je mluvčími stále více pocitováno jako bezpříznakové. Extralingvistické faktory, zamezující přechylování názvů, které označují povolání a funkce prestižní a vážené, v tomto případě ztrácejí na síle.

5.4.3 Názvy profesí

Do skupiny, v nichž se pojmenování vztahující se k ženám vyskytují v analyzovaném materiálu pouze ve formě nepřechýlené, patří tyto názvy: *politolog, psycholog, neurobiolog, biolog, socjolog, klimatolog, archeolog, pedagog, antropolog, filozof, etnograf, krytyk, polityk, historyk, synoptyk, muzyk, urzędnik, przewodnik, kurator, konserwator, trener, menedżer, kierowca, terapeuta, wykładowca, dyrygent*.

Výše uvedené nepřechýlené názvy se v USJP (2004) vyskytují s nejrůznějšími odborně-vědeckými kvalifikátory (*věd., psych., sociol., uměl., hud., meteor. aj.*) nebo s příznakem *kniž.* - *krytyk* a *wykładowca*. Jako stylově neutrální jsou označena nepřechýlená pojmenování *biolog, filozof, polityk, muzyk, urzędnik, przewodnik, kurator, trener, menedżer* a *kierowca*. Z této skupiny mají své ženské protějšky v USJP (2004) jen některé názvy, přičemž většina z nich je klasifikována jako *hovor.* (*psycholożka, socjolożka, etnografka, historyczka, muzyczka, kuratorka*). Takto zabarvená feminina poukazují na primárně mluvenou běžně dorozumivací stylovou oblast. Pokud by byla užitá v komunikátech oficiálních, byla by pocíťována jako značně nenáležitá a dehonestující. Můj výzkum tímto potvrdil názor Łazińského (2006) na formace zakončené na *-lożka* jako nepřijatelné z hlediska jazykového úzu (na základě fonematické stavby lexému považovány za komické a neseriózní). V sebraném materiálu se přechýlená feminina utvořená od cizích jmen na *-log* neobjevila ani jednou, a to ani ve věpovědích méně oficiálních:

31.10.2010 (RM) *Pani Jadwiga, myślę, dla pani, chyba, jako antropologa; ważną rzecz powiedziała, że walka z krzyżem to zbrodnia na naszej kulturze i na człowieczeństwu.*

Ačkoliv USJP (2004) registruje malou skupinu názvů zakončených na *-lożka* (*psycholożka, socjolożka* a *etnolożka*), vždy s kvalifikátorem *hovor.*, tendence nepřechýlovat konkrétně takto utvořené formace se i nadále udržuje.

Jedinými ženskými pojmenováními stylisticky neutrálními jsou podle USJP (2004) *filozofka, przewodniczka* a *urzędniczka*. V těchto případech tedy z hlediska jazykového systému neexistuje žádný důvod, proč používat názvy formálně mužské. Výzkum ale ukazuje, že přestože má mluvší k dispozici bezpříznakový název ženský, volí substantivum nepřechýlené:

14.11.2009 (PR1) „*To miejsce przesiąknięte historią,*” – *mówią minister Ewa Jurek-Ziomecka i przewodnik z warszawskiego biura Trakt Barbara Dobiecka, która między innymi naszą reporterkę Sylwię Białek po Belwederze oprowadziła.*

4.11.2010 (RM) *No ale też domownicy i pani posłanka i jej mąż nic na ten temat nie powiedzieli a przecież pani poseł była wysokim **urzędnikiem** państwowym.*

21.11.2009 (PR1) „*We wszystkim, co budzi w nas czyste i autentyczne doświadczenie piękna, istnieje też obecność Boga,*” – uważała cytowana przez papieża francuska **filozof**.

Ženské názvy *krytyczka* a *wykładowczyni* jsou v USJP (2004) opatřeny stylovým příznakem *kniž.* stejně jako jejich rodové protějšky. I v tomto případě byla mluvčím zvolena forma mužská:

1.11.2009 (PR1) *Zofia Gępart – **krytyk** sztuki.*

19.10.2010 (RM) *Naszym gościem jest doktor Joanna Taczkowska, specjalista w zakresie prawa prasowego, **wykładowca** między innymi Wyższej Szkoły Kultury Społecznej Medialnej w Toruniu.*

10.11.2010 (RM) *Posel doktor Gabriela Mastowska, **wykładowca** akademicki był naszym gościem.*

Další dvojice pojmenování, spjaté s komunikativní oblastí odbornou, opatřeny odborně-vědeckými kvalifikátory *meteor. (synoptyk/synoptyczka)*, *hud. (dyrygent/dyrygentka)* a *lék. (terapeuta/terapeutka)*, vykazují stejnou tendenci jako dvojice předcházející. Analyzovaný materiál ukazuje, že ačkoliv jsou členy těchto párů podle slovníku stylově identické, volí se forma nepřechýlená:

15.10.2009 (RMF FM) „*Musimy się liczyć z oblodzeniem jezdní,*” – ostrzega **synoptyk** Maria Walinowska.

26.10.2009 (RMF FM) *Reżyser zaprosił do współpracy przy spektaklu kanadyjską **dyrygent** Carolyn Wilson.*

16.11.2010 (RM) *Naszymi gośćmi będą pani Wanda Skowrońska, doktor psychologii, były doradca ministra szkolnictwa wyższego w Sydney, i pani Wisława Kowalska, pedagog, **terapeuta**.*

V této skupině pojmenování se za určující faktory, které blokují derivaci ženských názvů od mužských, považují příčiny fonetické a estetické, o nichž rozhodl ustálený jazykový úzus. Nezanedbatelné jsou rovněž u některých názvů faktory sémantické a potřeba zamezit vytváření lexikálních homonym.

Skupinu názvů vyskytujících se ve vzorku jak v podobě formálně mužské, tak formálně ženské, tvoří dvojice pojmenování *lekarz/lekarka*, *nauczyciel/nauczycielka*, *adwokat/adwokatka* a *katecheta/katechetka*.

Členy prvního a druhého rodového páru žádné kvalifikátory nemají. Oba pojmenování, *katecheta* i *katechetka*, jsou zaznamenána se stylovým příznakem *círky*. V téměř identických kontextech (niterný rozdíl je v možné míře oficiálnosti situace, kterou implikuje použití zkrácené, familiární podoby vlastního jména *Iza* na rozdíl od plného znění *Izabela*), ve spojitosti s toutéž osobou, mluvčí jednou zvolí formu přechýlenou, podruhé nepřechýlenou:

12. 10.2010 (RM) *Jest również pani Iza Mitulkiewicz, **katechetka**.*

12.10.2010 (RM) *I jest również z nami pani Izabela Mitukiewicz, **katecheta**, również z Gdańska.*

Přechýlená forma *lekarka* se v sebraném materiálu objevuje v referenci konkrétní neurčité, v níž je nutné ženský odvozený tvar, explicitě signalizující pohlaví osoby, použít:

1.11.2009 (RMF FM) *Opowiadała naszemu specjalnemu wystawnikowi Przemysławowi Marcowi mieszkanka Lwowa, znajoma **lekarki**, która zmarła na świńską grypę.*

Substantivum nepřechýlené se vyskytuje v pozici predikativní, v níž se nejedná o identifikaci nebo zviditelnění ženy, ale o její charakterizaci či zařazení do určité třídy:

31.10.2009 (RMF FM) *Nie leczyła się, bo sama była **lekarzem**.*

Tentýž referenční status má substantivum *nauczyciel* (ve vzorku zaznamenané celkem 3x, kdežto jeho ženský ekvivalent 2x) v následujícím souvětí:

17.10.2010 (RM) *Jest żoną, mamą i **nauczycielem** w swojej własnie rodzinie, uczy swoje własne dzieci.*

V tomto kontextu ale působí nepřechýlené pojmenování poněkud kontrastně a nepřirozeně, zejména kvůli femininům *żona*, *mama*, svým lexikálním významem silně evokujícím ženské pohlaví. Následující příklady ukazují, že sám mluvčí podle vlastního uvážení rozhodne o tom, kterou formu zvolí:

19.11.2009 (PR1) *Jordanka Fandakowa jest długoletnią **nauczycielką** języka rosyjskiego i dyrektorką jednej z sofijskich szkół.*

28.4.2010 (PR1) *Czy dzisiejszy test rzeczywiście był taki trudny, zapytałam **nauczyciela** matematyki i fizyki jednego z warszawskich gimnazjów, Barbarę Gregorowicz.*

Co se týče posledního příkladu, volbu právě formálně mužského pojmenování není možné nijak zdůvodnit. Pro použití přechýleného substantiva *nauczycielka* neexistují žádná systémová jazyková omezení (vyjma druhu reference, která je ale záležitostí řečovou).

Femininum *adwokatką* USJP (2004, 2006) nezaznamenává. Registrují jej slovníky ISJP (2000), SJP (1998). Ve WSPP (2005) a NSPP (1999) je hodnoceno jako kolokvialismus. V materiálu se objevuje ale pouze jednou a v referenci konkrétní určité, ve které je použití ženského tvaru doporučováno:

11.11.2010 (RM) *Niedawno uczestniczyłem w takiej uroczystości wręczenia nagrody bardzo odważnej **advokatce** Karinie Moskalenko, która prowadziła rozliczne procesy w Trybunale Praw Człowieka w Sztrassburgu.*

Samotná existence tohoto názvu v živém spisovném jazyce si bezesporu zaslouží pozornost. Stejně jako u ojedinělého výskytu feminina *pełnomocniczka* ale v této souvislosti není možné vystopovat jakékoliv panující tendence.

Do kategorie názvů, které se objevily pouze ve formě ženské, odvozené, patří pojmenování *sekretarka, dziennikarka, reporterka, publicystka, reżyserka, współreżyserka, scenarzystka, choreografka, tancerka, pianistka, skrzypaczka, sprzątacza, higienistka, dróżniczka, graficzka, prawniczka, historyczka, plastyczka, poetka, felietonistka, pisarka, aktorka, fryzjerka, ekonomistka, policjantka, sędzia, dokumentalistka, projektantka, farmaceutka, konduktorka, okulistka, spikerka, konferansjerka, katechetka.*

Tato přechýlená feminina tvoří nejpočetnější kategorii v rámci sebraného materiálu. V USJP (2004) je většina z nich označena jako *neutr.* - *sekretarka, dziennikarka, spikerka, tancerka, pianistka, poetka, sprzątacza, fryzjerka, konduktorka, pisarka, aktorka, ekonomistka, sędzia.* Použití těchto pojmenování není určováno žádnou stylovou oblastí. Ve všech komunikativních situacích je jejich výskyt bezpříznakový. Volba ženského názvu je jako jediná možná, pouze predikativní reference by připouštěla formu mužskou:

28.4.2010 (PR1) *W wieku niespełna 96 lat zmarła w Skolimowie Stefania Grodzińska, **aktorka, tancerka, spikerka** radiowa, konferansjerka, felietonistka, **pisarka**, scenarzystka, osoba o niesamowitej przenikliwości i poczuciu humoru.*

16.2.2010 (PR1) *Następnie przemawiali przedstawiciel Armii Czerwonej, prezydent miasta i nauczycielka gimnazjum w Pabianicach, która uczyła młodzież gimnazjalną na nielegalnych kompletach, pracując jednocześnie jako **konduktorka** w tramwajach.*

Ženské názvy *publicystka, dokumentalistka, konferansjerka* a *projektantka* jsou v USJP (2004) uváděny se stylovým příznakem *kniž.* Předpokládá se tudíž, že se nebudou vyskytovat v běžných spisovných projevech. Tomuto tvrzení ale nenasvědčuje ani jeden příklad:

14.11.2010 (RM) *Z Ireną Lasotą, **publicystką** mieszkającą w USA, rozmawia Bogusław Rąbala.*

29.10.2009 (PR1) *Śladem tego właśnie filmu ruszyły dwie młode **dokumentalistki**, które przez ponad rok towarzyszyły współczesnym, próbującym zmienić swój los w stolicy, dziewczynom do wzięcia.*

5.11.2009 (PR1) *Projektantka* Olesja Kreczenko opracowała 150 modeli.

Část substantiv z kategorie profesních pojmenování, která se objevila ve vzorku pouze v podobě přechýlené, je opatřena odbornými kvalifikátory: *hud. - skrzypaczka, tisk., tel., rád. - reporterka, scenarzystka, lék. - higienistka, okulistka, motor. - dróżniczka, uměl. - plastyczka, věd. - farmaceutka*. Ilustrativně uvádím vybrané příklady těchto jmen:

22.3.2010 (PR1) *Również był bardzo ciekawy telefon pani **plastyczki** z Prowansji, gdzie lekarze lansują taką metodę na infekcję.*

22.11.2009 (PR1) *W roli **farmaceutki** wystąpiła Danuta Wodyńska a piosenka pochodziła z słuchowiska Jeremiego Przybory zatytułowanego „Miłość do magister Biodrowicz”.*

28.4.2010 (PR1) *Trzyście zarzutów korupcyjnych jest w akcie oskarżenia, jaki trafił do sądu przeciwko znanej **okuliste**, profesor Ariadnie G.-Ł.*

Jako publicismus je hodnocen ženský název *felietonistka* a pojmenování *reżyserka, współreżyserka, choreografka, prawniczka* a *historyczka* jsou podle USJP (2004) kolokvialismy, tj. lexikální prostředky primárně hovorové, charakteristické pro komunikáty mluvené. Femininum *reżyserka* se v materiálu objevilo 2x a *współreżyserka* pouze jednou. Pouze v jednom ze tří případů měla komunikativní situace očividně méně oficiální ráz:

29.10.2009 (PR1) *Że marzenia zostaną w większości przypadków pogrzebane, czego jak mówi Ruszkiewicz, **reżyserki**, kiedy podejmowały temat, nie przewidziały.*

V ostatních případech, přestože o přirozeném rodu ženy dostatečně informují zejm. uvedená vlastní jména, mluvčí zvolil pojmenování přechýlené. Nepocit'oval jej nejspíše jako kolokviální a neodpovídající charakteru dané situace:

17.10.2009 (RMF FM) *Dla Magdaleny Piekorz, bo ona jest **reżyserką** spektaklu, ta sztuka jest piękną opowieścią o trudnej miłości.*

29.10.2009 (PR1) *Jak mówi **współreżyserka** filmu Julia Ruszkiewicz: „Zrozumiałyśmy, że będzie to zderzenie dwóch światów.”*

Následující tři feminina se v excerpovaném materiálu vyskytla pouze jednou:

22.10.2009 (RMF FM) *Mówi **choreografka** Ilona Trybuła, szefowa festiwalu.*

8.11.2009 (PR1) *A wśród śledczych są: **prawniczka**, prokurator, ekonomiści a także chemik, lekarz i poeta.*

17.11.2009 (PR1) *Minęło 45 lat od chwili, kiedy dwie **historyczki** sztuki, Izabela Galińska i Hanna Sybietyńska, zobaczyły obraz, który jak się później okazało, namalował El Greco.*

V předposlední větě mluvčí zvolil femininum nejspíše z toho důvodu, že jeho záměrem bylo zdůraznit, o jaké pohlaví se u zmiňovaných osob jedná. Z kontextu je jednoznačně patrné, že ve skupině byla přítomna pouze jedna právnička a že sdělení této

informace autor výpovědi přikládal značnou váhu. V posledním uvedeném příkladě byla motivací pro uvedení feminina vyžadovaná plurálová forma substantiva. Taktéž je tomu i u přechýleného tvaru v čísle množném *graficzki*:

3.11.2009 (PR1) *Będziemy gościć również z Krakowa Ewę Sonnenberg, a także jedną z graficzek odpowiedzialnych za stronę taką wizualną tej książki.*

Slovník USJP (2004, 2006) feminina *graficzka* a *policjantka* neregistruje, přesto se v materiálu objevila (první z nich pouze jednou, druhé dvakrát):

28.10.2009 (RMF FM) *To znaczy ona była policjantką?*

28.10.2009 (RMF FM) *To znaczy nie policjantką tak jakby aktywną, tylko pracownikiem cywilnym.*

Ženský název *graficzka* utvořený od bázového slova *grafik* za připojením přechylovacího formantu *-ka* (s alternací *k/cz*) ani ISJP (2000) a SJP (1998) nezaznamenává. Zachycují jej ale NSPP (1999) a WSPP (2005) a hodnotí jako *hovor*. Femininum *policjantka*, které bylo odvozeno od lexému *policjant* pomocí slovtvorné přípony *-ka*, se objevuje pouze v ISJP (2000). NSPP (1999) a WSPP (2005) neobsahují ani samostatné heslo pro výraz *policjant*.

5.4.4 Obecné názvy

Kategorie obecných názvů je ze sémantického hlediska značně nehomogenní. V sebraném materiálu se v nepřechýlené podobě objevila tato pojmenování: *przeciwnik*, *kandydat* a *obrońca*.

Substantivum *przeciwnik* je ve slovníku hodnoceno jako neutrální, stejně jako jeho ženský ekvivalent⁵⁸. Jazykový systém v ničem nebrání použít ženský tvar, přesto mluvčí zvolil formu mužskou. V tomto případě byl tento postup oprávněný, neboť substantivum figuruje v predikativní pozici, v níž o pohlaví dotyčné osoby informuje tvar podmětu *ona*:

17.10.2010 (RM) *Ona jest bardzo silnym przeciwnikiem tych szczepień.*

O stejnou referenční pozici se jedná i u pojmenování *kandydat*, které je (společně se svým přechýleným ekvivalentem *kandydatka*) v USJP (2004) hodnocen jako *kniž.*:

⁵⁸ Název *przeciwnik* v generickém významu „protivník, nepřítel.“ svůj ženský protějšek postrádá.

3.11.2010 (RM) *Przypomnę państwu, że dwa lata temu była **kandydatem** Partii Republikańskiej na stanowisko wiceprezidenta Stanów Zjednoczonych.*

Poslední zmiňované substantivum *obrońca* je podle slovníku bezpříznakové, kdežto femininum *obrończyni* (zřejmě kvůli poněkud archaicky zabarvenému formantu) výraz knižní. Tento fakt měl bezesporu nemalý vliv na volbu tvaru použitého substantiva:

11.11.2010 (RM) *Wykłady wygłoszą: (...) Anne Marie Quin, Irlandia, absolwentka bioetyki w Instytucie Matżeństwa i Rodziny im. Jana Pawła II w Melbourne, **obrońca** życia.*

Samostatnou skupinu tvoří obecné názvy, které byly zaznamenány v obou rodových variantách. Patří sem tyto: **pracownik/pracownica**, **przedstawiciel/przedstawicielka**, **przewódca/przewódczyni**, **funkcjonariusz/funkcjonariuszka**, **koordynator/koordynatorka**, **członek/członkini**, **specjalista/specjalistka**, **wychowawca/wychowawczyni** a **ekspert/ekspertka**.

Maskulinum *pracownik* má podle USJP (2004) stylový příznak *úr.* stejně jako jeho ženský ekvivalent *pracownica*. Ve vzorku byla forma nepřechýlená v různých kontextech (nejčastěji však v predikativní pozici) zaregistrovaná celkem 3x a přechýlená rovněž. Počet výskytů jednotlivých rodových variant je identický. Poněkud neústrojně působí mužský název ve větě, v níž se minulé substantivum, *policjantka*, vyskytlo v podobě ženské:

28.10.2009 (RMF FM) *To znaczy nie policjantką tak jakby aktywną, tylko **pracownikiem** cywilnym.*

Totožné stylistické zabarvení mají i názvy *funkcjonariusz* a *funkcjonariuszka*, *członek* a *członkini*. Maskulinum *członek* se vyskytl 3x, většinou v oficiálních komunikativních situacích, v promluvách slavnostního rázu:

10.11.2010 (RM) *Podczas uroczystości odczytano listę ofiar tragedii z 10 kwietnia: (...) adwokat Joanna Agacka-Indecka, prezes Naczelnej Rady Adwokackiej, Ewa Bąkowska, **członek** Rodziny Katyńskiej, generał pilot Andrzej Błasik, dowódca Sił Powietrznych.*

Femininum *członkini* bylo zaznamenáno dvakrát častěji, celkem 6x, a to neomezeně v kontextech různého druhu:

13.10.2010 (RM) *W dniu święta patrona twojego imienia wspólnota parafialna i **członkinie** Żywego Różańca składają ci serdeczne życzenia.*

Substantiva ve dvojicích *przedstawiciel/przedstawicielka*, *przewódca/przewódczyni* jsou označena jako výrazy knižní. Maskulinum *przedstawiciel* a femininum *przedstawicielka* byly používány nedůsledně. V jedné větě se objevily obě rodové varianty, ačkoliv se jedná o komunikát oficiálního charakteru (srov. užití maskulina *członek*):

13.4.2010 (PR1) *W katastrofie prezydenckiego samolotu pod Smoleńskiem zginęli: (...) Katarzyna Doraczyńska, **przedstawicielka** Kancelarii Prezydenta, (...) Janina Fetlińska, senator, (...) Bronisława Orawiec-Leffler, **przedstawiciel** Rodzin Katyńskich, Agnieszka Pogródka-Węclawek, funkcjonariusz BORu.*

O jedné a též osobě se v následujícím příkladě hovoří nesystematicky jednou pomocí formy přechýlené (ve vzorku zaregistrovaná 3x), podruhé nepřechýlené (zaznamenaná 1x):

27.10.2009 (RMF FM) *Tak dziękowała Angela Merkel, **przywódczyni** CDU.*

10.11.2009 (PR1) *W tym roku uczestniczyła w tym kanclerz Niemiec, czyli **przywódca** kraju, nad którym rocznice zwycięstwa obchodzi właśnie Francja.*

K dalším pářům, ve kterých jsou oba rodoví reprezentanti stylově rovnocenní, patří bezpříznaková pojmenování *specjalista* a *specjalistka*, *wychowawca* a *wychowawczyni*. Mužská forma *specjalista* se objevila pouze jednou, v kontextu, v němž všechna ostatní pojmenování označující osoby ženského pohlaví (*doktor*, *wykładowca*) měla nepřechýlený tvar:

19.10.2010 (RM) *Naszym gościem jest doktor Joanna Taczkowska, **specjalista** w zakresie prawa prasowego, wykładowca między innymi Wyższej Szkoły Kultury Społecznej Medialnej w Toruniu.*

V podobném kontextu (zde ve spojení s nepřechýlenými názvy titulu, funkce a prefese *profesor*, *prezes*, *nauczyciel*) se vyskytl název *wychowawca*. Důležitou roli odehrála i snaha mluvčího vystupovat zdvořile, neboť se se zmiňovanou osobou chystal přímo hovořit. Informace o ženském pohlaví byla v tomto případě dostatečně signalizována uvedenými vlastními jmény žen:

14.10.2010 (RM) *A ja na naszej antenie pragnę bardzo gorąco przywitać panią profesor Barbarę Nowinę-Jankowską, prezesa Stowarzyszenia Włosko-polskiego Fryderyk w Rzymie, znaną pianistkę i profesora, **wychowawcę** wielu pokoleń pianistów.*

13.11.2010 (RM) *Połączyliśmy się z Warszawą, gdzie jest pani Agnieszka Pawlik, **wychowawca** i nauczyciel w katolickim gimnazjum męskim im. ks. Jerzego Popiełuszki.*

Substantivum *koordynator* je hodnoceno jako výraz úřední, kdežto ženský tvar *koordynatorka* slovníky WSPP (2005), USJP (2004, 2006), NSPP (1999)⁵⁹ a SJP (1998) nezachycují. Vyskytuje se pouze v ISJP (2000).

⁵⁹ Tento slovník neregistruje ani heslo *koordynator*.

Z hlediska slovo tvorby se jedná o formaci utvořenou prostřednictvím přechylovacího formantu *-ka* (od základového slova *koordynator*). V sebraném materiálu se přechýlený i nepřechýlený název objevily pouze jednou (ve velmi podobných kontextech):

22.3.2010 (PR1) „*Oczywiście jeste to zawsze duza trauma dla dziecka,*” – *mówi koordynatorka Centrum Pomocy Dzieciom Mazowiecka Jolanta Zmarzlik.*

3.11.2010 (RM) *Mówi Katarzyna Goździk, koordynator akcji Radomianie Powodzianom.*

Pojmenování *ekspert* v USJP (2004, 2006) figuruje s kvalifikátorem *úř.* a svůj ženský protějšek postrádá. Femininum **ekspertka* neregistrují ani slovníky SJP (1998), NSPP (1999)⁶⁰, ISJP (2000) a WSPP (2005). Tato formace byla slovo tvornou příponou *-ka* odvozena od základového lexému *ekspert*. V sebraném materiálu jsem ji zaznamenala taktéž pouze jednou. Její užití bylo nevyhnutelné, protože se jednalo o referenci konkrétní a jiné exponenty pohlaví osoby se ve větě nevyskytovaly:

2.11.2009 (RMF FM) *Ekspertka zwraca tez uwage na fakt, ze świńska grypa zupełnie odwróciła uwage od potężnego kryzysu na Ukrainie a także od afery pedofilskiej w ukraińskim parlamencie.*

Do skupiny pojmenování, které se ve vzorku vyskytly pouze ve formě přechýlené patří feminina *korespondentka, wystanniczka, siatkarka, autorka, celebrytka, organizatorka, pretendentka, tenisistka, noblistka, bohaterka, żeglarka, właścicielka, fanka, hazardzistka, wróżbitka, pensjonariuszka, rowerzystka, badaczka, wolontariuszka, liderka, inicjatorka, założycielka, współtwórczyni, wykonawczyni, nestorka, uczestniczka, koszykarka, zwyciężczyni, pomysłodawczyni, misjonarka, parafianka, następczyni, piłkarka, doktorantka, biegaczka, magistrantka, postulatorka, edukatorka, interpretatorka, instruktorka, absolwentka, prezydentowa.*

Jako publicizmus je v USJP (2004) označen název *korespondentka*. Za výrazy knižní jsou považovány tyto: *wystanniczka, pretendentka, właścicielka, pensjonariuszka, wolontariuszka, inicjatorka, instruktorka, założycielka, współtwórczyni, wykonawczyni, następczyni, uczestniczka* a *zwyciężczyni*. V materiálu byl zachycen rovněž jeden kolokvializmus *fanka*. Bez stylového příznaku ve slovníku figurují názvy *autorka, bohaterka, organizatorka, badaczka* a *parafianka*. Slovník USJP (2004) neregistruje feminina **celebrytka, noblistka, hazardzistka, *postulatorka, *pomysłodawczyni, *edukatorka*. Příznak *zast.* a *vzneš.* má název *wrózbitka* a kvalifikátor *kniž.* a *vzneš.* femininum *nestorka*. *Liderka*

⁶⁰ Tento slovník neregistruje ani heslo *ekspert*.

má podle kontextu buď příznak *polit.* (např. „liderka partii lewicowej) nebo *sport.* (např. liderka pływaczek). Jako *círk.* je označeno femininum *misjonarka, uměl.* název *interpretatorka, věd.* výraz *doktorantka* a *úr.* pojmenování *magistrantka* a *absolwentka*. Většina ženských pojmenování patřících do této skupiny byla zaznamenána pouze jednou. Důvodem takto nízké frekvence výskytu je mimo jiné také značné významové rozpětí celé kategorie obecných názvů.

Nejpočetnější skupinu tvoří názvy, které jsou opatřeny příznakem *kniž.* Kontexty, ve kterých byla tato ženská pojmenování použita, ve většině případů nekorespondují s předpokládaným rázem komunikativní situace. Nasvědčují spíše projevům běžně mluveným, neutrálním, někdy až neoficiálním:

20.11.2009 (PR1) *Ze mną w studiu Karolina Amirian i Magda Grabowska, **współtwórczynie** Come In Festiwalu, który, tak jak go zaczynam troszeczkę rozumieć, oprócz tej takiej interdyscyplinarności swojej, przede wszystkim stawia na improwizacje.*

23.10.2009 (RMF FM) *Nasza reporterka Agnieszka Wyderka połączyła te dwie imprezy i pytania o bokserów zadała **pretendentkom** do tytułu najpiękniejszej Polki.*

12.10.2010 (RM) *Można w międzyczasie właśnie porozmawiać z **woluntariuszkami**, zbadać sobie ciśnienie, jest porada psychologa.*

20.11.2009 (PR1) *Edyta Bartosiewicz czyli **wykonawczynie** najbardziej stylistycznie dla mnie powiązana właśnie z tym gatunkiem muzyki, który tak bardzo odpowiadał mi w latach 80 i 90, głównie reprezentowanym przez angielskich wykonawców, a Edyta bardzo pięknie w Polsce właśnie przeszczepiała taką muzykę na nasz grunt.*

Za skupinu pojmenování bezpříznakových pouze ilustrativně uvádím kontexty výskytu ženského názvu *badaczka*:

31.10.2009 (RMF FM) *Wyjaśnia pani Magdalena, **badaczka** dziejów średniowiecza.*

18.11.2009 (PR1) *Witamy doktor Jolantę Solecką, polską **badaczkę**, która odkryła w pospolitych bakteriach promieniowcach nową substancję spowalniającą nabywanie przez mikroby oporności na antybiotyki.*

Samostatnou skupinu tvoří názvy žen, provozujících sportovní činnost (rekreačně, profesionálně). Vždy, když nastane potřeba pojmenovat tyto osoby, se důsledně volí přechýlené formy. Nejčastěji se totiž tato pojmenování objevují v referenci konkrétní:

31.10.2009 (PR1) ***Piłkarki ręczne** Zagłębia Lubin zremisowały na wyjeździe ze słowackim Juventem Michalovice 27:27 a był to pierwszy mecz trzeciej rundy Pucharu Zdobywców Pucharów.*

22.3.2010 (PR1) *Najlepsza polska **biegaczka** zakończyła rywalizację w zimowym sezonie.*

Pojmenování *doktorantka* v USJP (2004) obsahuje kvalifikátor *věd.* a stejně stylově zabarvený mužský ekvivalent *doktorant* a název *magistrantka* je ohodnocen stylovým příznakem *úř.* a odpovídající nepřechýlená forma *magistrant* rovněž:

3.11.2009 (PR1) *A zaczęło się od tego, że poetka i **doktorantka** w Instytucie Kultury Polskiej Katarzyna Haggmajer, dobry wieczór, przyniosła do naszej redakcji, redakcji kultury, nie jeden wiersz, ale całą antologię wierszy.*

7.11.2009 (PR1) *Znam taką pracę zrobioną przez **magistrantkę** w Instytucie Kultury Polskiej, gdzie okazało się, że nawet studenci polonistyki wiedzą, że jest taka nagroda.*

Nehledě na stylové příznaky, které oba pojmenování mají zapsané ve slovníku, se objevují v méně oficiálních kontextech a uvolněných konverzacích.

Chronologický příznak *zast., vzneš.* má podle USJP (2004) výraz *wróźbitka*, avšak v zachyceném vzorku soudě podle kontextu je tento název pocíťován jako neutrální:

29.10.2009 (RMF FM) *Na polecenie managera firmy pracowników przeszkoliła w interpretowaniu fusów zawodowa **wróźbitka**.*

Ženský název *nestorka*, hodnocený jako *kniž.* a *vzneš.* je naopak v souladu s charakterem celé věty. Kromě názvů titulu jsou všechna pojmenování, která se vztahují k dotyčné osobě, v souladu s normou v přechýlené podobě (*wychowawczyni, uczestniczka*):

22.1.2010 (PR1) *Dziś w Warszawie zmarła profesor doktor nauk medycznych Maria Kobuszevska-Faryna, wychowawczyni wielu pokoleń lekarzy w Polsce, **nestorka** patomorfologii, uczestniczka Powstania Warszawskiego.*

Ženský název *liderka* se v materiálu objevil celkem 3x. V souladu s předepsanou normou a se stylovými příznaky se vyskytl buď v kontextu politického nebo sportovního diskurzu:

2.11.2009 (PR1) *Amerykańska tenisistka zakończy więc sezon w fotelu **liderki**.*

14.11.2010 (RM) *Powiedziała dziś **liderka** birmańskiej opozycji Aung San Suu Kyi.*

Pouze jeden výskyt zaznamenalo femininum *interpretatorka*, ohodnocené odborně-vědeckým kvalifikátorem *uměl.:*

24.10.2010 (RM) *Rozmowy o Fryderyku Chopinie ze znakomitą profesorką, **interpretatorką** dzieł Chopina panią Lidią Kozubek już w najbliższą środę na antenie Radia Maryja po 21.40.*

Rovněž kolokvialismus *fanka* byl analyzován v materiálu zaregistrován pouze jednou. Objevil se v referenci konkrétní neurčité, v níž chyběly jakékoliv jiné výrazy signalizující pohlaví osoby. Použití této formy bylo nevyhnutelné:

26.10.2009 (RMF FM) *Pięćdziesiąt tysięcy dolarów nagrody za informacje o zaginionej **fance** oferuje Metallica.*

Nejzajímavější jsou příklady názvů, které WSPP (2005), USJP (2004, 2006), ISJP (2000), NSPP (1999) a SJP (1998) neregistrují. Femininum **celebrytka* je ženským protějškem lexikální výpůjčky *celebryt/celebryta*, která ve slovnících rovněž zaznamenaná není:

21.10.2009 (RMF FM) *Wpływ na to może mieć afera Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego z podsłuchami rozmów dziennikarzy, które zostały wykorzystane w prywatnym procesie wiceszefa ABW oraz nagłośniona historia agenta CBA Tomasza, znanego ze sprawy postanki Beaty Sawickiej oraz **celebrytki** Weroniki Marczuk-Pazury.*

Dalšími neologismy jsou výrazy **postulátorka* a **edukátorka*. Předpokládané mužské tvary **postulátor* a **edukátor* slovníky WSPP (2005), USJP (2004, 2006), ISJP (2000), NSPP (1999) a SJP (1998) rovněž nezachycují. Objevily se na RM a zejména první z nich je svým významem beze sporu spjat s církevním prostředím:

13.10.2010 (RM) *Mówi siostra Maria Kesej, **postulátorka** procesu kanonizacyjnego.*

18.10.2010 (RM) *W świeckiej telewizji po raz kolejny występowały **edukátorki** do spraw edukacji seksualnej.*

Motivací ke vzniku či použití následujícího výrazu, který má svou neutrální rodovou variantu *noblista*, byla nejspíše potřeba aktualizace a jazykové hry, typická v textech vznikajících v mediálním diskurzu:

23.10.2009 (RMF FM) *Nobliwa **noblistka** z łopatką w dłoniach.*

Femininum *noblistka* nezaznamenává USJP (2004, 2006) a SJP (1998). Jako neutrální výraz ale figuruje v NSPP (1999) a WSPP (2005). Vyskytuje se rovněž v ISJP (2000).

Femininum *hazardzistka* má podle USJP (2004, 2006) *kniž.* rodovou variantou *hazardzista*. Ženský tvar se vyskytuje pouze v ISJP (2000). NSPP (1999) a WSPP (2005) neregistrují ani mužský tvar *hazardzista*. Taktéž femininum *pomysłodawczyni*, které se ve slovnících neobjevuje, má v ISJP (2000) a USJP (2004, 2006) *kniž.* nepřechýlený ekvivalent *pomysłodawca*:

26.10.2009 (RMF FM) *Kobieta była nałogową **hazardzistką**.*

Poslední příklad je zajímavý zejména z toho hlediska, že se ve spojení s nespisovným přechýleným neologismem *pomysłodawczyni* objevuje název vysoké státní funkce *wicemarszałek*:

22.3.2010 (PR1) *Obecna w Grodnie **pomysłodawczyni** narodowego dyktanda wicemarszałek Senatu Krystyna Bochanek podziękowała uczestnikom za poświęcenie w kultywowaniu polskich tradycji i podtrzymywaniu znajomości języka polskiego na Białorusi.*

6 Závěr

Zájem o rodovou problematiku a s ní spojené onomaziologické a normativní aspekty názvů označujících osoby ženského pohlaví se v polském jazyce začal intenzivněji rozvíjet od minulého století. Postupné upouštění od pravidelného odvozování feminin od maskulin, které bylo příznačné pro starší vývojová období polštiny, od poloviny 20. století získávalo na síle a trvá prakticky dodnes. Před více než padesáti lety započatý proces pozastavení přechylování u mnohých ženských názvů byl ve své počáteční fázi vyvolán změnami v sociálním, zejména profesním postavení těchto osob. Jednou z hlavních příčin zablokování derivace bylo stále širší uplatnění žen v prostředích, dříve určených pouze mužům. Nedotváření femininních protějšků mnohých názvů bylo motivováno z velké části psychologicky a sociologicky. Polky cítily potřebu formálně nevyjadřovat informace o pohlaví a jazykově tím demonstrovat své rovnoprávné postavení v soudobé moderní společnosti.

Situace se na začátku 21. století v tomto ohledu nijak výrazně nezměnila. Snaha o odstranění nerovností panujících mezi oběma pohlavími trvá i nadále. Od 90. let rychle se rozvíjející disciplína gender studies a v rámci ní vzniknuvší genderová lingvistika se zdála být slibným pomocníkem v boji o zrovnoprávnění žen. Došlo však k paradoxní situaci. Jazykovědci a zastánci tohoto směru představili nový program vypořádání se s genderovou nevyvážeností. Nepřechýlená, formálně mužská pojmenování používaná pro označení žen, která se v minulosti pojila s emancipačními postoji a vyvolávala konotace vyšší společenské prestiže, se jim začala jevit jako nepřijatelná, diskriminující, zapříčiňující jejich neviditelnost v jazyce a tím i ve společnosti.

Před provedením samotného empirického výzkumu jsem předpokládala, že četnost výskytu přechýlených forem substantiv bude o něco vyšší. Jako zásadní se ve věci ženských názvů jevila zejména všudypřítomná tendence k expanzi hovorového jazyka, v němž se přechýlená pojmenování objevují značně častěji, a módní lobování za ženskou otázku, aktuální především ve feministických prostředích. Výzkum ale prokázal, že situace spojená s touto problematikou je velmi komplikovaná a stojí stranou všech těchto současných vlivů. Jsem si samozřejmě vědoma omezeného množství použitých příkladů a uplatnění pouze vybraných metod při jejich rozboru, jak i zvoleného specifického zdroje sebraných jazykových dat, jakým rozhlasový diskurs bezesporu je. Jednak tyto okolnosti nijak nebrání tomu, abych mohla vyvodit byt' obecné závěry.

Všechna pojmenování v kategorii akademických titulů a hodností, která dosahují celkového počtu 6 lexikálních jednotek, se v sebraném materiálu objevila v nepřechýlené podobě. V souladu se spisovným územ tvoří slovníková maskulina tantum. Názvy akademických titulů či hodností nenesou informace o pohlaví určité osoby, plní zejména funkci informační a prestižní, spojenou s působením extralingvistických, hlavně úředních faktorů. V mnohých případech se jako součást zdvořilostních frází objevují v titulární referenci. Nejčastěji bývají doprovázeny pomocnými výrazy, titulem *pani* nebo vlastními jmény konkrétní osoby, které plně zajišťují rodovou specifikaci a vyhovují tak potřebě jazykově ekonomického vyjadřování.

V této sémantické skupině je možný výskyt přechýlených feminin v mluveném a psaném spisovném jazyce, v méně či více oficiálních situacích, vzhledem k těmto aspektům i v blízkém budoucnu vysoce nepravděpodobný.

Skupina názvů funkcí je vnitřně rozrůzněná mnohem více. S ohledem na tvoření substantiv označujících ženské bytosti jsme se setkali již s oběma případy včetně jejich kombinace. Femininní protějšek mužského pojmenování byl za prvé tvořen flexivní derivací, tedy úplnou redukcí paradigmatu ve vztahu k derivační bázi. Takovýchto formací bylo zaznamenáno celkem 20. Nejčastěji se pojí s věcně objektivními styly s dominantní funkcí odborně sdělovací. Ve většině případů také označují vysoké (nejvyšší) státní a jiné funkce, proto o nepřechýlování těchto jmen rozhoduje především kritérium společenské prestiže. Často se tato pojmenování vyskytují v pragmatické referenci titulární. V oficiálních situacích se stávají východiskem pro oslovení. V tomto ohledu jsou nejvíce podobné substantivům v první skupině.

Druhým způsobem reprezentace žen v jazyce je ve skupině názvů funkcí vytváření paralelních přechýlených formací. Těch bylo napočítáno 8. Analýza průvodních kontextů prokázala, že lexém *szefowa*, ve slovníku ohodnocen jako výraz kolokviální, je uživateli jazyka stále častěji pocíťován jako bezpříznakový. Tento ženský název je podle provedeného výzkumu hodnocen jako značně progresivní. Působení faktoru prestiže, který ve většině případů zamezuje přechýlování substantiv, je v tomto případě odsunut do pozadí.

Lexikálních jednotek, které se objevily v obou rodových variantách, bylo zaznamenáno celkem 7. Mezi základní maskulinní bázi a jejím ženským derivátem velmi často nedochází k celkové funkční či sémantické ekvivalenci, projevující se zužením denotace. Tato stylistická a denotační omezení se ve větší či menší míře vyskytla u dvojic *pełnomocnik/pełnomocniczka*, *dyrektor/dyrektorka*, *kierownik/kierowniczka*. Na užívání/neužívání těchto ženských názvů má vliv především faktor sémanticko-prestižní.

Podle analyzovaných kontextů, v nichž se pojmenování vyskytla, ale ve spojitosti s pojmenováním *kierowniczka* působení tohoto činitele postupně slábne. Zatemnění rodové korespondence je patrné nejvíce u přechýleného názvů *dyrektorka*. Odvozené ženské názvy *postanka* a *rzeczniczka* se v excerpovaných materiálech objevovaly mnohem hojněji. Mužské ekvivalenty se vyskytly především v titulární referenci jako součást zdvořilostních frází nebo v situacích, v nichž mluvčí cítil potřebu explicitně vyjádřit úctu. Ačkoliv se u názvu *postanka* jedná o vysokou státní funkci, k používání přechýlené formy názvu docházelo značně často. Z toho lze usuzovat, že kritérium společenské prestiže v tomto případě rovněž slábne. Přechýlené formy *postanka* a *rzeczniczka* tedy hodnotím jako progresivní, ale pouze ve výskytu konkrétním určeném. V titulární referenci v současné době převládají a po jistou dobu i převládat budou formy nepřechýlené, v této pozici jednoznačně pojímány jako zdvořilejší a náležitější.

V sémantické skupině názvů funkcí je výskyt přechýlených feminin v mluveném a psaném spisovném jazyce ještě značně omezen. Kromě progresivních (např. *szefowa*, *rzeczniczka*) a tradicí upevněných ženských názvů (např. *przewodniczka*, *postanka*) se nejčastěji volí pojmenování formálně mužská. Ačkoliv jazykový systém dovoluje přechýlené formace tvořit, jazykový úzus tento potenciál až na malé výjimky nevyužívá. Většina derivovaných substantiv uživatelům jazyka zní kolokviálně, neprestižně a neoficiálně anebo má poněkud jiný význam než jejich maskulinní protějšky.

Převážná většina substantiv (celkem 34 lexémů) z kategorie profesních pojmenování je tvořena symetricky od maskulin v rámci procesu přechylování. Jedná se o názvy označující osoby vykonávající uměleckou profesi nebo povolání hodnocené jako společensky méně prestižní. Často zmiňované sémantické omezení podle analyzovaných příkladů v současné době není tak určující (např. *reżyserka*, *konferansjerka*). S ohledem na stylistické zabarvení lze konstatovat, že podle analyzovaných příkladů dochází u některých feminin k jistým posunům na stylové ose. Například ženské názvy *konferansjerka* a *projektantka* jsou ve slovnících uváděny se stylovým příznakem *kniž.*, ale vybrané kontexty nasvědčují tomu, že uživatelé jazyka je hodnotí jako neutrální. Rovněž slovníkově hovorová pojmenování *reżyserka*, *współreżyserka*, *choreografka*, *prawniczka* a *historyczka* nebyla vždy pojímána jako primárně hovorová, charakteristická pouze pro komunikáty mluvené a situace méně oficiální. Někdy však byla volba přechýlené varianty motivována také např. použitím množného čísla substantiva, jak tomu bylo i u zaznamenaného feminina *graficzka*.

Rodové dvojice byly v kategorii profesních pojmenování zaznamenány celkem 4x. Varianty *lekarz/lekarka* byly používány nedůsledně v různých referencích, z čehož vyplývá,

že norma týkající se užití těchto pojmenování je ještě značně rozkolísaná. Vzhledem k ojedinělému výskytu slovníky různě hodnocených ženských názvů *adwokatk*a a *pełnomocniczka* není možné vyvodit jakékoliv závěry. Už ale samotná jejich existence v excerpovaném materiálu stojí za zmínku.

V této skupině se objevilo celkem 26 lexikálních jednotek formálně mužských. Nejkontroverznějšími případy jsou formace zakončené na *-log*. V sebraných příkladech se přechýlená feminina utvořená od těchto maskulin neobjevila ani jednou, a to ani ve věpovědích méně oficiálních. Z toho zjištění usuzuji, že feminina zakončená na *-ložka* jsou uživateli stále hodnocena jako nepřijatelná, komická, tudíž neseriózní. Jazykový úzus je v tomto případě hlavním činitelem rozhodujícím o neužívání těchto přechýlených názvů. U stylisticky neutrálních pojmenování *filozofka*, *przewodniczka* a *urzędniczka* a knižních *krytyczka* a *wykładowczyni* pozorujeme tendenci volit názvy nepřechýlené, formálně mužské. Obdobně se podle mého výzkumu chovají feminina *synoptyczka*, *dyrygentka* a *terapeutka*. Analyzovaný materiál ukazuje, že ačkoliv jsou ženské názvy podle slovníku stylově identické s pojmenováními mužskými, nehledě na druh reference se častěji volí forma nepřechýlená.

Sémantická kategorie názvů povolání je činiteli zamezujícími vznik a používání přechýlených jmen svazována již mnohem méně. Pokud profesní ženské názvy neexistují, děje se tak z pragmaticko-sociologických důvodů. Jestliže se ale společenská situace změní a ženy určité povolání vykonávat začnou, jazykový systém je schopen rychle a pružně zareagovat a potřebné femininum vytvoří. Praxe je ale v mnohých případech od potenciálu jazykového systému a následné kodifikace odlišná. Tuto skutečnost zapřičiňuje fakt, že hlavním činitelem ovlivňujícím stabilizaci profesních pojmenování je právě rozkolísaný jazykový úzus a obecně společenská akceptace.

Ve skupině obecných názvů, z významového i funkčního hlediska značně nejednotné, se nepřechýlená jména objevila pouze 3, a to většinou v pozici predikativní. U dvojice *obrońca/obrończyni* o volbě mužské formy zřejmě rozhodlo odlišné stylové zbarvení obou rodových variant.

V sémantické kategorii obecných názvů se objevilo celkem 9 rodových dvojic. Počty výskytu jednotlivých forem byly nejčastěji shodné. U stylově rovnocenných variant *członek/członkini* se dvakrát častěji vyskytlo právě femininum. Nepřechýlený tvar byl použit v oficiálních komunikativních situacích, v promluvách slavnostního rázu. Substantiva *przedstawiciel/przedstawicielka* a *przewódca/przewódczyni* byla používána velmi nedůsledně. Objevily se i velmi neústrojně věty, v nichž mluvčí zvolil jednu formu přechýlenou, podruhé nepřechýlenou. Tento fakt poukazuje na značně neustálenou normu používání výše

zmíněných jmen. Pouze jednou byly zaznamenány ženské názvy *koordinátorka* a *expertka*. Většina slovníků tyto formace neregistruje. Vzhledem k tak nízkému výskytu proto nelze dospět k jakýmkoliv závěrům.

Ve skupině obecných názvů, které se objevily pouze v přechýlené podobě, se vyskytlo celkem 42 feminin. Nejpočetněji jsou zastoupeny názvy, které jsou hodnoceny jako knižní. Kontexty, ve kterých se tato feminina objevila, ve většině případů nekorespondují s předpokládaným rázem komunikativní situace. Nasvědčují spíše projevům běžně mluveným, neutrálním, někdy až neoficiálním. Lze konstatovat, že stylový příznak *kniž.* se u vybraných obecných jmen přibližuje směrem k zabarvení neutrálnímu, až hovorovému. Většina slovníků neregistruje feminina **celebrytka*, *noblistka*, *hazardzistka*, **postulátorka*, **pomysłodawczyni*, **edukátorka*, které byly v sebraném materiálu až na výjimky zachyceny pouze jednou. K hodnocení konkrétně těchto ženských jmen proto nepřistupuji.

Sémanticky nehomogenní skupinu obecných názvů je vzhledem k velmi nízké frekvenci výskytu jednotlivých lexémů velmi těžké být obecně hodnotit. Tato kapitola má tedy pouze ilustrativní charakter. Pro potřebu zevrubné fundované analýzy jednotek patřících do této kategorie by bylo nutné nashromáždit značně objemnější vzorek jazykových dat.

Podle mého výzkumu se přechýlené formace v textech z prostředí mediálního rozhlasového diskurzu v současné době neobjevují nijak výrazně častěji. Příčin je beze sporu více. Ze sociolingvistického hlediska obecně nepřechýlené názvy vyvolávají konotace vyšší společenské prestiže. V ničem takto označené ženy nediskriminují a nepokořují. Jejich použití je upevněno tradicí, jazykovým územ. Neexistuje tedy žádná reálná potřeba tento stav měnit. Pokud jisté větší změny nastanou, budou se týkat zejména pojmenování profesních a obecných v referenci konkrétní určité. Existenci přechýlených substantiv v těchto pozicích samotný jazykový systém považuje za logické a pohodlné a proto k jejich používání očividně tenduje.

7 Bibliografie

7.1 Monografie

- Baudouin de Courtenay, Nicciślaw Jan: *Charakterystyka psychologiczna języka polskiego*. Kraków 1915.
- Brach-Czaina, Jolanta: *Szczeliny istnienia*. Warszawa 1992.
- Brach-Czaina, Jolanta: *Od kobiety do mężczyzny i z powrotem: rozważania o płci w kulturze*. Białystok 1997.
- Čechová, Marie a kol.: *Stylistika současné češtiny*. Praha 1997.
- Čechová, Marie a kol.: *Současná česká stylistika*. Praha 2003.
- Čermák, František: *Jazyk a jazykověda*. Praha 1997.
- Dokulil, Miloš: *Tvoření slov v češtině 1. Teorie odvozování slov*. Praha 1962.
- Fuszara, Małgorzata: *Kobiety w Polsce na przełomie wieków. Nowy kontrakt płci?* Warszawa 2002.
- Fuszara, Małgorzata: *Kobiety w polityce*. Warszawa 2007.
- Grzegorzczkowa, Renata, Laskowski, Roman, Wróbel, Henryk: *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Warszawa 1999.
- Handke, Kwiryňa: *Socjologia języka*. Warszawa 2008.
- Jadacka, Hanna: *Kultura języka polskiego. Fleksja, słowotwórstwo, składnia*. Warszawa 2005.
- Janion, Maria: *Kobiety i duch inności*. Warszawa 1996.
- Janion, Maria: *Żyjąc tracimy życie. Niepokojące tematy egzystencji*. Warszawa 2001
- Jaworski, Adam: *A Linguistic Picture of Women's Position in Society*. Frankfurt am Main 1986.
- Karwatowska, Małgorzata, Szpyra-Kozłowska, Jolanta: *Lingwistyka płci. Ona i on w języku polskim*. Lublin 2005.
- Kłosińska, Krystyna: *Ciało, pożądanie, ubranie. O wczesnych powieściach Gabrieli Zapolskiej*. Kraków 1999.
- Kłosińska, Krystyna: *Feministyczna krytyka literacka*. Katowice 2010
- Łaziński, Marek: *O panach i paniach. Polskie rzeczowniki tytułowe i ich asymetria rodzajowo-płciowa*. Warszawa 2006.

- Miemietz, Bärbel: *Motivation zur Motion: zur Bezeichnung von Frauen durch Feminina und Maskulina im Polnischen*. Frankfurt am Main 1993.
- Nowosad-Bakalarczyk, Marta: *Płeć a rodzaj gramatyczny we współczesnej polszczyźnie*. Lublin 2009.
- Osvaldová, Barbora a kol.: *Zpravodajství v médiích*. Praha 2001.
- Petr, Jan a kol.: *Mluvnice češtiny II. Tvoření slov*. Praha 1986.
- Pilátová, Jindřiška: *Krátká zpráva v současné ruské a české publicistice. Jazyk a text*. Olomouc 2009.
- Slovák, Leopold: *Rozhlasová žurnalistika*. Bratislava 1975.
- Strutyński, Janusz: *Gramatyka polska. Wprowadzenie, fonetyka, fonologia, morfologia, składnia*. Kraków 2000.
- Waszakowa, Krystyna: *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego. Rzeczowniki z formantami paradygmatycznymi*. Warszawa 1996.
- Zielińska, Eleonora: *Równość praw kobiet i mężczyzn. Ustawodawstwo Unii Europejskiej i Rady Europy. Teksty i komentarze*. Warszawa 2000.

7.2 Studie, články a sborníky

- Anusiewicz, Janusz, Handke, Kwiryna: *Płeć w języku i kulturze*. In: *Język a Kultura*, sv. 9, Wrocław 1994.
- Brzozowska, Dorota: *Terminy feminizm, seksizm, gender we współczesnym języku polskim*. *Język Polski*, č. 4–5, 2003, roč. LXXXIII, s. 273–278.
- Brzozowska, Dorota: *Kategoria rodzaju we współczesnym języku polskim*. *Język Polski*, č. 1, 2005, roč. LXXXV, s. 36–42.
- Čmejrková, Světlá: *Rod v jazyce a komunikaci: specifika češtiny*. *Slovo a slovesnost*, č. 4, 2002, roč. LXIII, s. 263–286.
- Dąbrowska, Marta: *Rodzaj gramatyczny a seksizm*. In: *Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis* 125, Kraków 2008, s. 67–78.
- Daneš, František: *Ještě jednou „feministická lingvistika“*. *Naše řeč*, č. 5, 1997, sv. LXXX, s. 256–259.
- Grybosiova, Antonina: *Feministyczne reinterpretacje językowego obrazu świata Polaków*. *Poradnik Językowy*, č. 2, 2006, s. 74–79.

- Grzegorzczkova, Renata, Puzynina, Jadwiga: *Problemy ogólne słowotwórstwa. Rzeczownik*. In: Grzegorzczkova, R., Laskowski, R., Wróbel, H. (eds.): *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Warszawa 1999, s. 361–468.
- Handke, Kwiryna: *Status rodzinny i zawodowy a językowe zachowania kobiet i mężczyzn*. In: *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie 152. Prace Językoznawcze VII*, 1992, s. 151–160.
- Handke, Kwiryna: *Język a determinanty płci*. In: Anusiewicz, J., Handke, K. (eds.): *Język a Kultura*. Wrocław 1994, sv. 9, s. 15–29.
- Herbert, Robert K., Nykiel-Herbert, Barbara: *Explorations in Linguistic Sexism: A Contrastive Sketch*. In: *Papers and Studies in Contrastive Linguistics 21*, 1987, s. 47–86.
- Hrušková, Zdeňka: *Jména přechýlená*. In: Daneš, F., Dokulil, M., Kuchař, J. (eds.): *Tvoření slov v češtině 2. Odvozování podstatných jmen*. Praha 1967, s. 536–551.
- Jadacka, Hanna: *Tytuły (naukowe, służbowe, zawodowe) kobiet*. In: Markowski, A. (eds.): *Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN*. Warszawa 2000, s. 1767–1768.
- Jaworski, Adam: *On Gender and Sex in Polish*. In: *International Journal of the Sociology of Language 78*, 1986, s. 83–92.
- Jurasz, Alina: *Lingwistyka feministyczna w RFN*. In: Anusiewicz, J., Handke, K. (eds.): *Język a Kultura*. Wrocław 1994, sv. 9, 1994, s. 201–209.
- Kamasa, Victoria: *Fryzjer czy fryzjerka? Rodzaj gramatyczny nazwy zawodu jako nośnik statusu społecznego*. In: *Investigationes Linguisticae XV*, Poznań 2007, s. 56–79.
- Kaproń-Charzyńska, Iwona: *Żeńskie neologizmy osobowe z formantem -ka we współczesnej polszczyźnie*. *Język Polski*, č. 4, 2006, roč. LXXXVI, s. 260–270.
- Kępińska, Alina: *Pani prezydent czy prezydentka? Poradnik Językowy*, č. 3, 2007, s. 79–84.
- Koniuszaniec, Gabriela, Błaszowska, Hanka: *Language and gender in Polish*. In: Hellinger, M., Bußman, H. (eds.): *Gender across Languages. The linguistic representation of women and men*. Amsterdam/Philadelphia 2003, s. 259–285.
- Kreja, Bogusław: *Słowotwórstwo nazw żeńskich we współczesnym języku polskim*. *Język Polski*, č. 3, 1964, roč. XXXIV, s. 129–140.
- Łobodzińska, Roma: *Jaka jest kobieta w języku polskim?* In: Anusiewicz, J., Handke, K. (eds.): *Język a Kultura*. Wrocław 1994, sv. 9, s. 181–186.

- Lotko, Edvard: *K jazykovému typu češtiny a polštiny*. In: Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica. Philologica 35, Olomouc 1974, s. 53–64.
- Marszałek, Magdalena: *Płeć jako element obrazu świata we współczesnych elementarzach polskich*. In: Dąbrowska, A., Anusiewicz, J. (eds.): *Język a Kultura*, sv. 13, Wrocław 2000, s. 283–309.
- Nowosad-Bakalarczyk, Marta: *Płeć a rodzaj gramatyczny we współczesnych ofertach pracy*. Poradnik Językowy, č. 5, 2003, s. 21–38.
- Nowosad-Bakalarczyk, Marta: *Tendencje w sposobie wyrażania żeńskości we współczesnej polszczyźnie*. Język Polski, č. 2, 2006, roč. LXXXVI, s. 126–136.
- Pajdzińska, Anna: *Kobieta najlepszym przyjacielem człowieka (przyczynek do językowego obrazu świata)*. In: *Studia z historii języka polskiego i stylistyki historycznej*, Lublin 2001, s. 151–159.
- Paprzycka, Katarzyna: *Feministyczny głos przeciw feminizacji form męskich. O dylematach na temat psychologów, psycholożek i psycholożków*. Nauka, č. 4, 2008, s. 121–131.
- Pawłowski, Eugeniusz: *Baran mówi o Kowal. O tworzeniu i odmianie nazwisk i tytułów żeńskich*. Język Polski, 1951, roč. XXXI, s. 49–62.
- Peisert, Maria: *„On“ i „ona“ we współczesnej polszczyźnie potocznej*. In: Anusiewicz, J., Handke, K. (eds.): *Język a Kultura*. Wrocław 1994, sv. 9, s. 97–108.
- Rejter, Artur: *Problematyka relacji język – płeć w najnowszych polskich pracach lingwistycznych. Uwagi o metodzie*. Polonica, sv. XXVIII, 2007, s. 151–163.
- Rosner, Katarzyna: *Manify i prasa: wizerunki ruchu feministycznego w polskich mediach*. Kultura i Społeczeństwo, č. 3, 2008, s. 3–15.
- Schwarz, Jana: *Kategorie ženskosti v češtině: pojmenování žen v češtině*. In: Macurová, A. (eds.): *Heterogenost v komunikaci, v textu a v jazyce*. Praha 1999, s. 61–85.
- Termińska, Kamila: *Androgynia we współczesnej polszczyźnie*. In: Anusiewicz, J., Handke, K. (eds.): *Język a Kultura*. Wrocław 1994, sv. 9, s. 31–43.
- Valdrová, Jana: *K české genderové lingvistice*. Naše řeč, č. 2, 1997, roč. LXXX, s. 87–91.
- Valdrová, Jana: *Novinové titulky z hlediska genderu*. Naše řeč, č. 2, 2001, sv. LXXXIV, s. 90–96.

- Warchoń-Schlottmann, Małgorzata: *Dlaczego pani psycholog Nowak nie chce być psychologką Nowak*. Alma Mater, č. 82, 2006, s. 42–45.
- Warchoń-Schlottmann, Małgorzata: *Aktualne problemy z feminizacją nazewnictwa w języku polskim*. In: Szpila. G. (eds.): *Język polski XXI wieku: analizy, oceny, perspektywy*. Kraków 2007, s. 237–245.
- Ziková, Markéta: *K podstatě slovtvorného procesu přechylování*. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* 52, č. A 51, 2003, s. 125–132.

7.3 Słowniki

- Bańko, Mirosław: *Inny słownik języka polskiego*. Warszawa 2000.
- Dubisz, Stanisław: *Uniwersalny słownik języka polskiego wersja 1.0*. 2004.
- Dubisz, Stanisław: *Uniwersalny słownik języka polskiego*. Warszawa 2006
- Jandourek, Jan: *Sociologický slovník*. Praha 2001.
- Karlík, Petr a kol.: *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha 2002.
- Szymczak, Mieczysław: *Słownik języka polskiego*. Warszawa 1998.
- Markowski, Andrzej: *Nowy Słownik Poprawnej Polszczyzny*, Warszawa 1999.
- Markowski, Andrzej: *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*, Warszawa 2005.

7.4 Elektroniczne źródła

- Centrum Badania Opinii Społecznej. Prestiż zawodów. Komunikat z badań.
http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2009/K_008_09.PDF (9.03.2011)
- Hołowiak, Dorota: *The Impact of the Feminist Movement on the Lexicon of Contemporary Polish*.
http://womenswriting.fi/files/2009/11/13_holowiak.pdf (13.04.2011)
- Kubiszyn-Mędrala, Zofia: *Żeńskie nazwy tytułów i zawodów w słownikach współczesnego języka polskiego*.

http://www.polonistyka.uj.edu.pl/LingVaria/archiwa/LV_1_2007_pdf/03-Zofia%20Kubiszyn.pdf (13.04.2011)

- Miodek, Jan: *Żeńskie przyrostki w odwrocie*.

<http://archiwum.wiz.pl/1997/97124300.asp> (13.04.2011)

Anotace

Autor: **Bc. Zuzana Lipková**

Katedra slavistiky (sekce polonistiky), Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Název diplomové práce: **Ženské formy v polském jazyce**

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Ivana Dobrotová, PhD.**

Počet znaků: **130 160**

Počet příloh: **1**

Počet titulů použité literatury: **78**

Klíčová slova: **přechylování, ženské názvy, gramatický rod, pohlaví, gender, sociolingvistika, slovtvorba, stylistika, omezení derivace, sociální status, povolání, funkce, titul, oslovení, rodová asymetrie, rozhlas, reference**

Diplomová práce *Ženské formy v polském jazyce* popisuje vzájemné vztahy mezi kategoriemi gramatického, přirozeného a kulturního rodu v polštině. Jejím cílem je zmapovat obecné tendence zejména v oblasti tvoření a používání ženských názvů ozančujících tituly, hodnosti, funkce a profese. Snaží se zodpovědět otázku, zda současná polština směřuje k posilování rodově specifického vyjadřování, nebo zda se spíše přiklání k vyjádření rodově neutrálnímu, projevujícimu se zesílenou rodovou asymetrií uvnitř jazykového systému. K tomuto účelu slouží materiál vyexcerpovaný z mluvených projevů vybraných rozhlasových stanic. Je podroben zevrubné analýze založené na jazykově stylistickém a pragmaticko-funkčním rozboru jednotlivých jmen sdružených do obecných sémantických kategorií.

Annotation

Author: **Bc. Zuzana Lipková**

Department of Slavic Studies (Polish Studies Section), Philosophical Faculty, Palacky University in Olomouc

Name of thesis: **The feminine forms in Polish language**

Supervisor: **doc. PhDr. Ivana Dobrotová, Ph.D.**

Number of text characters: **130 160**

Number of appendices: **1**

Number of works cited and works consulted: **78**

Key words: **male-female transition, feminine forms, grammatical gender, gender linguistics, sociolinguistics, derivation, stylistics, restrictions on derivative, social status, profession, function, title, adress, gender assymetry, radio, references**

Diploma thesis *Feminine Forms in the Polish Language* deals with gender problem in the Polish language. The aim is to give an account of general tendencies in formation and usage of feminine names. The thesis also tries to answer the question whether contemporary Polish tends to strengthen gender-specific forms and therefore the formation of parallel gender variants or whether inclines to gender-neutral expressions which result in gender asymmetry in the Polish language system. To this purpose serve examples taken from spoken utterances of selected radio stations. These examples were classified into general semantic categories and underwent extensive language stylistic and pragmatic-functional analysis.

Resume

Celem niniejszej pracy jest analiza wzajemnych relacji zachodzących między językiem i płcią w polszczyźnie ostatnich lat. Na podstawie badań nie tylko aspektów językowych, lecz także zagadnień społeczno-kulturowych, staram się zaznaczyć ogólne tendencje, jakie zachodzą we współczesnym języku polskim w związku z tym tematem. Moim zadaniem jest opis zjawiska asymetrii rodzajowo-płciowej, której wynikiem jest występowanie licznych luk leksykalnych w systemie języka polskiego, jak również możliwe postrzeganie polszczyzny jako seksistowskiej czy dyskryminującej kobiety. Na podstawie przykładów staram się sprawdzić, czy i w jakim stopniu wykorzystuje się możliwości leksykalnych i słowotwórczych do symetrycznego urabiania feminatiwów od odpowiednich nazw męskich. Szczególne zainteresowanie budzą najbardziej dyskutowane w literaturze przedmiotu nazwy oznaczających tytuły, funkcje, stanowiska oraz zawody, i to ze względu na brak symetryczności i regularności w formalnych wykładnikach żeńskości.

Niniejsza praca oparta jest na danych językowych uzyskanych z audycji nadawanych na falach RMF FM, Polskiego Radia oraz Radia Maryji. Metoda analizowania zebranego materiału językowego polega na słowotwórczej, stylistycznej oraz pragmatyczno-funkcjonalnej charakterystyce poszczególnych klas jednostek leksykalnych.

Pierwsza część pracy poświęcona jest wyjaśnieniu podstawowych pojęć dotyczących obrazu płci w języku. Omawia kategorie rodzaju gramatycznego i naturalnego oraz tzw. płci społeczno-kulturowej. Następnie w skrócie opisuje aktualną sytuację dotyczącą recepcji interdyscyplinarnych studiów genderowych w Polsce oraz obszaru ich zainteresowania.

Rozdział trzeci przeznaczony został aspektom tworzenia i użycia feminatiwów. Dotyczy słowotwórczych procesów urabiania żeńskich form oraz ich stylistycznej i semantycznej charakterystyce. Podaje podstawowe formanty żeńskie z punktu widzenia podejścia synchronicznego i diachronicznego. Ważny podrozdział stanowi opis mechanizmów blokady derywacji żeńskiej w systemie. Do najważniejszych przyczyn, jakie składają się na to zjawisko, zaliczyć można czynniki wewnątrzjęzykowe oraz zewnątrzjęzykowe. Uwaga została skupiona także na ograniczeniach referencjalnych feminatiwów w słowniku i w użyciu.

Następna część przedstawia różnorodne stanowiska językoznawców wyrażane na temat tworzenia i używania żeńskich form we współczesnym języku polskim. Wysunięte

wnioski mają charakter ogólny, sprowadzane jedynie do propozycji dotyczących traktowania i zastosowania feminatiwów w przyszłości.

Treścią rozdziału piątego jest szczegółowa analiza żeńskich nazw przeprowadzona na uzyskanym materiale językowym. Na zasadzie kryterium semantycznego utworzono mniejsze grupy jednostek leksykalnych, w ramach których wyodrębniono następane podgrupy według postaci (męskiej, żeńskiej, względnie obydwu), w których pojawiły się w odnotowanych przykładach. W opisie uwzględniono również specyfiki dyskursu medialnego a w szczególności stylu publicystycznego, do którego teksty radiowe są zaliczane.

W zakończeniu przedstawiono ogólne wnioski wypływające z analizy żeńskich form w języku polskim.

Praca jest uzupełniona o dodatkowe załączniki, w których został zamieszczony kompletny zbiór danych językowych wykorzystanych w badaniach empirycznych.

Přílohy

16.10.2009 (RMF FM) „*Mamy też dewocjonalia, które potwierdzają nam pochówki katolickie, więc w tym momencie są to różańce, krzyżyki, medaliki, szkaplerze, szkaplerze oczywiście jedwabne,*” – wylicza **doktor** Małgorzata Grupa.

24.10.2009 (RMF FM) Zdaniem **profesor** Kate Lilly Quist porządki mogą okazać się jednym z łatwiejszych sposobów promocji etycznych zachowań.

30.10.2009 (RMF FM) (...) – wytłumaczyła mi **profesor** Lidia Brydak.

31.10.2009 (PR1) (...) – przekonuje **doktor** Joanna Walczeska z Katedry Prawa Międzynarodowego Uniwersytetu Śląskiego.

31.10.2009 (PR1) *Słuchają państwo Soboty z Jedyneką i w studiu jest już doktor Dorota Sumińska.*

1.11.2009 (PR1) *Gośćmi Rozdroży Kultury będą profesor Barbara Osterloh i dyrektor muzeum Andrzej Kruczyński.*

2.11.2009 (PR1) *Z kolei kierowniczka Krajowego Ośrodka ds. Grypy, profesor Lidia Brydak, podkreślała, że przeciw grypie sezonowej szczepi się około pięciu procent Polaków.*

3.11.2009 (PR1) **Profesor** Lidia Brydak, kierownik Krajowego Ośrodka ds. Pandemii Grypy podkreśla, że szczególnie mało zaszczepiono dzieci.

4.11.2009 (PR1) *To pytanie kieruje do komisji eurodeputowana profesor Lena Kolarska-Bobińska.*

4.11.2009 (PR1) **Doktor** Feliksa Pieńkowska wychowała kilka pokoleń polskich onkologów.

5.11.2009 (PR1) *Argumentuje profesor Danuta Koradecka, szefowa Centralnego Instytutu Ochrony Pracy.*

7.11.2009 (PR1) *W naszym studiu jest doktor Katarzyna Wolf.*

10.11.2009 (PR1) (...) – mówi członkini zespołu naukowców z brytyjskiego Laboratorium Obrony i Technologii **doktor** Jane Holay.

17.11.2009 (PR1) (...) – tak informuje **profesor** Lidia Brydak, kierownik Krajowego Ośrodka ds. Grypy.

17.11.2009 (PR1) *Według profesor Lidii Brydak, kierowniczki Krajowego Ośrodka ds. Grypy, spośród ogólnej liczby zachorowań na tę chorobę blisko dwadzieścia trzy procent przypadków wywołał wirus AH1N1.*

17.11.2009 (PR1) *A w studiu profesor Maria Czajkowska-Mojewska, neurobiolog, Uniwersytet im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego.*

18.11.2009 (PR1) Witamy **doktor** Jolanę Solecką, polską badaczkę, która odkryła w pospolitych bakteriach promieniowcach nową substancję spowalniającą nabywanie przez mikroby oporności na antybiotyki.

18.11.2009 (PR1) **Doktor** Ilona Rosiek-Konieczna przyznała się przed sądem do winy i tłumaczyła, że chciała tylko pomóc.

20.11.2009 (PR1) **Profesor** Inette Jędrasik-Jankowska z Uniwersytetu Warszawskiego uważa, że sukcesem rządu Donalda Tuska było wprowadzenie nowych zasad prowadzenia emerytur pomostowych.

21.11.2009 (PR1) Pierwsze błędy wyłapuje grupa studentów filologii polskiej pod wodzą **doktor** Danuty Krzyżyk.

22.11.2009 (PR1) Dziś w Warszawie zmarła **profesor doktor** nauk medycznych Maria Kobuszevska-Faryna, wychowawczyni wielu pokoleń lekarzy w Polsce, nestorka patomorfologii, uczestniczka Powstania Warszawskiego.

22.11.2009 (PR1) W roli farmaceutki wystąpiła Danuta Wodyńska a piosenka pochodziła z słuchowiska Jeremiego Przybory zatytułowanego „Miłość do **magister** Biodrowicz”.

22.11.2009 (PR1) Pamiętam, że moja **dziekan** pani Maria Kaniewska zawsze mówiła, że aktorstwo nie służy do leczenia kompleksów, ale u mnie chyba trochę tak było, przynajmniej pomagało mi poprawiać moje nędzne samopoczucie.

24.11.2009 (PR1) Martwi się kierowniczka Kliniki Onkologii i Hematologii Dziecięcej Akademii Medycznej we Wrocławiu **profesor** Alicja Chybicka.

24.11.2009 (PR1) W studiu jest również pani **profesor** Teresa Gardocka, **dziekan** Wydziału Prawa Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie.

24.11.2009 (PR1) A w tym tygodniu jurorem jest **doktor** Katarzyna Kasia, filozof sztuki.

24.11.2009 (PR1) **Doktor** Monika Gruszczyńska kierowała kliniką onkologiczną szpitala w Olsztynie.

24.11.2009 (PR1) Moi goście w studiu, **doktor** Barbara Czerska, etyk, filozof, rzecznik Polskiego Towarzystwa do Badań nad Rakiem Piersi.

21.4.2010 (PR1) Była **doktorem** nauk medycznych.

26.4.2010 (PR1) Pogoda – **profesor** Halina Lorenc, klimatolog.

28.4.2010 (PR1) Trzyście zarzutów korupcyjnych jest w akcie oskarżenia, jaki trafił do sądu przeciwko znanej okulistce, **profesor** Ariadnie G.-Ł.

5.10.2010 (RM) Pani **doktor** Anna Zalewska, archeolog, która uczestniczyła w tych badaniach, mówi, że podejmowane prace będą miały charakter wyłącznie nieinwazyjny.

14.10.2010 (RM) *A ja na naszej antenie pragnę bardzo gorąco przywitać panią **profesor** Barbarę Nowinę-Jankowską, prezesa Stowarzyszenia Włosko-polskiego Fryderyk w Rzymie, znaną pianistkę i **profesora**–wychowawcę wielu pokoleń pianistów.*

16.10.2010 (RM) *Jest z nami pani **profesor doktor habilitowany** Janina Moniuszko-Jakoniuk z Uniwersytetu Medycyny w Białymstoku oraz pani **profesor doktor habilitowany** Anna Rażny, kierownik Katedry Kultury Nowożytnej Rosji, dyrektor Instytutu Rosji i Europy Wschodniej.*

18.10.2010 (RM) *Rozmawialiśmy z panią **doktor habilitowaną** Urszulą Dudziak z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.*

19.10.2010 (RM) *Naszym gościem jest **doktor** Joanna Taczkowska, specjalista w zakresie prawa prasowego, wykładowca między innymi Wyższej Szkoły Kultury Społecznej Medialnej w Toruniu.*

21.10.2010 (RM) *Mam teraz przyjemność rozmawiać z panią **profesor** Lidią Kozubek, wybitną polską pianistką, wszechstronnie wykształconym muzykiem znanym słuchaczom Radia Maryja z audycji.*

24.10.2010 (RM) *Rozmowy o Fryderyku Chopinie ze znakomitą **profesor**, interpretatorką dzieł Chopina, panią Lidią Kozubek już w najbliższą środę na antenie Radia Maryja po 21.40.*

27.10.2010 (RM) *Gościem programu będzie pani **profesor** Lidia Kozubek, pianistka i pedagog.*

31.10.2010 (RM) *To temat dzisiejszych Rozmów niedokończonych, gościem których będzie **doktor** Aldona Plucińska, etnograf, pedagog.*

3.11.2010 (RM) *Liturgię oświatni śpiew chóru akademickiego WSKSiM pod dyrekcją **magister** Ireny Szczurko.*

7.11.2010 (RM) ***Profesor** Katarzynie Hałasińskiej-Macukow, **rektor** Uniwersytetu Warszawskiego, nie podoba się między innymi to, by doktorzy, którzy wrócą do kraju po pięciu latach pracy na zagranicznej uczelni, mogli bez habilitacji stać się profesorami.*

10.11.2010 (RM) *Posel **doktor** Gabriela Masłowska, wykładowca akademicki był naszym gościem.*

16.11.2010 (RM) *Naszymi gośćmi będą pani Wanda Skowrońska, **doktor** psychologii, były doradca ministra szkolnictwa wyższego w Sydney, i pani Wisława Kowalska, pedagog, terapeuta.*

15.10.2009 (RMF FM) *Mariusz Kamiński przesłuchiwany w lubelskiej prokuraturze jako świadek w sprawie operacji CBA wobec byłej **posłanki** PO Beaty Sawickiej.*

15.10.2009 (RMF FM) *Premier Tusk odwoływał się we wrześniu na rozmowy z **kanclerz Merkel** i premierem Putinem.*

15.10.2009 (RMF FM) *Były szef ABW, generał Witold M., usłyszy zarzuty w związku ze śledztwem dotyczącym okoliczności zatrzymania i śmierci byłej **posłanki SLD** Barbary Blidy.*

15.10.2009 (RMF FM) *No jak mówi **rzeczniczka** sztabu kryzysowego Joanna Urbaniak, oznacza to odwołanie akcji ratowniczej.*

15.10.2009 (RMF FM) ***Rzeczniczka** gdańskiej prokuratury nie przypomina sobie tej sprawy.*

15.10.2009 (RMF FM) *Łódzka prokuratura zdecydowała o postawieniu mu zarzutów w związku z dochodzeniem dotyczącym okoliczności zatrzymania i śmierci byłej **posłanki SLD**.*

15.10.2009 (RMF FM) ***Minister** edukacji Katarzyna Hall obiecała, że zrobi wszystko, by ulżyć uczniom.*

15.10.2009 (RMF FM) *Niech taki tornister nosi pani **minister**.*

15.10.2009 (RMF FM) *O tych pięciu nielegalnych podstuchach mówiła na konferencji prasowej **prokurator** Mariola Zarzycka-Rzucidło.*

16.10.2009 (RMF FM) *Chodzi o sprawę byłej **posłanki PO** Beaty Sawickiej.*

16.10.2009 (RMF FM) *Były szef ANW Witold M. usłyszy zarzuty w związku ze śledztwem dotyczącym śmierci byłej **posłanki SLD** Barbary Blidy.*

16.10.2009 (RMF FM) *Słynny agent Tomasz Małecki, który wyprowadził w pole oskarżoną o korupcję **posłankę PO** Beatę Sawicką, będzie nadal służył w Centralnym Biurze Antykorupcyjnym.*

16.10.2009 (RMF FM) *Nowy szef Centralnego Biura Antykorupcyjnego w ekskluzywnym wywiadzie udzielonym reporterowi śledczemu RMF FM, mówi o przeszłości i powodach pozostawienia zdekonspirowanego agenta, który rozpracowywał warszawskich celebrytów i miał rozkochać w sobie **posłankę PO** Beatę Sawicką.*

16.10.2009 (RMF FM) *Słynny agent Tomasz Małecki, który rozpracowywał między innymi **posłankę** Beatę Sawicką i Weronikę Marczuk-Pazurę, będzie nadal pracował w Centralnym Biurze Antykorupcyjnym.*

17.10.2009 (RMF FM) ***Prezydent** Irlandii podpisała unijny traktat z Lizbony przyjęty przez Irlandczyków w referendum 2 października.*

17.10.2009 (RMF FM) *Byłej **posłance PO** grozi dziesięć lat więzienia za wzięcie stu tysięcy złotych kontrolowanej łapówki.*

17.10.2009 (RMF FM) *Gościem Przesłuchania RMF FM tuż po dziewiątej będzie Julia Pitera, **pełnomocnik** rządu ds. walki z korupcją, która oświadczyła niedawno, że jej zadaniem nie jest walka z korupcją.*

17.10.2009 (RMF FM) Pani **minister** tuż po dziewiątej będzie gościem Przesłuchania w RMF FM.

17.10.2009 (RMF FM) W studiu w Warszawie Julia Pitera, **pełnomocnik** rządu ds. walki z korupcją.

17.10.2009 (RMF FM) Ale pani **minister**, prace nad nowelizacją ustawy w Ministerstwie Finansów zaczęły się w pierwszych miesiącach 2008 roku.

17.10.2009 (RMF FM) Pani **minister**, **pełnomocnik** rządu ds. walki z korupcją, przyznała to w Przesłuchaniu w RMF FM.

17.10.2009 (RMF FM) Pani **minister** twierdzi, że nie zdawała sobie sprawy z toczących się w rządzie prac nad ustawą hazardową.

17.10.2009 (RMF FM) Julia Pitera – **minister** bez wiedzy.

17.10.2009 (RMF FM) Choć rząd wiedział, nie powiedział swojej **pełnomocnik**.

17.10.2009 (RMF FM) Julia Pitera to bardzo dobry **minister** ds. walki z korupcją.

17.10.2009 (RMF FM) Informacje te potwierdziła w rozmowie z RMF FM polska **konsul** w Szwajcarii.

17.10.2009 (RMF FM) Prasowe doniesienia potwierdziła w rozmowie z RMFFM polska **konsul** w Szwajcarii Jolanta Chojecka.

17.10.2009 (RMF FM) O podsłuchiwanie dziennikarzy przez ABW zapytaliśmy **minister** Julię Piterę.

17.10.2009 (RMF FM) Polska **konsul** w Szwajcarii Jolanta Chojecka powiedziała RMF FM, że placówka poinformuje o szczegółach najwcześniej w poniedziałek po rozmowie z prawnikiem Polańskiego.

17.10.2009 (RMF FM) Pani **minister** ds. korupcji nawet nie wiedziała, że trwały prace nad ustawą hazardową.

17.10.2009 (RMF FM) Z **pełnomocnik** rządu ds. walki z korupcją rozmawiała Agnieszka Burzyńska.

17.10.2009 (RMF FM) Paweł Graś chwali jednak inne sukcesy pani **minister**.

17.10.2009 (RMF FM) A to już komentarz Pawła Wypycha z Kancelarii Prezydenta, który dodaje, że praca merytoryczna pani **minister** sprowadza się do słynnego dorsza.

17.10.2009 (RMF FM) Niech pani nie spada z krzesła, pani **redaktor**, dlatego że niestety mechanizmy regulujące funkcjonowanie państwa naprawdę są ciągle powiedziałabym mocno niedoskonałe.

17.10.2009 (RMF FM) Szokująca niewiedza **minister** Julii Pitery.

17.10.2009 (RMF FM) *Generalnie rzecz biorąc, ta sfera od lat, pani **redaktor**, budzi niepokój.*

17.10.2009 (RMF FM) *Dobrze pani **redaktor** pani wie, jak działa sejmowa Komisja ds. Służb Specjalnych.*

17.10.2009 (RMF FM) *Pani **redaktor**, ja nie ustaliam harmonogramu pracy komitetu stałego.*

17.10.2009 (RMF FM) *Pani **redaktor**, no może mentalność nie ta.*

17.10.2009 (RMF FM) *Niedopuszczanie do korupcji, pani **redaktor**.*

17.10.2009 (RMF FM) *Działalność pani **minister** jest zabawna.*

18.10.2009 (RMF FM) *W rozmowie z RMF FM polska **konsul** w Szwajcarii Jolanta Chojecka powiedziała, że polskie służby wiedzą o zdrowotnych problemach reżysera, ale na razie nie mogą niczego komentować.*

18.10.2009 (RMF FM) ***Sekretarz stanu** w Kancelarii Premiera Julia Pitera na początek.*

18.10.2009 (RMF FM) *Tolerowanie niekompetentnej **minister** w rządzie to odpowiedzialność premiera Tuska.*

18.10.2009 (RMF FM) *Jeżeli pan premier uważa, że dzień po wybuchu jednej z największych w ostatnim czasie afer, dotyczącej do najwyższych urzędników państwa i czołowych polityków Platformy, pani **minister** Pitera powinna szkolić w Brukseli z przeciwdziałania korupcji w polityce, no to rozumiem, że wszyscy, którzy brali udział w tej konferencji, przedstawiciele innych państw, to być może chcieli mieć możliwość przekonania się, jak mówić o czymś, o czym się nie wie.*

18.10.2009 (RMF FM) *Julia Pitera, **sekretarz stanu** w Kancelarii Premiera nawet nie wiedziała, że rząd od ponad roku pracował nad projektem tej ustawy.*

18.10.2009 (RMF FM) *Pani **minister** broni tylko rzecznik rządu Paweł Graś.*

18.10.2009 (RMF FM) *„Kiedy wróci za kratki będzie wiadomo na początku tygodnia,” – powiedziała nam polska **konsul** Jolanta Chojecka.*

18.10.2009 (RMF FM) (...) – *mówiła **rzecznik** toruńskich strażaków Małgorzata Jarocka.*

19.10.2009 (RMF FM) *„Często wobec pani **minister** formułuje się zbyt daleko idące oczekiwania,” – tak Tusk komentuje sensacyjną wypowiedź **pełnomocnik** rządu ds. walki z korupcją w sobotnim Przeglądzie w RMF FM.*

19.10.2009 (RMF FM) *Donald Tusk twierdzi, że rozmawiał już z **minister** Piterą.*

19.10.2009 (RMF FM) *Mówi naszemu reporterowi Andrzejowi Bohdziewiczowi **rzeczniczka** urzędu miasta Joanna Urbaniak.*

19.10.2009 (RMF FM) *Z trzecioklasistami i z Elżbietą Sadowską, **dyrektorką** szkoły, rozmawiał Krzysztof Kot.*

19.10.2009 (RMF FM) *Przed pokazem po czerwonym festiwalowym dywanie w audytorium parku De la Musica przemaszzerował Lech Wałęsa wraz z polską **ambasador** przy Stolicy Apostolskiej Hanną Suchocką i burmistrzem Rzymu.*

20.10.2009 (RMF FM) *Donald Tusk zapowiedział, że teraz poprosi **minister** Piterę o opinię na temat prac nad ustawą hazardową.*

20.10.2009 (RMF FM) *A dostał pan jakieś informacje o agencie Tomku, który łąpał zakochane **posłanki** i celebrytki?*

20.10.2009 (RMF FM) *Dlatego Zuzanna Dawidowicz, **prezes** firmy Arkana, zapowiedziała, że skieruje do sądu wnioski o ukaranie wydawnictwa Arkana za nieuczciwą konkurencję.*

20.10.2009 (RMF FM) (...) – *usłyszałem od **rzecznika** zakładu Moniki Bąk.*

21.10.2009 (RMF FM) *W Faktach RMF FM sprawdzamy teraz obietnice **minister** zdrowia.*

21.10.2009 (RMF FM) *Dwa tygodnie temu **minister** zdrowia Ewa Kopacz ogłosiła, że MFZ da dodatkowe pieniądze na opłacanie nadwykonań, czyli zabiegów przeprowadzonych w szpitalach ponad limit.*

21.10.2009 (RMF FM) *Była **szeffowa** MSZ miała złamane obojczyk i żebra.*

21.10.2009 (RMF FM) *Dopiero za kilka tygodni na konta szpitali będą mogły trafić pieniądze za nadwykonania obiecanie przez **minister** zdrowia.*

21.10.2009 (RMF FM) *Wpływ na to może mieć afera Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego z podsłuchami rozmów dziennikarzy, którzy zostały wykorzystane w prywatnym procesie wiceszefa ABW oraz nagłośniona historia agenta CBA Tomasza, znanego ze sprawy **posłanki** Beaty Sawickiej oraz celebrytki Weroniki Marczuk-Pazury.*

22.10.2009 (RMF FM) *Ale to jest ustawa, którą przygotowywała **minister** Zyta Gilowska w rządzie PiS-u.*

22.10.2009 (RMF FM) *Ponad pół miliarda złotych obiecała **minister** zdrowia Ewa Kopacz.*

22.10.2009 (RMF FM) *Sekretarzem klubu został Sebastian Karpiniuk a klubowym **skarbnikiem** Iwona Śledzińska-Katarasińska.*

23.10.2009 (RMF FM) *„Szybko chyba jednak nie będzie,” – wnioskuje po tym, co usłyszałem od polskiej **konsul** Jolanty Chojeckiej, która pozostaje w kontakcie z prawnikami reżysera.*

23.10.2009 (RMF FM) *Jak powiedziała mi **dyrektor** Agata Gąsior, ma nadzieję, że kolejny jubileusz będzie już w ocieplonym budynku.*

23.10.2009 (RMF FM) *Tak **konsul** Jolanta Chojecka opisała pomoc, na jaką może liczyć Polanski ze strony polskiej ambasady.*

23.10.2009 (RMF FM) *Zagraniczne media podają, że prośba w tej sprawie trafi do kanclerz Angeli Merkel.*

23.10.2009 (RMF FM) *A jak Anna Jarucka, **asystentka** Włodzimierza Cimoszewicza, która przypomniała sobie światło w zamianach oświadczenia majątkowego swego pryncypała.*

25.10.2009 (RMF FM) (...) – obiecuje **kanclerz** Angela Merkel.

25.10.2009 (RMF FM) *To właścicielka i **kierownik** punktu aptecznego w Bużnicy w Kujawsko-Pomorskim Koryna Borońska.*

26.10.2009 (RMF FM) *Za rolę Hany Schmidt, **strażniczki** w obozie koncentracyjnym, Kate Winslet dostała w tym roku Oscara.*

26.10.2009 (RMF FM) *Pani **redaktor**, ta informacja, która została przedstawiona mi przez Departament Kontroli, mówi o kwestii organizacyjnej, a nie o operacyjnej.*

26.10.2009 (RMF FM) **Minister** pracy Jolanta Fedak *na razie nie chce przesuwac wieku emerytalnego.*

26.10.2009 (RMF FM) *Stara-nowa **kanclerz** Angela Merkel mówi, że potrzebna jest odwaga.*

26.10.2009 (RMF FM) **Rzeczniczka** policji powiedziała, że na razie nie wiadomo, czy w tej sprawie zostanie wszczęte śledztwo.

26.10.2009 (RMF FM) *To jest dobra współpraca przede wszystkim, pani **redaktor**, i to jest najważniejsze.*

26.10.2009 (RMF FM) *Pani **redaktor**, mamy w armii 142 generałów i 140 spośród nich to generałowie, którzy doskonale rozumieją swoje miejsce i rolę w demokratycznych siłach zbrojnych i którzy znakomicie pełnią swoją funkcję.*

27.10.2009 (RMF FM) *O jedzeniu mówiła też **kanclerz** Angela Merkel, gdy ogłaszała nową rządową koalicję.*

27.10.2009 (RMF FM) **Minister** pracy Jolanta Fedak *proponuje, by mniej pieniędzy z naszych składek emerytalnych poszło do OF a więcej do ZUS-u.*

27.10.2009 (RMF FM) **Dyrektor** teatru Jadwiga Oleracka *przekonuje jednak, że o żadnym niszczeniu pieniędzy widzów nie ma mowy.*

27.10.2009 (RMF FM) *Rozmawiałaś z **szeffową** katowickiej Prokuratury Apelacyjnej.*

27.10.2009 (RMF FM) **Prokurator** Iwona Palka *potwierdziła, że śledczy z Katowic otrzymali materiały właśnie z Centralnego Biura Antykorupcyjnego.*

27.10.2009 (RMF FM) *Pani **prokurator**, ale na razie jest to śledztwo w sprawie, prawda?*

27.10.2009 (RMF FM) *Thumy Serbów witały w Belgradzie była **prezydent** bośniackich Serbów Biljanę Plavszić, która od 2003 roku odsiadywała w Szwecji karę więzienia za zbrodnie wojenne w byłej Jugosławii.*

27.10.2009 (RMF FM) *Pani **prokurator**, czy to śledztwo zostało wszczęte?*

27.10.2009 (RMF FM) **Prokurator** Iwona Palka potwierdza, że na razie jest to śledztwo w sprawie i nikomu nie postawiono zarzutów.

28.10.2009 (RMF FM) Wizytę rozpoczęła **sekretarz stanu** Hillary Clinton.

28.10.2009 (RMF FM) **Minister** edukacji narodowej Katarzyna Hall kupuje limuzynę.

28.10.2009 (RMF FM) Do eksplozji doszło kilka godzin po przyjeździe do Islamabadu amerykańskiej **sekretarz stanu** Hillary Clinton.

28.10.2009 (RMF FM) Z **prokurator** Bogusławą Marcinkowską rozmawiał Marek Balawajder.

29.10.2009 (RMF FM) Do zamachu na targowisko doszło kilka godzin po przybyciu do Pakistanu amerykańskiej **sekretarz stanu**.

29.10.2009 (RMF FM) Niemiecka **kanclerz** Angela Merkel 11 listopada czyli rocznicę zakończenia pierwszej wojny światowej będzie świętować w Paryżu wspólnie z prezydentem Francji.

29.10.2009 (RMF FM) „To symboliczne wydarzenie w procesie pojednania obu państw,” – zapowiedział Nicolas Sarkozy przed rozmową z **kanclerz** Niemiec.

29.10.2009 (RMF FM) Merkel wczoraj ponownie została wybrana **szeffową** niemieckiego rządu.

29.10.2009 (RMF FM) Wiedzą, że nie przysporzeń popularności zadeklarowana niedawno chęć odwołania **rzeczniczki** praw dziecka, która akurat najbardziej starała się wyjaśnić sprawę molestowania córki Kedisa.

29.10.2009 (RMF FM) **Szeffowa** sejmowej komisji ds. zdrowia i rodziny w Malezji znalazła na to sposób.

29.10.2009 (RMF FM) „Ma takie prawo,” – powiedziała mi Alicja Rajter, **rzecznik** Stal Exportu.

29.10.2009 (RMF FM) Warszawski sąd skazał **dyrektorkę** nieistniejącej już placówki na dwa lata więzienia w zawieszeniu i osiem tysięcy złotych grzywny.

29.10.2009 (RMF FM) Protestujący chcą także spotkać się z **minister** zdrowia Ewą Kopacz.

29.10.2009 (RMF FM) **Szeffowa** resortu zdrowia zapowiada jednocześnie, że nie ma mowy o podwyższeniu składki zdrowotnej, i każe, by NFZ radził sobie sam.

29.10.2009 (RMF FM) Z **minister** zdrowia rozmawiała Kamila Biedrzycka.

29.10.2009 (RMF FM) Mimo to pani **minister** chętniej niż na podwyższenie składki patrzy właśnie na kredytowanie.

29.10.2009 (RMF FM) Nie wiem, czy czujecie się uspokojeni, ale fiasko takiej deklaracji byłoby politycznym samobójstwem **minister** Kopacz.

29.10.2009 (RMF FM) *A miało być pięknie, bo pod koniec września **rzeczniczka** drogowców deklarowała: „Wykonawcy wspólnie zadeklarowali, że będą wydłużać czas pracy.”*

30.10.2009 (RMF FM) *Protestujący chcą też spotkać się z **minister** zdrowia.*

30.10.2009 (RMF FM) *Posłuchaj, jak **minister** Kopacz zamierza poprawić pomyłkę w ustawie koszykowej.*

30.10.2009 (RMF FM) *To są setki procedur, jak pani **redaktor** wie, nie można było uniknąć gdziekolwiek jakiegokolwiek błędu.*

30.10.2009 (RMF FM) *W jaki sposób pani **minister** chce naprawić ten poważny błąd?*

30.10.2009 (RMF FM) *To ciekawe, bo według naszych nieoficjalnych informacji prezes Narodowego Funduszu Zdrowia nic nie wie o tym, że by od kilku dni miał z **minister** zdrowia nad takimi dokumentami pracować.*

30.10.2009 (RMF FM) (...) – *przynajmniej z rozbrajającą szczerością pani **minister**.*

30.10.2009 (RMF FM) *„Nie jest to żadna nowa mutacja tzw. świńskiej grypy,” – powiedziała nam **kierownik** Krajowego Ośrodka ds. Grypy.*

30.10.2009 (RMF FM) *Ukraińska **premier** Julia Tymoszenko na trzy tygodnie kazała zamknąć wszystkie szkoły oraz kina i teatry.*

30.10.2009 (RMF FM) *Podpisała się pod nim między innymi **senator** Gloria Romero i inni lokalni politycy.*

31.10.2009 (RMF FM) ***Premier** Julia Tymoszenko zwróciła się do obywateli, by wstrzymali się z podróżami po kraju i uprzedziła, że osoby podróżujące przez granice będą kontrolowane przez obecnych na przejściach granicznych lekarzy.*

31.10.2009 (RMF FM) *Podkreśla **szefowa** Narodowej Rady Bezpieczeństwa i Obrony Raisa Bohatryjowa.*

1.11.2009 (RMF FM) *Na dowód ciepłych relacji Niemiec z Francją pani **kanclerz** jeszcze w dniu swojej nominacji pojechała do Paryża, by spotkać się z Nicolasem Sarkozym.*

1.11.2009 (RMF FM) *Chcą, by stanowisko straciła **rzecznik** praw dziecka.*

1.11.2009 (RMF FM) *Z kolei **rzeczniczka** prezydenta Juszczynki poinformowała, że Polska jest pierwszym krajem, który udzielił pomocy humanitarnej Ukrainie.*

2.11.2009 (RMF FM) *Natomiast **premier** Tymoszenko może się teraz wykazać na zachodzie Ukrainy, gdzie sondaże nie są dla niej najlepsze.*

22.10.2009 (PR1) *Jak mówiła **postanka** PiS, w ostatnich latach za największą aferę uważano sprawę Rywina, ale dziś mamy do czynienia z aferą Rywina do dziesiątej potęgi.*

24.10.2009 (PR1) *Alarmuje **wiceprzewodnicząca** Związku Polaków Andżelika Orechwo.*

24.10.2009 (PR1) **Przewodnicząca** CDU Angela Merkel, szef CSU Horst Seehofer i przywódca liberalnej FDP Guido Westerwelle zaprezentowali też skład nowego centroprawicowego rządu.

24.10.2009 (PR1) **Kanclerz** Angela Merkel podkreśliła, że przyszły niemiecki rząd stawia na wzrost gospodarczy i odciążenie finansowe obywateli.

24.10.2009 (PR1) **Szefowa** CDU powiedziała, że centroprawicowy gabinet dotrzyma słowa i nie podniesie podatków, a nawet częściowo je zredukuje.

26.10.2009 (PR1) **Minister** pracy i polityki społecznej Jolanta Fedak uspokaja, że nie ma takich planów.

26.10.2009 (PR1) **Kanclerz** Angela Merkel próbowała uspokajać, że sama przyjmie szczepionkę dla mas, ale jak widać, wielu osób to nie przekonało.

26.10.2009 (PR1) To będzie współdziałanie wszystkich służb specjalnych, **minister** Pitery, ministrów resortowych, ze szczególnym uwzględnieniem CBA tak, aby skutecznie przeciwdziałać korupcji.

26.10.2009 (PR1) Nieoficjalnie wiadomo, że na jej czele ma stanąć **posłanka** Grażyna Gęsicka.

28.10.2009 (PR1) Nawet o miliard złotych mniej na służbę zdrowia może spłynąć ze składek w przyszłym roku, ale pani **minister** Ewa Kopacz radzi, żeby nie spekulować i nie straszyć pacjentów.

28.10.2009 (PR1) **Rzeczniczka** Agencji Katarzyna Konieczpolska-Wróblewska zdecydowanie nie zgadza się z zarzutami stawianymi przez BBN.

28.10.2009 (PR1) A ja tylko dodam, że **rzeczniczka** Prokuratury Krajowej Katarzyna Szeska powiedziała, że zawiadomienie Biura Bezpieczeństwa Narodowego przekazano Prokuraturze Okręgowej w Katowicach.

28.10.2009 (PR1) List otwarty z postulatami aktywistów Greenpeacu, jak powiedziała **rzeczniczka** Greenpeacu, został wysłany do premiera Donalda Tuska.

28.10.2009 (PR1) Ofiarą tego rynku padła ostatnio pani Grażyna Kopińska, **szefowa** programu Stop korupcji z Fundacji Batorego, której karta została zablokowana po tym, gdy w Hiszpanii wyciekły dane części klientów w banku, w którym ma ona konto.

29.10.2009 (PR1) „Obecnie **kobieta pastor** stała się czymś oczywistym,“ – podkreśla.

29.10.2009 (PR1) Tak więc teraz na czele niemieckich ewangelików stanęły dwie kobiety – **biskup** Margot Kesman i Katrin Goring-Eckhart, należąca do Partii Zielonych, **przewodnicząca** ewangelickiego synodu.

29.10.2009 (PR1) *A na czele Niemiec, jak żartują niektórzy komentatorzy stoją obecnie dwie ewangelickie rozwódki, obok Kesman również rozwiedziona córka pastora, **kanclerz** Angela Merkel.*

31.10.2009 (PR1) **Premier** Julia Tymoszenko apeluje o to, by nie rozsiewać plotek dotyczących epidemii.

31.10.2009 (PR1) *Później jego **rzecznik** musiała sprostować tę informację.*

31.10.2009 (PR1) *Zmiana stanowiska kandydata opozycji ma związek ze stanowiskiem amerykańskiej **sekretniczki stanu**.*

31.10.2009 (PR1) *Irena Piłatowska, mądry **redaktor naczelna** Studia Reportażu i Dokumentu Polskiego Radia oraz członkini jury tłumaczy, że jurorów na równi zachwyciły dwie opowieści.*

1.11.2009 (PR1) *Minister spotka się z **sekretniczki stanu** Hiilary Clinton, aby omówić współpracę wojskową a szczególnie nową koncepcję obrony przeciwrakietowej.*

1.11.2009 (PR1) *Iryna Vannykova, **rzeczniczka** prezydenta Wiktora Juszczenki poinformowała, że Polska jest pierwszym krajem, który udzielił Ukrainie pomocy humanitarnej.*

1.11.2009 (PR1) **Rzecznik** prezydenta Iryna Vannykowa poinformowała, że 300 000 dawek Tamiflu wystarczy Ukrainie na miesiąc.

2.11.2009 (PR1) *Najważniejszym spotkaniem tej wizyty będzie oczywiście spotkanie z panią **sekretniczki stanu** Hillary Clinton, które będzie okazją do wznowienia dialogi strategicznego między Polską a Stanami Zjednoczonymi.*

2.11.2009 (PR1) *Według **rzeczniczki** Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej wszystkie były ostatnio na Ukrainie lub miały kontakt z osobami z tego kraju.*

2.11.2009 (PR1) *Poinformowała o tym **minister** zdrowia Ewa Kopacz.*

2.11.2009 (PR1) *Na środę zaplanowano spotkanie z **szefową** amerykańskiej dyplomacji Hillary Clinton.*

2.11.2009 (PR1) **Minister** zdrowia tłumaczyła swą decyzję tym, że nie chce kupować kota w worku.

2.11.2009 (PR1) *Z kolei **kierowniczka** Krajowego Ośrodka ds. Grypy profesor Lidia Brydak podkreślała, że przeciw grypie sezonowej szczepi się około pięciu procent Polaków.*

3.11.2009 (PR1) **Rzeczniczka** komisarza ds. zdrowia Nina Papadoulaki informuje zatem lakonicznie.

3.11.2009 (PR1) *Wczoraj **premier** powiedziała, że chodzi o zwykłą grypę z pojedynczymi przypadkami jej nowego typu.*

3.11.2009 (PR1) „Mamy prawdopodobnie do czynienia z zabójstwem,“ – mówi **prokurator Beata Assyk-Jankowska**.

3.11.2009 (PR1) *Profesor Lidia Brydak, **kierownik** Krajowego Ośrodka ds. Pandemii Grypy podkreśla, że szczególnie mało zaszczepiono dzieci.*

3.11.2009 (PR1) **Wicedyrektor** jednej z warszawskich szkół podstawowych Bogumiła Szymańska-Krzemińska twierdzi, że nauczyciele nieustannie przypominają uczniom o zasadach higieny.

3.11.2009 (PR1) *Inicjatorka przepisu, **minister** zdrowia Ewa Kopacz wyjaśnia, jak trzeba go rozumieć.*

3.11.2009 (PR1) *Tu odpowiada **posłanka** PiS-u Beata Kępa.*

3.11.2009 (PR1) *Bo gdybyśmy na przykład głosowali z karty i nie wybralibyśmy żadnego z przewodniczących komisji, którzy nie potrafili się dogadać, to ja bym proponował, żeby obradami kierowała pani **przewodnicząca** Skowrońska, która sobie świetnie daje radę.*

3.11.2009 (PR1) *Ale **posłanka** PO nie została ostatecznie **przewodniczącą** na całe posiedzenie.*

3.11.2009 (PR1) *Czym zdaniem **posłanki** Hanny Zdanowskiej, członkini sejmowej komisji Przyjazne państwo, okradają nie tylko fiskusa, ale również i uczciwych sprzedawców.*

3.11.2009 (PR1) *Dlatego, jak podkreśla **posłanka**, należy zmienić przepisy kodeksu wykroczeń tak, aby za nielegalny handel groziła grzywna w wysokości do pięciu tysięcy, a nie pięciu set złotych jak dziś, oraz przepadek towaru, dzięki któremu nałożona grzywna nie będzie fikcją.*

4.11.2009 (PR1) ***Szefowa** resortu pracy zapewnia, że w przyszłym roku emerytury na pewno będą wyższe.*

4.11.2009 (PR1) *Chcą spotkać się z **minister** Ewą Kopacz.*

4.11.2009 (PR1) ***Europosłanka** Lena Kolarska-Bobińska przewiduje rychły kompromis.*

4.11.2009 (PR1) ***Rzeczniczka** ministerstwa gospodarki zapowiedziała, że General Motors zamierza szybko przedstawić plan restrukturyzacji dla zakładów Opla.*

4.11.2009 (PR1) *Niestety moja pani **dyrektor** nie miała kontaktu z tajnym Uniwersytetem Warszawskim i wydziałem lekarskim.*

4.11.2009 (PR1) *Pani **sekretarz stanu** ma kluczowe zadanie ratowania procesu pokojowego na Bliskim Wschodzie i ja naprawdę nie czuję się odrzucony przez to, że wybrała prezydenta Mubarakę.*

5.11.2009 (PR1) (...) – *argumentuje profesor Danuta Koradecka, **szefowa** Centralnego Instytutu Ochrony Pracy.*

5.11.2009 (PR1) A **rzeczniczki** obydwu resortów, mimo że stawały na głowie, nikogo nie znalazły.

5.11.2009 (PR1) W dyskusji zamierzała wziąć udział osoba jak najbardziej kompetentna, pani Aleksandra Wiktorow, była **prezes** Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ale obecny **prezes** tej instytucji, pan Zbigniew Derdziuk, zabronił pani ekspert wypowiedzi publicznych na ten temat.

6.11.2009 (PR1) **Rzeczniczka** poinformowała też, że Komisja Europejska nie ma na razie żadnych informacji o potwierdzonych przypadkach zgonów po podaniu szczepionki przeciwko nowej grypie.

6.11.2009 (PR1) Zdaniem unijnej **komisarz** ds. telekomunikacji Vivian Reding to korzystne przepisy.

7.11.2009 (PR1) Zapytaliśmy o to **rzeczniczkę** miejskiego przedsiębiorstwa energetyki ciepłej w Krakowie Renatę Krężel.

7.11.2009 (PR1) Tak uważa **sekretarz** prezydenckiej Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Raisa Bohatyrjova.

8.11.2009 (PR1) Jak poinformowała **rzeczniczka** lubelskiego Dziecięcego Szpitala Klinicznego Agnieszka Osińska, jej stan jest stabilny.

8.11.2009 (PR1) (...) – apelowała Grażyna Grabowska, **prezes** Zarządu Targów w Krakowie.

9.11.2009 (PR1) Bo jak podkreśliła **przewodnicząca** Komitetu Strajkowego Ewa Szymik, to było pierwsze robocze spotkanie.

10.11.2009 (PR1) Przekonuje Małgorzata Woźniak, **rzeczniczka** wojewody małopolskiego.

10.11.2009 (PR1) W tym roku uczestniczyła w tym **kanclerz** Niemiec czyli przywódca kraju, nad którym rocznice zwycięstwa obchodzi właśnie Francja.

10.11.2009 (PR1) (...) – mówi **dyrektorka** placówki Ewa Stomporek-Pospiech.

14.11.2009 (PR1) „To miejsce przesiąknięte historią,“ – mówią **minister** Ewa Jumczyk-Ziomecka i **przewodnik** z warszawskiego biura Trakt Barbara Dobilecka, która między innymi naszą reporterkę Sylwię Białek po Belwederze oprowadziła.

15.11.2009 (PR1) Wkrótce do **minister** Katarzyny Hall trafi wniosek **europoślanki** SLD Joanny Senyszyn o wydanie rozporządzenia nakazującego pozbycia się krzyży z sal lekcyjnych.

15.11.2009 (PR1) Inicjatywa **poślanki** może liczyć na poparcie sojuszu.

17.11.2009 (PR1) Tak informuje profesor Lidia Brydak, **kierownik** Krajowego Ośrodka ds Grypy.

17.11.2009 (PR1) Według profesor Lidii Brydak, **kierowniczki** Krajowego Ośrodka ds. Grypy, spośród ogólnej liczby zachorowań na tę chorobę blisko dwadzieścia trzy procent przypadków wywołał wirus AH1N1.

17.11.2009 (PR1) Bo na razie, jak dokładnie wyliczyła **posłanka** SLD Anita Bohowiak, przez 72 godziny nie zdążył ich napisać.

17.11.2009 (PR1) No właśnie, pani **poseł**, jak to będzie z nami?

18.11.2009 (PR1) Jak tłumaczy **rzeczniczka** agencji, robi to dla dobra postępowań.

18.11.2009 (PR1) Przekonywała mnie Magdalena Kobos, **rzecznik** ministerstwa.

18.11.2009 (PR1) A tak naprawdę kartą Chlebowskiego głosowała **wiceszefowa** komisji, **posłanka** PO Krystyna Skowrońska.

19.11.2009 (PR1) Dotychczasowa **minister** oświaty i nauki otrzymała ponad 65 procent głosów.

19.11.2009 (PR1) Jordanka Fandakowa jest długoletnią nauczycielką języka rosyjskiego i **dyrektorką** jednej z sofijskich szkół.

19.11.2009 (PR1) W ostatnich latach była **wicemerem**.

19.11.2009 (PR1) Psycholog Magdalena Cedzyńska, **kierownik** poradni dla palących podkreśla, że najważniejsze to znaleźć powód, dla którego chce się skończyć z nałogiem.

20.11.2009 (PR1) Zarówno wybrany przewodniczący Rady Europejskiej, dotychczasowy premier Belgii Herman Van Rompuy, jak i **szeffowa** unijnej dyplomacji, dotychczasowa **komisarz** ds. handlu, Caterine Ashton, oceniani są przede wszystkim jako mało znani politycy.

20.11.2009 (PR1) Szef rosyjskiej dyplomacji przypomniał, że baronessa Caterine Ashton jest znana w Rosji z czasów, gdy była **komisarzem** Unii Europejskiej ds. handlu zagranicznego.

20.11.2009 (PR1) Choć zdaniem Miry Stanisławskiej-Meysztowicz, **prezes** Fundacji Nasza Ziemia, restrykcyjne karanie za wycinankę bez zezwolenia jest jak najbardziej wskazane.

20.1.2010 (PR1) Tymczasem jak mówi Agnieszka Głośniewska, **rzeczniczka** urzędu, spółki energetyczne wnioskuje o podwyżki rzędu 13,18 procent.

21.1.2010 (PR1) Tak korzyści z internetowego dziennika wylicza Justyna Matejczyk, **dyrektor** Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika.

21.1.2010 (PR1) Wpomniałam, że dziś w Sobocie z Jedyneką czeka nas spotkanie ze Sławomirą Łozińską, aktorką i **dyrektorem** teatru Ateneum.

24.1.2010 (PR1) **Kierowniczka** jednej z warszawskich przychodni Aleksandra Kolańska uspokaja, że przyjęci zostaną wszyscy pacjenci.

24.1.2010 (PR1) Martwi się **kierowniczka** Kliniki Onkologii i Hematologii Dziecięcej Akademii Medycznej we Wrocławiu profesor Alicja Chybicka.

24.1.2010 (PR1) „To tylko gra na czas, taka ucieczka w przyszłość,“ – odpowiada **pełnomocniczka** byłego prezydenta Ewelina Wolańska.

24.1.2010 (PR1) Jak zaznacza **europoseł** Lena Kolarska-Bobińska, pakiet telekomunikacyjny wpłynie na prawodawstwo unijnych krajów, z których część wprowadziła już pewne regulacje.

24.1.2010 (PR1) Stało się tak, że pani Łyżwińska, pani Wanda Łyżwińska była **posłanką**, podejmowała decyzje, pobierała za to określone pieniądze, bo każdemu posłowi należy się wynagrodzenie.

24.1.2010 (PR1) Moi goście w studiu – doktor Barbara Czerska, etyk, filozof, **rzecznik** Polskiego Towarzystwa do Badań nad Rakiem Piersi.

15.2.2010 (PR1) Kolejny element to jest kurtka funkcjonariuszki ABV, która przebywała z Barbarą Blidą w pomieszczeniu, w którym była **posłanka** się zastrzeliła.

15.2.2010 (PR1) Dla Anny Rzeczyckiej, **kierowniczk**i zamkniętej już redakcji, ten dzień nie jest na pewno przyjemny.

16.2.2010 (PR1) W studiu gościłem Elżbietę Radziszewską, **minister** w Kancelarii Premiera, **pełnomocnika** Rządu ds. Równego Traktowania, Elżbietę Rafalską, Prawo i Sprawiedliwość, Izabelę Jarugę-Nowacką, **wiceprzewodniczącą** Klubu Lewicy, Ewę Kieszkowską, **wicemarszałek** Sejmu, Polskie Stronnictwo Ludowe.

18.2.2010 (PR1) A Helena Bogdan, **zastępczyni** prezesa Związku Polaków na Białorusi, tego właśnie kierowanego przez Stanisława Siemaszke, jest zdania, że wszystko odbyło się zgodnie z prawem.

22.3.2010 (PR1) Wczoraj uroczyste w Teatrze Wielkim Operze Narodowej **prezydent** Warszawy pani Hanna Gronkiewicz-Walc otworzyła czternasty wielkanocny Festiwal Ludwiga van Bethovena.

22.3.2010 (PR1) Jak mówiła na konferencji prasowej **dyrektor generalna** festiwalu pani Elżbieta Penderecka, szczególnymi wydarzeniami repertoarowymi będą także prezentowana po raz pierwszy w Polsce w sobotę w Filharmonii Narodowej w wresji koncertowej, wielka opera romantyczna Euran Karola Marii Veddera pod dyrekcją Łukasza Borowicza.

22.3.2010 (PR1) Obecna w Grodnie pomysłodawczyni narodowego dyktanda **wicemarszałek** Senatu Krystyna Bochanek podziękowała uczestnikom za poświęcenie w kultywowaniu polskich tradycji i podtrzymywaniu znajomości języka polskiego na Białorusi.

22.3.2010 (PR1) **Wicedyrektor** Muzeum Katyńskiego Galina Adryjenkowa powiedziała Polskiemu Radiu, że nauczyciele zapoznają się z pracą muzeum, dzięki czemu poszerzą swoją wiedzę o tragicznych wydarzeniach z 1940 roku i przekażą ją uczniom.

22.3.2010 (PR1) *Ja już w tej chwili oddaję głos na **redaktorkę** Terpiał.*

13.4.2010 (PR1) *„Niewykluczam, że prezydent Rosji zechce osobiście złożyć hołd prezydentowi Kaczyńskiemu,” – oświadczyła dziś Natalia Timakova, **sekretarz prasowa** Miedwiediewa.*

13.4.2010 (PR1) ***Ambasador** Polski w Moskwie postanowiła przedłużyć możliwość wpisów do ksiąg kondolencyjnych o co najmniej dwa dni.*

13.4.2010 (PR1) *W katastrofie prezydenckiego samolotu pod Smoleńskiem zginęli: (...) Katarzyna Doraczyńska, przedstawicielka Kancelarii Prezydenta, (...) Janina Fetlińska, **senator**, (...) Bronisława Orawiec-Leffler, przedstawiciel Rodzin Katyńskich, Agnieszka Pogródka-Węclawek, funkcjonariusz BOR-u.*

14.4.2010 (PR1) ***Sekretarz prasowy** prezydenta rosyjskiego Dmitrija Miedwiediewa powiedziała, że prezydent na pewno poleci na uroczystości pogrzebowe do Krakowa.*

14.4.2010 (PR1) *„Nabożeństwa mają mieć charakter prywatny i będą zamknięte dla mediów,” – mówi **rzecznik prasowy** MSWiA Małgorzata Woźniak.*

21.4.2010 (PR1) *Na cmentarzu w Ciechanowie pożegnaliśmy **senator** PiS Janinę Fetlińską.*

28.4.2010 (PR1) *„Najważniejsze są jednak retrospektywy twórczości czterech autorów,” – podkreśla **dyrektorka** Przeglądów ze strony polskiej Jolanta Dygoś.*

6.10.2010 (RM) *Na to pytanie w Rozmowach Niedokończonych odpowie **poseł** Beata Kępa, członek Hazardowej Komisji Śledczej.*

12.10.2010 (RM) (...) – mówi **rzeczniczka** wojewody mazowieckiego Ivetta Biały.

12.10.2010 (RM) (...) – mówi Janina Mirończuk, **dyrektor** hospicjum „Światło” w Toruniu.

13.10.2010 (RM) *Zdaniem sejmowej **śledczej** Marzeny Wróbel PO celowo przeciąga pracę komisji.*

13.10.2010 (RM) (...) – mówi Anna Wicha, **prezes** polskiego forum HR.

14.10.2010 (RM) *A ja na naszej antenie pragnę bardzo gorąco przywitać panią profesor Barbarę Nowinę-Jankowską, **prezesa** Stowarzyszenia Włosko-polskiego Fryderyk w Rzymie, znaną pianistkę i profesora, wychowawcę wielu pokoleń pianistów.*

16.10.2010 (RM) *Jest z nami pani profesor doktor habilitowany Janina Moniuszko-Jakoniuk z Uniwersytetu Medycyny w Białymstoku oraz pani profesor doktor habilitowany Anna Raźny, **kierownik** Katedry Kultury Nowożytnej Rosji, **dyrektor** Instytutu Rosji i Europy Wschodniej.*

17.10.2010 (RM) *Pozdrawia was kochani w studio **przewodnicząca** koła Teresa z parafii Chrystusa Króla z Wrocławia.*

18.10.2010 (RM) *W piśmie z 26.8. też wsparła stanowisko gejów i lesbijek pani **pełnomocnik** rządu ds. Równego Traktowania, żądając od ministerstwa ponownej analizy tych właśnie treści w podręczniku, które uważa za wysoce kontrowersyjne.*

23.10.2010 (RM) *Ujawnienie dokumentów skrytykował Pentagon i **sekretarz stanu** USA Hillary Clinton.*

26.10.2010 (RM) (...) – *mówiła **poseł** Gabriela Masłowska.*

3.11.2010 (RM) *W dodatku ogromny sukces odniosła pani Sarah Palin, była **gubernator** Alaski, matka czworga dzieci, kobieta wykształcona, energiczna, w dodatku bardzo atrakcyjna.*

4.11.2010 (RM) *No ale też domownicy i pani **posłanka** i jej mąż nic na ten temat nie powiedzieli, a przecież pani **poseł** była wysokim urzędnikiem państwowym.*

4.11.2010 (RM) *I **posłanka** kserowała sobie jakieś dokumenty.*

6.11.2010 (RM) *Jest wybitną specjalistką, w związku z tym także mogłaby być wybitnym **doradcą** w sprawach społecznych w dowolnym urzędzie.*

7.11.2010 (RM) *Według byłej **minister** edukacji Krystyny Łybackiej w tej sytuacji konieczne jest wsparcie uczelni publicznych.*

10.11.2010 (RM) *Podczas uroczystości odczytano listę ofiar tragedii z 10 kwietnia: (...) adwokat Joanna Agacka-Indecka, **prezes** Naczelnej Rady Adwokackiej, Ewa Bąkowska, członek Rodziny Katyńskiej, generał pilot Andrzej Błasik, dowódca Sił Powietrznych.*

10.11.2010 (RM) *Ja wczoraj rozmawiałem z panią **dyrektor** Krystyną Wróblewską, **dyrektorką** Podkarpackiego Ośrodka Doradctwa Metodycznego; i ona właśnie mówiła, że również na Podkarpaciu, które jest takim bastionem tradycji katolicyzmu; ona w Rzeszowie jest **dyrektorem** tego podkarpackiego centrum, mówi, dochodzą relatywizowanie historii współczesnej.*

10.11.2010 (RM) ***Poseł** doktor Gabriela Masłowska, wykładowca akademicki był naszym gościem.*

11.11.2010 (RM) *Naszymi gośćmi będą pani **senator** Alicja Zając i pan senator Zbigniew Cichoń.*

11.11.2010 (RM) *Wykłady wygłoszą: (...) Anna Palasio z Hiszpanii, prawnik, politolog, socjolog, była **minister** spraw zagranicznych Hiszpanii, (...) Anne Marie Quin, Irlandia, absolwentka bioetyki w Instytucie Małżeństwa i Rodziny im. Jana Pawła II w Melbourne, obrońca życia.*

13.11.2010 (RM) *I jeżeli słyszę panią **prezydent** Gronkiewicz-Walz, która kluczy, wymyśla jakichś konserwatorów-niekonserwatorów, to po prostu śmiać się mi chce przez łzy.*

16.11.2010 (RM) *Naszymi gośćmi będą pani Wanda Skowrońska, doktor psychologii, były doradca ministra szkolnictwa wyższego w Sydney, i pani Wisława Kowalska, pedagog, terapeuta.*

1.11.2009 (RMF FM) (...) – *mówiła pani major Anna Wójcik ze straży granicznej na Podlasiu.*

2.11.2009 (PR1) *Informuje młodszy aspirant Agnieszka Hamelusz z Komendy Głównej Policji.*

14.4.2010 (PR1) *W katastrofie w Smoleńsku zginęli funkcjonariusze Biura Ochrony Rządu, podplukownik Jarosław Florczyk, kapitan Dariusz Michałowski, porucznik Paweł Janeczek, podporucznik Piotr Nosek, starszy chorąży Artur Francuz, chorąży Jacek Surówka, chorąży Paweł Krajewski, chorąży Marek Uleryk, młodszy chorąży Agnieszka Pogródka-Węclawek.*

28.4.2010 (PR1) (...) – *mówi nadkomisarz Anna Kuźniar z Komendy Głównej Policji.*

15.10.2009 (RMF FM) *„Musimy się liczyć z oblodzeniem jezdnii,” – ostrzega synoptyk Maria Walinowska.*

15.10.2009 (RMF FM) *Nasza reporterka Agnieszka Burzyńska skupiła się na samym marszałku.*

15.10.2009 (RMF FM) *Wczoraj w rozmowie z naszą reporterką minister Hall kolejny raz zrzuciła w tej sprawie odpowiedzialność na szkoły.*

15.10.2009 (RMF FM) *Po pojawieniu tej pogłoski nasza reporterka pilnie przyglądała się zachowaniu marszałka Komorowskiego.*

16.10.2009 (RMF FM) *Jak dowiaduje się reporterka RMF FM, jeden policjant jest w stanie ciężkim, z urazem kręgosłupa i twarzy.*

16.10.2009 (RMF FM) *Nasza reporterka ustaliła nowe szczegóły nocnej strzelaniny na drodze koło Szamotuł.*

16.10.2009 (RMF FM) *A dziś nasza reporterka Agnieszka Burzyńska usłyszała zupełnie inne wypowiedzi na temat możliwego harmonogramu sejmowego śledztwa.*

16.10.2009 (RMF FM) *„Życiu policjantów nie zagraża niebezpieczeństwo,” – donosi reporterka RMF FM Agnieszka Bylica.*

16.10.2009 (RMF FM) *A zaledwie kilka dni temu mówiliśmy o przypadku wyrzucenia z pracy sekretarki za zjedzenie bułeczki z baru swojego szefa.*

16.10.2009 (RMF FM) *Takie pieniądze pewnie przyjęłaby sekretarka wyrzucona za zjedzenie bułeczki szefa.*

17.10.2009 (RMF FM) *Sprawą zajęła się reporterka RMF FM Agnieszka Wyderka .*

17.10.2009 (RMF FM) „Teraz przed rządem kolejny sprawdzian prywatyzacyjny,” – przypomina nasza **dziennikarka** Agnieszka Witkowicz.

17.10.2009 (RMF FM) Nasza **dziennikarka** zaskoczona tą wypowiedzią rządowej pełnomocnik ds. walki z korupcją dopytywała o przyczyny tej niewiedzy.

17.10.2009 (RMF FM) Wypowiedź była tak zaskakująca, że nasza **dziennikarka** Agnieszka Wyrzyńska upewniła się, czy się nie przestyszała.

17.10.2009 (RMF FM) A nasza **dziennikarka** Kamila Biedrzycka rozmawiała z rzecznikiem praw obywatelskich.

17.10.2009 (RMF FM) Dla Magdaleny Piekorz, bo ona jest **reżyserką** spektaklu, ta sztuka jest piękną opowieścią o trudnej miłości.

17.10.2009 (RMF FM) Wśród tych komputerowych maniaków jest też nasza **reporterka** Agnieszka Bylica.

17.10.2009 (RMF FM) Smutne statystyczne dane przyniosła ze studia **reporterka** RMF FM Kamila Biedrzycka.

17.10.2009 (RMF FM) Jak dowiedziała się **reporterka** RMF FM Kamila Biedrzycka, opozycja będzie chciała, żeby wyjaśnieniem całej sprawy zajęła się sejmowa Komicja ds. Służb Specjalnych.

19.10.2009 (RMF FM) Nasza **reporterka** Agnieszka Witkowicz rozmawiała z jednym z nich.

20.10.2009 (RMF FM) O chasydyźmie opowiadali naszej **reporterce** Agnieszce Wyderce przedstawiciel Żydów z ruchu Chabad Lubawicz rabin Szalom Ber Stambler oraz autorka i **kurator** wystawy Anna Walaszczyk.

20.10.2009 (RMF FM) Protest obserwowala nasza **reporterka** Agnieszka Wyderka.

22.10.2009 (RMF FM) Samorządowy z Platformy potwierdził ten fakt w rozmowie z **reporterką** RMF FM Barbarą Zielińską.

22.10.2009 (RMF FM) (...) – mówi **choreografka** Ilona Trybuła, szefowa festiwalu.

23.10.2009 (RMF FM) Nasza **reporterka** Agnieszka Wyderka połączyła te dwie imprezy i pytania o bokserów zadała pretendentkom do tytułu najpiękniejszej Polki.

23.10.2009 (RMF FM) Pracownicy techniczni rozpoczynają protest przeciwko zwolnieniu czterystu **sprzątaczek**, portierów i szatniarzy.

23.10.2009 (RMF FM) Ponad cztery promile alkoholu w organizmie miała **dróżniczka** zatrzymana przez dolnośląską policję.

23.10.2009 (RMF FM) **Poetka** sadząca drzewo w hołdzie innemu poecie.

23.10.2009 (RMF FM) Ciało **fryzjerki** z Częstochowy znaleziono rok temu.

25.10.2009 (RMF FM) O sprawach saudyjskiej **dziennikarki** w Faktach o czwartej.

25.10.2009 (RMF FM) *Saudyjska **dziennikarka** Rozanna Al Dżami będzie wychłostana za udział w programie telewizyjnym, w którym pewien Saudyjczyk otwarcie mówił o seksie.*

25.10.2009 (RMF FM) *Głośny stał się jej atak na młodą **dziennikarkę**, do której podbiegła i uderzyła ją motocyklowym kaskiem.*

26.10.2009 (RMF FM) *Reżyser zaprosił do współpracy przy spektaklu kanadyjską **dyrygent** Carolyn Wilson.*

28.10.2009 (RMF FM) *„Neutralne nastawienie oznaczałoby, że obniżki i podwyżki stóp byłyby równie prawdopodobne,” – wyjaśnia **ekonomistka** Maja Goettig.*

28.10.2009 (RMF FM) *We wsi Kliczków Mały była nasza **dziennikarka** Agnieszka Wyderka.*

28.10.2009 (RMF FM) *To znaczy ona była **policjantką**?*

28.10.2009 (RMF FM) *To znaczy nie **policjantką** tak jakby aktywną, tylko pracownikiem cywilnym.*

28.10.2009 (RMF FM) *„Była pracownikiem cywilnym komisariatu,” – mówią **reporterke** RMF FM sąsiedzi kobiety.*

29.10.2009 (RMF FM) ***Dziennikarka** została zastrzelona przed trzema laty na klatce schodowej swojego moskiewskiego domu.*

29.10.2009 (RMF FM) *Za to **sędzia** Justyna Kucharska przytoczyła oskarżonej naprawdę długą listę zarzutów.*

31.10.2009 (RMF FM) *Nie leczyła się, bo sama była **lekarzem**.*

1.11.2009 (RMF FM) (...) – opowiadała naszemu specjalnemu wysłannikowi Przemysławowi Marcowi mieszkanka Lwowa, znajoma **lekarki**, która zmarła na świńską grypę.

2.11.2009 (RMF FM) *„Część działań na rzecz zwalczania choroby obliczono jedynie na polityczny efekt,” – usłyszałem od Julii Tyszczenko, ukraińskiej **politolog**.*

29.10.2009 (PR1) *Śladem tego właśnie filmu ruszyły dwie młode **dokumentalistki**, które przez ponad rok towarzyszyły współczesnym, próbującym zmienić swój los w stolicy, dziewczynom do wzięcia.*

29.10.2009 (PR1) *Jak mówi **współreżyserka** filmu Julia Ruszkiewicz: „Zrozumieliśmy, że będzie to zderzenie dwóch światów.”*

29.10.2009 (PR1) *Że marzenia zostaną w większości przypadków pogrzebane, czego jak mówi Ruszkiewicz, **reżyserki**, kiedy podejmowały temat, nie przewidziały.*

31.10.2009 (RMF FM) (...) – wyjaśnia mi amerykańska **pianistka**.

31.10.2009 (PR1) *„Co może się wydarzyć, kiedy rozmawiamy przez telefon podczas jazdy,” – mówi o tym **psycholog** transportu Joanna Butler.*

31.10.2009 (PR1) (...) – mówi **etnograf** Anita Broda.

1.11.2009 (PR1) *Takim eksperymentem był w tym roku na przykład koncert muzycznego małżeństwa, kontrabasisty Barrygo Guja i światowej sławy **skrzypaczki** Mayi Homburger, którzy improwizowali na bazie kompozycji mistrzów baroku.*

1.11.2009 (PR1) *Zofia Gepart – **krytyk** sztuki.*

3.11.2009 (PR1) *Będziemy gościć również z Krakowa Ewę Sonnenberg, a także jedną z **graficzek** odpowiedzialnych za stronę taką wizualną tej książki.*

3.11.2009 (PR1) *A zaczęło się od tego, że **poetka** i doktorantka w Instytucie Kultury Polskiej Katarzyna Hagmajer, dobry wieczór, przyniosła do naszej redakcji, redakcji kultury, nie jeden wiersz, ale całą antologię wierszy.*

4.11.2009 (PR1) *Tak brzmiące zapisy budzą obawy nie tylko internautów, ale także **politologa** Agnieszki Rotert.*

4.11.2009 (PR1) *Zdaniem **politolog** Agnieszki Rotert przyjęcie pakietu z kontrowersyjnym zapisem może przynieść odwrotny efekt.*

5.11.2009 (PR1) ***Projektantka** Olesja Kreczenko opracowała 150 modeli.*

8.11.2009 (PR1) *A wśród śledczych są: **prawniczka**, prokurator, ekonomiści a także chemik, lekarz i poeta.*

8.11.2009 (PR1) *Kiedy rozmawiał producent czy reżyser z moją **menedżer**, to powiedział mi: „Jezu, jak to by było fajnie, jak one by zaśpiewały, bo śpiewaliśmy razem na pewnej imprezie konkurencyjnego radia niedawno w duecie.*

11.11.2010 (RM) *Ja jestem z wykształcenia **biologiem**, więc znam te sprawy, procedury okołomedyczne, bo również mieliśmy w czasie studiów tego typu zajęcia.*

11.11.2010 (RM) *Niedawno uczestniczyłem w takiej uroczystości wręczenia nagrody bardzo odważnej **advokatce** Karinie Moskalenko, która prowadziła rozliczne procesy w Trybunale Praw Człowieka w Sztrassburgu.*

11.11.2010 (RM) *Wykłady wygłoszą: (...) Anna Palasio z Hiszpanii, **prawnik**, **politolog**, **socjolog**, była minister spraw zagranicznych Hiszpanii, (...) Anne Marie Quin, Irlandia, absolwentka bioetyki w Instytucie Małżeństwa i Rodziny im. Jana Pawła II w Melbourne, obrońca życia.*

12.11.2009 (PR1) (...) – mówiła **sędzia** Małgorzata Skiba.

13.11.2010 (RM) *Połączyliśmy się z Warszawą, gdzie jest pani Agnieszka Pawlik, wychowawca i **nauczyciel** w katolickim gimnazjum męskim im. ks. Jerzego Popiełuszki.*

14.11.2010 (RM) *Z Ireną Lasotą, **publicystką** mieszkającą w USA, rozmawia Bogusław Rąbala.*

14.11.2009 (PR1) „*To miejsce przesiąknięte historią,*” – mówi minister Ewa Junczyk-Ziomecka i **przewodnik** z warszawskiego biura Trakt Barbara Dobielecka, która między innymi naszą **reporterkę** Sylwię Białek po Belwederze oprowadziła.

16.11.2009 (PR1) (...) – mówi wojewódzki **konserwator** zabytków Barbara Jezierska.

16.11.2010 (RM) *Naszymi gośćmi będą pani Wanda Skowrońska, doktor psychologii, były doradca ministra szkolnictwa wyższego w Sydney, i pani Wisława Kowalska, pedagog, terapeuta.*

17.11.2009 (PR1) *A w studiu profesor Maria Czajkowska-Mojewska, neurobiolog, Uniwersytet im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego.*

17.11.2009 (PR1) *Minęło 45 lat od chwili, kiedy dwie historyczki sztuki, Izabela Galińska i Hanna Sybietyńska, zobaczyły obraz, który jak się później okazało, namalował El Greco.*

19.11.2009 (PR1) *Jordanka Fandakowa jest długoletnią nauczycielką języka rosyjskiego i dyrektorką jednej z sofijskich szkół.*

19.11.2009 (PR1) **Psycholog** Magdalena Cedzyńska, kierownik poradni dla palących podkreśla, że najważniejsze to znaleźć powód, dla którego chce się skończyć z nałogiem.

19.11.2009 (PR1) (...) – o czym mówiła **biolog** Agata Borucka.

21.11.2009 (PR1) „*We wszystkim, co budzi w nas czyste i autentyczne doświadczenie piękna istnieje też obecność Boga,*” – uważała cytowana przez papieża francuska **filozof**.

22.11.2009 (PR1) *W roli farmaceutki wystąpiła Danuta Wodyńska a piosenka pochodziła z słuchowiska Jeremiego Przybory zatytułowanego „Miłość do magister Biodrowicz”.*

24.11.2009 (PR1) *Moi goście w studiu – doktor Barbara Czerska, etyk, filozof, rzecznik Polskiego Towarzystwa do Badań nad Rakiem Piersi.*

24.11.2009 (PR1) (...) – mówi **sędzia** Joanna Toczyłowska.

24.11.2009 (PR1) *A w tym tygodniu jurorem jest doktor Katarzyna Kasia, filozof sztuki.*

21.1.2010 (PR1) *Wspomniałam, że dziś w Sobocie z Jedyneką czeka nas spotkanie ze Sławomirą Łozińską, aktorką i dyrektorem teatru Ateneum.*

15.2.2010 (PR1) *Nie ma wątpliwości publicystka Ewa Czaczkowska.*

15.2.2010 (PR1) *Anna Pawelec studiuje europeistykę, w przyszłości chciałaby zostać urzędnikiem unijnym.*

16.2.2010 (PR1) *Jednak mimo, że u nas jest nieco chłodniej, to jak mówi etnograf Justyna Laskowska-Otwinowska, też gorzej nie bywało.*

16.2.2010 (PR1) *Następnie przemawiali przedstawiciel Armii Czerwonej, prezydent miasta i nauczycielka gimnazjum w Pabianicach, która uczyła młodzież gimnazjalną na nielegalnych kompletach, pracując jednocześnie jako konduktorka w tramwajach.*

22.3.2010 (PR1) *Również był bardzo ciekawy telefon pani **plastyczki** z Prowansji, gdzie lekarze lansują taką metodę na infekcję.*

13.4.2010 (PR1) *Niepoleciała **sekretarka** prezydenta.*

26.4.2010 (PR1) *Pogoda – profesor Halina Lorenc, **klimatolog**.*

28.4.2010 (PR1) *Czy dzisiejszy test rzeczywiście był taki trudny, zapytałam **nauczyciela** matematyki i fizyki jednego z warszawskich gimnazjów, Barbarę Gregorowicz.*

28.4.2010 (PR1) *Trzynaście zarzutów korupcyjnych jest w akcie oskarżenia, jaki trafił do sądu przeciwko znanej **okulistce**, profesor Ariadnie G.-Ł.*

28.4.2010 (PR1) *W wieku niespełna 96 lat zmarła w Skolimowie Stefania Grodzińska, **aktorka, tancerka, spikerka** radiowa, **konferansjerka, felietonistka, pisarka, scenarzystka**, osoba o niesamowitej przenikliwości i poczuciu humoru.*

5.10.2010 (RM) *Pani doktor Anna Zalewska, **archeolog**, która uczestniczyła w tych badaniach, mówi, że podejmowane prace będą miały charakter wyłącznie nieinwazyjny.*

12.10.2010 (RM) *Na to pytanie odpowiadała podczas akademickiego spotkania formacyjnego Lidia Tkaczyńska, **trener** etykiety i dobrego stylu.*

12.10.2010 (RM) *I jest również z nami pani Izabela Mitukiewicz, **katecheta**, również z Gdańska.*

12. 10.2010 (RM) *Jest również pani Iza Mitulkiiewicz, **katechetka**.*

14.10.2010 (RM) *A ja na naszej antenie pragnę bardzo gorąco przywitać panią profesor Barbarę Nowinę-Jankowską, prezesa Stowarzyszenia Włosko-polskiego Fryderyk w Rzymie, znaną **pianistkę** i profesora, wychowawcę wielu pokoleń pianistów.*

17.10.2010 (RM) *Jest żoną, mamą i **nauczycielem** w swojej własnej rodzinie, uczy swoje własne dzieci.*

19.10.2010 (RM) *Naszym gościem jest doktor Joanna Taczowska, specjalista w zakresie prawa prasowego, **wykładowca** między innymi Wyższej Szkoły Kultury Społecznej Medialnej w Toruniu.*

21.10.2010 (RM) *Mam teraz przyjemność rozmawiać z panią profesor Lidią Kozubek, wybitną polską **pianistką**, wszechstronnie wykształconym **muzykiem**, znanym słuchaczom Radia Maryja z audycji.*

23.10.2010 (RM) *Byłam **kierowcą**.*

23.10.2010 (RM) *Sześćdziesięciosiedmioletnia **polityk** niemieckiej chadecji kieruje Związkiem Wypędzonych od 1998 roku.*

27.10.2010 (RM) *Gościem programu będzie pani profesor Lidia Kozubek, **pianistka** i **pedagog**.*

28.10.2010 (RM) *Mówi uczestnicząca w prezentacji **historyk** a zarazem **publicystka** dziennika L'Osservatore Romano Lucetta Scaraffia.*

31.10.2010 (RM) *To temat dzisiejszych Rozmów niedokończonych, gościem których będzie doktor Aldona Plucińska, **etnograf, pedagog**.*

31.10.2010 (RM) *Pani Jadwiga, myślę, dla pani, chyba, jako **antropologa**; ważną rzecz powiedziała, że walka z krzyżem to zbrodnia na naszej kulturze i na człowieczeństwu.*

4.11.2010 (RM) *No ale też domownicy i pani posłanka i jej mąż nic na ten temat nie powiedzieli a przecież pani poseł była wysokim **urzędnikiem** państwowym.*

7.11.2010 (RM) *Nawet ja jako **higienistka** też przeprowadzam rozmowy z dziećmi.*

10.11.2010 (RM) *Podczas uroczystości odczytano listę ofiar tragedii z 10 kwietnia: (...) **adwokat** Joanna Agacka-Indecka, prezes Naczelnej Rady Adwokackiej, Ewa Bąkowska, członek Rodziny Katyńskiej, generał pilot Andrzej Błasik, dowódca Sił Powietrznych.*

10.11.2010 (RM) *Posel doktor Gabriela Mastowska, **wykładowca** akademicki był naszym gościem.*

13.10.2010 (RM) *Tego dnia także została zorganizowana, można chyba tak powiedzieć, oficjalna pielgrzymka rodzin ofiar pod patronatem pani **prezydentowej** Anny Komorowskiej.*

15.10.2009 (RMF FM) *Za wywalczenie kwalifikacji olimpijskich w Pekinie siatkarze i **siatkarki** dostali zero złotych.*

15.10.2009 (RMF FM) *Nasza najlepsza **tenisistka** wciąż ma realne szanse na awans do kończącego sezon Turnieju Mistrzyń.*

18.10.2009 (RMF FM) *Wytykają też rodzicom młodej **żeglarki**, że zgodzili się na jej eskapadę.*

18.10.2009 (RMF FM) *O szczegółach nasza **korespondentka** w Brukseli Katarzyna Szymańska-Borginon.*

19.10.2009 (RMF FM) *Z Brukseli nasza **korespondentka** Katarzyna Szymańska-Borginon.*

19.10.2009 (RMF FM) (...) – mówiła nasza specjalna **wysłanniczka** Agnieszka Burzyńska.

19.10.2009 (RMF FM) *Kolejna porażka naszych **piłkarek** ręcznych w eliminacjach mistrzostw Europy.*

20.10.2009 (RMF FM) *O chasydyźmie opowiadali naszej reporterce Agnieszce Wyderce przedstawiciel Żydów z ruchu Chabad Lubawicz rabin Szalom Ber Stambler oraz **autorka** i kurator wystawy Anna Walaszczyk.*

21.10.2009 (RMF FM) *Wpływ na to może mieć afera Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego z podsłuchami rozmów dziennikarzy, które zostały wykorzystane w prywatnym procesie*

wiceszefa ABW oraz nagłośniona historia agenta CBA Tomasza, znanego ze sprawy postanki Beaty Sawickiej oraz **celebrytki** Weroniki Marczuk-Pazury.

21.10.2009 (RMF FM) Do odwiedzenia wystawy zachęcała jej **organizatorka** Barbara Skomial, z którą rozmawiał Grzegorz Hatylak.

21.10.2009 (RMF FM) Polska **tenisistka** bardzo zmęczona, ale ciągle wierzy w awans do kończącego sezon Turnieju Mistrzyń.

23.10.2009 (RMF FM) Nasza reporterka Agnieszka Wyderka połączyła te dwie imprezy i pytania o bokserów zadała **pretendentkom** do tytułu najpiękniejszej Polki.

23.10.2009 (RMF FM) Nobliwa **nobliska** z łopatką w dłoniach.

23.10.2009 (RMF FM) (...) – dowiedziała się **korespondentka** RMF FM.

23.10.2009 (RMF FM) Bohaterkami filmu są trzy kobiety w różnym wieku.

23.10.2009 (RMF FM) Na obwodnicy Żmigrodu TIR potracił **rowerzystkę**.

25.10.2009 (RMF FM) To **właścicielka** i kierownik punktu aptecznego w Bużnicy w Kujawsko-Pomorskim Koryna Borońska.

25.10.2009 (RMF FM) „Uuuu,” – powiedziała z uśmiechem pani **prezydentowa**.

26.10.2009 (RMF FM) Pięćdziesiąt tysięcy dolarów nagrody za informacje o zaginionej **fance** oferuje Metallica.

26.10.2009 (RMF FM) Trzy miliony dolarów w ciągu pięciu lat ukradła z sejfu **pracownica** szwajcarskiego banku.

26.10.2009 (RMF FM) Kobieta była nałogową **hazardzistką**.

26.10.2009 (RMF FM) (...) – o czym informowała nasza **korespondentka** Katarzyna Szymańska-Borginon.

26.10.2009 (RMF FM) **Przedstawicielka** straży pożarnej poinformowała natomiast, że strażacy zostali zawiadomieni o upadku meteorytu wczoraj wieczorem.

27.10.2009 (RMF FM) Tak dziękowała Angela Merkel, **przywódczyni** CDU.

28.10.2009 (RMF FM) To znaczy nie policjantką tak jakby aktywną, tylko **pracownikiem** cywilnym.

28.10.2009 (RMF FM) W Dausze rozpoczął się Turniej Mistrzyń z udziałem ośmiu najlepszych **tenisistek** świata.

28.10.2009 (RMF FM) W Eurolidze **koszykarek** wyjazdowa przegrana Lotosu Gdynia z Fenerbacz Istambuł 67:75.

28.10.2009 (RMF FM) „Była **pracownikiem** cywilnym komisariatu,”- mówią reporterce RMF FM sąsiedzi kobiety.

29.10.2009 (RMF FM) *Na polecenie manadżera firmy pracowników przeszkoliła w interpretowaniu fusów zawodowa **wróżbitka**.*

29.10.2009 (RMF FM) *Koniec głośnego procesu w sprawie maltretowanych **pensjonariuszek** w domu opieki w podwarszawskiej Radości.*

29.10.2009 (RMF FM) *Niespodzianka w Eurolidze **koszykarek**, Wisła Kraków pokonała w Hiszpanii finalistę ostatniej edycji tych rozgrywek Salamankę 65:60.*

30.10.2009 (RMF FM) *Za chwilę połączymy się z naszą **wysłanniczką**.*

31.10.2009 (RMF FM) (...) – wyjaśnia pani Magdalena, **badaczka** dziejów średniowiecza.

31.10.2009 (RMF FM) *Przenosimy się do Krakowa, tam **koszykarki** Wisły Kampak przegrały z Lotosem Gdynia 70:78.*

2.11.2009 (RMF FM) **Ekspertka** zwraca też uwagę na fakt, że **świńska grypa** zupełnie odwróciła uwagę od potężnego kryzysu na Ukrainie a także od afery pedofilskiej w ukraińskim parlamencie.

28.10.2009 (PR1) *W meczach drugiej kolejki Ekstraklasy **siatkarek** Gadanina Żukowo przegrała z Centrostalem Bydgoszcz 0:3.*

28.10.2009 (PR1) **Koszykarki** Lotosu Gdynia przegrały w swoim inauguracyjnym meczu Euroligi w grupie B.

29.10.2009 (PR1) *Irena Piłatowska, mądry redaktor naczelna studia reportażu i dokumentu Polskiego Radia oraz **członkini** jury tłumaczy, że jurorów na równi zachwyciły dwie opowieści.*

31.10.2009 (PR1) **Wolontariuszka** Józefa Kucharska uważa, że na Krakowian zawsze można liczyć.

31.10.2009 (PR1) *Z kolei w Ekstraklasie **koszykarek** Wisła Kraków przegrała z Lotosem Gdynia 70:78.*

31.10.2009 (PR1) **Piłkarki ręczne** z Peron Lublin przegrały na Węgrzech z Alko FCK 24:27.

31.10.2009 (PR1) **Piłkarki ręczne** Zagłębia Lubin zremisowały na wyjeździe ze słowackim Juventem Michalovice 27:27 a był to pierwszy mecz trzeciej rundy Pucharu Zdobywców Pucharów.

2.11.2009 (PR1) *Wygrała wszystkie spotkania i słusznie jest **liderką** światowego rankingu tenisistek.*

2.11.2009 (PR1) *Amerykańska **tenisistka** zakończy więc sezon w fotelu liderki.*

3.11.2009 (PR1) **Inicjator** przepisu, minister zdrowia Ewa Kopacz, wyjaśnia, jak trzeba go rozumieć.

3.11.2009 (PR1) *Czym zdaniem postanki Hanny Zdanowskiej, **członkini** sejmowej komisji Przyjazne Państwo, okradają nie tylko fiskusa, ale również i uczciwych sprzedawców.*

3.11.2009 (PR1) *A przypomnę, w środku lutego, w kończącym się obecnie roku, polskie **biegaczki** spisały się fantastycznie na Mistrzostwach Świata w Narciarstwie Klasycznym w Libercu.*

3.11.2009 (PR1) *Choć tak, jak pani Ewa Jurczyk, **członkini** i **założycielka** Stowarzyszenia Jedności Kupieckiej w Warszawie, po części argumentację postów popierają.*

3.11.2009 (PR1) *A zaczęło się od tego, że poetka i **doktorantka** w Instytucie Kultury Polskiej Katarzyna Hagemajer, dobry wieczór, przyniosła do naszej redakcji, redakcji kultury, nie jeden wiersz, ale całą antologię wierszy.*

5.11.2009 (PR1) *W dyskusji zamierzała wziąć udział osoba jak najbardziej kompetentna pani Aleksandra Wiktorow, była prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ale obecny prezes tej instytucji, pan Zbigniew Derdziuk, zabronił pani **ekspert** wypowiedzi publicznych na ten temat.*

7.11.2009 (PR1) *Znam taką pracę zrobioną przez **magistrantkę** w Instytucie Kultury Polskiej, gdzie okazało się, że nawet studenci polonistyki wiedzą, że jest taka nagroda.*

10.11.2009 (PR1) *W tym roku uczestniczyła w tym kanclerz Niemiec, czyli **przywódca** kraju, nad którym rocznice zwycięstwa obchodzi właśnie Francja.*

10.11.2009 (PR1) (...) – mówi **członkini** zespołu naukowców z brytyjskiego Laboratorium Obrony i Technologii doktor Jane Holay.

15.11.2009 (PR1) *Dziś w sprawie uwolnienia przywódczyni opozycji birmańskiej Ansam Suczi zabrał głos Barack Obama.*

18.11.2009 (PR1) *Witamy doktor Jolanę Solecką, polską **badaczkę**, która odkryła w pospolitych bakteriach promieniowcach nową substancję spowalniającą nabywanie przez mikroby oporności na antybiotyki.*

20.11.2009 (PR1) *Ze mną w studiu Karolina Amirian i Magda Grabowska, **współtwórczynie** Come In Festiwalu, który, tak jak go zaczynam troszeczkę rozumieć, oprócz tej takiej interdyscyplinarności swojej, przede wszystkim stawia na improwizację.*

20.11.2009 (PR1) *Edyta Bartosiewicz czyli **wykonawczynie** najbardziej stylistycznie dla mnie powiązana właśnie z tym gatunkiem muzyki, który tak bardzo bardzo odpowiadał mi w latach 80 i 90, głównie reprezentowanym przez angielskich wykonawców, a Edyta bardzo pięknie w Polsce właśnie przeszczepiała taką muzykę na nasz grunt.*

22.1.2010 (PR1) *Soile Launc, Finka, która zaskarżyła do sądów włoskich a potem do Trybunału sprawę, jest **członkinią** Stowarzyszenia Ateistów Agnostyków i Racionalistów, organizacji założonej z resztą przez swojego męża.*

22.1.2010 (PR1) *Dziś w Warszawie zmarła profesor doktor nauk medycznych Maria Kobuszevska-Faryna, **wychowawczyni** wielu pokoleń lekarzy w Polsce, **nestorka** patomorfologii, **uczestniczka** Powstania Warszawskiego.*

15.2.2010 (PR1) *Kolejny element to jest kurtka **funkcjonariuszki** ABV, która przebywała z Barbarą Blidą w pomieszczeniu, w którym była postanka się zastrzeliła.*

22.3.2010 (PR1) *Piersi moich **pracownic** sam kontroluję.*

22.3.2010 (PR1) *Piersi moich **pracowników** sam kontroluję.*

22.3.2010 (PR1) ***Zwycięzczynią** czwartego dyktanda z języka polskiego, bo zacznę oczywiście od tych, którzy zasłużyli sobie na laury tego dyktanda języka polskiego w Grodnie, została Wiktoria Sidor z polskiej szkoły w Wołkowysku.*

22.3.2010 (PR1) *Najlepsza polska **biegaczka** zakończyła rywalizację w zimowym sezonie.*

22.3.2010 (PR1) *Obecna w Grodnie **pomysłodawczyni** narodowego dyktanda wicemarszałek Senatu Krystyna Bochanek podziękowała uczestnikom za poświęcenie w kultywowaniu polskich tradycji i podtrzymywaniu znajomości języka polskiego na Białorusi.*

22.3.2010 (PR1) *„Oczywiście jeste to zawsze duża trauma dla dziecka,” – mówi **koordynatorka** Centrum Pomocy Dzieciom Mazowiecka Jolanta Zmarzlik.*

13.4.2010 (PR1) *W katastrofie prezydenckiego samolotu pod Smoleńskiem zginęli: (...) Katarzyna Doraczyńska, **przedstawicielka** Kancelarii Prezydenta, (...) Janina Fetlińska, senator, (...) Bronisława Orawiec-Leffler, **przedstawiciel** Rodzin Katyńskich, Agnieszka Pogródka-Węławek, **funkcjonariusz** BOR-u.*

28.4.2010 (PR1) (...) – tak uważa Jadwiga Rogoża, **ekspert** Ośrodka Studiów Wschodnich.

6.10.2010 (RM) *Na to pytanie w Rozmowach niedokończonych odpowie poseł Beata Kępa, **członek** Hazardowej Komisji Śledczej.*

12.10.2010 (RM) *Można w międzyczasie właśnie porozmawiać z **wolontariuszkami**, zbadać sobie ciśnienie, jest porada psychologa.*

12.10.2010 (RM) *W Ameryce Południowo-Środkowej pracuje ośmiuset trzynastu misjonarzy i **misjonarek** z Polski.*

13.10.2010 (RM) *Potwierdza to również **członek** komisji Marzena Wróbel.*

13.10.2010 (RM) (...) – składa była **parafianka** Barbara Sturman.

13.10.2010 (RM) *W dniu święta patrona twojego imienia wspólnota parafialna i **członkinie** Żywego Różańca składają ci serdeczne życzenia.*

13.10.2010 (RM) *Wyniesienie do chwały ołtarza siostry Marty to okazja, by jej **następczyni** siostry św. Józefa na nowo przyjrzały się swojej misji.*

13.10.2010 (RM) (...) – *mówi siostra Maria Kesej, **postulatorka** procesu kanonizacyjnego.*

14.10.2010 (RM) *A ja na naszej antenie pragnę bardzo gorąco przywitać panią profesor Barbarę Nowinę-Jankowską, prezesa Stowarzyszenia Włosko-polskiego Fryderyk w Rzymie, znaną pianistkę i profesora, **wychowawcę** wielu pokoleń pianistów.*

17.10.2010 (RM) *Z resztą to jest wybitna **specjalistka** od spraw grypy.*

17.10.2010 (RM) *Ona jest bardzo silnym **przeciwnikiem** tych szczepień.*

18.10.2010 (RM) *W świeckiej telewizji po raz kolejny występowały **edukatorki** do spraw edukacji seksualnej.*

19.10.2010 (RM) *Naszym gościem jest doktor Joanna Taczkowska, **specjalista** w zakresie prawa prasowego, wykładowca między innymi Wyższej Szkoły Kultury Społecznej Medialnej w Toruniu.*

24.10.2010 (RM) *Rozmowy o Fryderyku Chopinie ze znakomitą profesorką, **interpretatorką** dzieł Chopina panią Lidią Kozubek już w najbliższą środę na antenie Radia Maryja po 21.40.*

26.10.2010 (RM) *Ona wtedy była **instruktorką** diecezjalną Duszpasterstwa Rodzin Kurii Metropolitarnej w Krakowie.*

3.11.2010 (RM) *Przypomnę państwu, że dwa lata temu była **kandydatem** Partii Republikańskiej na stanowisko wiceprezydenta Stanów Zjednoczonych.*

3.11.2010 (RM) (...) – *mówi Katarzyna Goździk, **koordynator** akcji Radomianie Powodzianom.*

3.11.2010 (RM) (...) – *wyjaśnia jedna z **organizatorek** Lidia Hławiczka.*

4.11.2010 (RM) *Powodem miało być śledztwo w sprawie zeznań przed komisją, które złożyła była **pracownica** MSZ Anna Jarucka.*

6.11.2010 (RM) *Jest wybitną **specjalistką**, w związku z tym także mogłaby być wybitnym doradcą w sprawach społecznych w dowolnym urzędzie.*

7.11.2010 (RM) *Do bojkotu wyborów wezwała przebywająca w areszcie domowym **przywódczyni** opozycji Narodowej Ligii na rzecz Demokracji Aung San Suu Kyi.*

10.11.2010 (RM) *Podczas uroczystości odczytano listę ofiar tragedii z 10 kwietnia: (...) adwokat Joanna Agacka-Indecka, prezes Naczelnej Rady Adwokackiej, Ewa Bąkowska, **członek** Rodziny Katyńskiej, generał pilot Andrzej Błasik, dowódca Sił Powietrznych.*

11.11.2010 (RM) *Wykłady wygłoszą: (...) Anna Palasio z Hiszpanii, prawnik, politolog, socjolog, była minister spraw zagranicznych Hiszpanii, (...) Anne Marie Quin, Irlandia,*

*absolwentka bioetyki w Instytucie Matżeństwa i Rodziny im. Jana Pawła II w Melbourne,
obrońca życia.*

14.11.2010 (RM) *Powiedziała dziś liderka birmańskiej opozycji Aung San Suu Kyi.*